

FOLKETINGET

EU på kryds og tværs

3. udgave

EU på kryds og tværs

Marts 2025

Folketingets EU-Oplysning

Christiansborg

DK - 1218 København K

Tlf. +45 3337 3337

www.eu.dk

euopl@ft.dk

Instagram: [@euoplysningen](https://www.instagram.com/euoplysningen)

Facebook: Folketingets EU-Oplysning

X: [@EUoplysningen](https://www.x.com/EUoplysningen)

BlueSky: [@euoplysningen.bsky.social](https://bsky.app/profile/euoplysningen.bsky.social)

ISBN: 978-87-7982-234-4

Layout: Signe Greve

Tryk: Grafisk Rådgivning

3. udgave

1. oplag: 10.000 stk.

**EU på kryds
og tværs**

Indhold

Forord	4
1. EU-samarbejdet og medlemslandene	7
Europa og EU	8
EU's medlems- og kandidatlande	11
EU's samarbejde på tværs af forskelligheder	20
2. EU's historie og traktater	23
Historien om EU	24
EU's traktater	30
EU's forskellige kompetencer	35
3. EU's institutioner	40
Europa-Kommissionen	41
De 27 europakommissærer	44
Europa-Parlamentet	47
Valg til Europa-Parlamentet	56
Danske medlemmer af Europa-Parlamentet	58
Ministerrådet	60
Det Europæiske Råd	68
Formandskabet i EU	71
EU-Domstolen	75
Den Europæiske Centralbank (ECB)	81
Topposterne i EU	84

4. Lovgivningsprocessen og EU's budget	89
Sådan lovgiver EU	90
Nationale parlamenters indflydelse på EU-lovgivningen	94
Borgerinitiativer til ny EU-lovgivning.....	97
Forskellige typer af EU-lovgivning	101
EU's budget	105
Hvad EU bruger pengene på	110
5. Danmark i EU	116
EU og den danske lovgivning	117
Folketingets Europaudvalg	119
De danske folkeafstemninger om EU	122
De danske EU-forbehold.....	126
6. Udvalgte EU-politikområder	130
Fri bevægelighed og det indre marked	131
Euroen og det økonomiske samarbejde	135
EU's fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik	140
EU's samarbejde om retlige og indre anliggender	148
EU's asyl- og migrationspolitik	155
Arbejdskraftens fri bevægelighed og EU's sociale dimension	164
EU's klimapolitik.....	171
EU. Rent faktisk – sådan kan du bruge Folketingets EU-Oplysning	178
Stikordsregister	182

Forord

EU's regler har stor betydning for vores hverdag. Med mere end 455 mio. borgere har EU's indre marked udviklet sig til verdens mest købestærke hjemmemarked. Medlemslandene forsøger at finde løsninger på fælles udfordringer som f.eks. energiforsyning til europæerne, klimakrisen og flygtninge og migranter, der banker på EU's dør.

Danmark har i mere end 50 år været en del af EU-samarbejdet på godt og ondt. Vi er både blevet påvirket af EU og har været med til at sætte vores aftryk på udviklingen.

EU på kryds og tværs er en introduktion til EU-samarbejdet og er tiltænkt læsere, som ønsker at forstå, hvad EU er for en størrelse, hvordan samarbejdet fungerer, og hvad et dansk medlemskab betyder – uden at gå ned i alt for komplicerede detaljer.

Bogen er opdelt tematisk og kan både bruges som et opslagsværk til på kryds og tværs at søge svar på konkrete EU-spørgsmål og læses i sammenhæng fra ende til anden for at få et større, samlet overblik. Den egner sig også godt til undervisningsbrug i samfundsfagsundervisningen på f.eks. stx.

Med venlig hilsen

Folketingets EU-Oplysning

Hvis du har kommentarer, ønsker eller ris og ros til *EU på kryds og tværs*, så send en e-mail til euopl@ft.dk. Vi bruger dine input, når vi løbende reviderer bogen.

Folketingets EU-Oplysning

Scan QR-koden, og
send dit spørgsmål.

EU er komplekst. Det ved vi godt. I vores svartjeneste er ingen spørgsmål for små og ingen kompleksiteter for store.

Alle hverdage mellem kl. 10 og 14 sidder vi klar ved telefon og chat, så du kan få svar på lige præcis det spørgsmål om EU, du sidder med. Gratis, hurtigt og nemt.

Tlf. 33 37 33 37 – www.eu.dk

Læs mere om vores mange tilbud og produkter på side 178-181.

Symbolforklaring:

Case:
Baggrundsinformation forklaret ud fra et eksempel.

Fakta:
Baggrundsinformation af faktisk karakter.

Vidste du:
Baggrundsinformation med viden, som ikke er nødvendig, men "godt at vide".

Læs mere:
Henvielse til mere viden om området, henvist fra bogen med en QR-kode.

Lyt mere:
Henvielse til vores podcastserie *Danmark og Europa* eller et enkelt afsnit herfra.

1. EU-samarbejdet og medlemslandene

Danmark er medlem af EU, og det har betydning for dig som borger, for danske virksomheder og for politikerne, som træffer beslutninger på Danmarks vegne. Men har du styr på de 26 andre EU-lande? Og tænker du nogen sinde over, hvorfor EU netop består af de lande, det gør? Antallet af medlemslande er øget fra de oprindelige 6 i 1952 til 27 i dag, og der er stadig en række lande, som kandiderer til at blive medlem. Kun Storbritannien har valgt at forlade EU. I dette kapitel kigger vi nærmere på, hvilke lande der er med i EU, og hvad der kræves for at blive optaget.

Europa og EU

Når politikere, medier og borgere debatterer EU herhjemme, bruger de ofte begreberne Europa og EU i flæng, f.eks.: *»Europa vil gerne arbejde på at få et bedre forhold til Kina.«* Men her er der faktisk tale om EU's relation til Kina. Hvad er egentlig forskellen på EU og Europa? Og er hele Europa en del af EU?

Europa er en verdensdel, som strækker sig fra Atlanterhavet i vest til Uralbjergene i øst, og fra Middelhavet i syd til Det Arktiske Hav i nord. Det er i øvrigt den næstmindste verdensdel (efter Oceanien), men den tættest befolkede.

EU er derimod forkortelsen for Den Europæiske Union, et politisk samarbejde mellem 27 europæiske lande. Befolkningsmæssigt overgås EU kun af Kina og Indien.

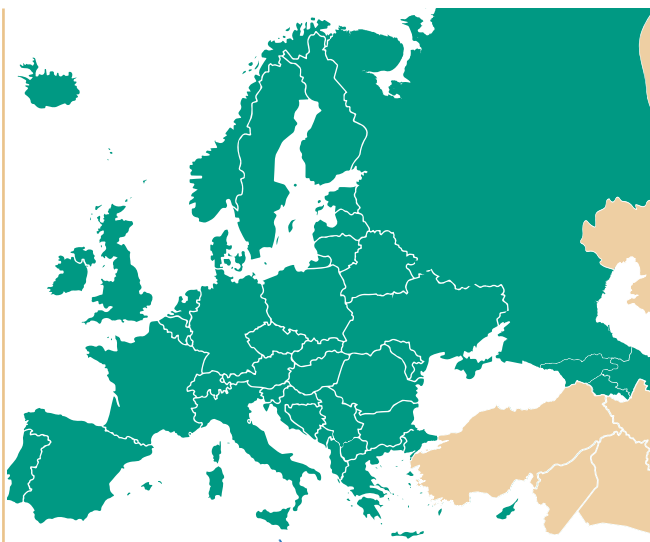
Hvor går EU's grænser?

Da det europæiske samarbejde startede, var der kun seks medlemslande: Belgien, Frankrig, Nederlandene, Italien, Luxembourg og Vesttyskland. Siden er samarbejdet gradvis blevet udvidet til 27 lande.

EU har heller ikke i dag lagt sig fast på, helt præcis hvor Unionens grænser skal ligge i fremtiden, altså hvilke lande der kan blive medlemslande.

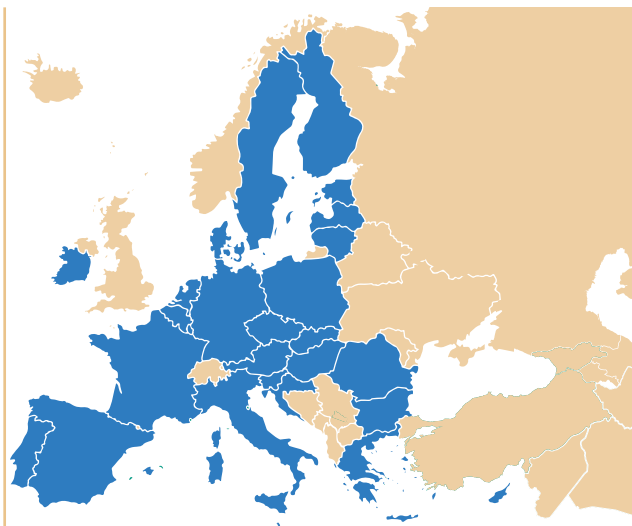
Ifølge EU's traktater kan europæiske stater, der overholder EU's værdier, søge om EU-medlemskab, men Europas grænser er ikke nærmere defineret i traktaterne. I 1987 blev Marokkos ansøgning om optagelse i EU (dengang EF) dog afvist med den begrundelse, at Marokko *ikke* var et europæisk land.

Kort over Europa – og kort over EU

Europa

Befolkning ca. 740 millioner
Ca. 9,2 pct. af verdens befolkning

EU

Befolkning ca. 449 millioner
Ca. 5,6 pct. af verdens befolkning

Kilde: UN Population Division Data Portal 2023.

Sagnet om Europa

Verdensdelen Europa er opkaldt efter en smuk, ung fønisk kongedatter fra øen Tyros, som optræder i den græske mytologi. Myten fortæller, at hun en dag, mens hun gik tur langs stranden, blev bortført af guden Zeus, den største og mægtigste af alle de græske guder. Zeus var glad for damer og kunne godt lide at klæde sig ud, når han var ude på eventyr. Da han ville forføre Europa, havde han derfor antaget skikkelse af en tyr, og efter at have fået Europa til at sætte sig op på hans ryg svømmede han bort med hende til Kreta. Her blev Europa mor til Minos, Kretas konge.

EU's medlems- og kandidatlande

Tænk du nogen sinde over, hvorfor EU netop består af de lande, det gør?

EU har udviklet sig fra at bestå af de 6 grundlæggere – Belgien, Frankrig, Holland, Italien, Luxembourg og Vesttyskland – til i dag at have 27 medlemslande.

Gennem tiden er EU altså gradvis blevet udvidet med flere lande, og aktuelt har 9 lande desuden formel status som kandidatlande. Storbritannien har til gengæld som det første land i historien valgt at melde sig ud af EU pr. den 31. januar 2020.

Medlemslande	Årstal for optagelse
Belgien, Frankrig, Italien, Luxembourg, Nederlandene og Vesttyskland*	1958
Danmark, Irland og Storbritannien	1973 (Storbritannien udmeldt i 2020)
Grækenland	1981
Portugal og Spanien	1986
Finland, Sverige og Østrig	1995
Cypern, Estland, Letland, Litauen, Malta, Polen, Slovakiet, Slovenien, Tjekkiet og Ungarn	2004
Bulgarien og Rumænien	2007
Kroatien	2013

*Fra 1990: Tyskland

Optagelse i EU

Ethvert europæisk land, som overholder og fremmer EU's værdier om den menneskelige værdighed, frihed, demokrati, ligestilling, retsstaten og respekten for menneskerettighederne, kan søge om optagelse i EU.

Under EU-topmødet i København i 1993 blev det vedtaget, at nye medlemslande skal leve op til Københavnskriterierne for at komme med i EU.

^

Daværende statsminister Poul Nyrup Rasmussen ledte topmødet i København under det danske formandskab i 1993, hvor de såkaldte Københavnskriterier for optagelse af nye medlemslande blev vedtaget. Foto: Polfoto.

Fra København til København

Københavnskriterierne banede vejen for, at EU's stats- og regeringschefer i 2002 – endnu en gang på et topmøde i København – kunne vedtage den store østudvidelse. I 2004 optog EU derefter 10 nye lande på én gang: Cypern, Estland, Letland, Litauen, Malta, Polen, Slovakiet, Slovenien, Tjekkiet og Ungarn.

Optagelsen i EU gav de nye lande adgang til det indre marked og den fri bevægelighed.

Københavnskriterierne

Landet skal have:

- Institutionel stabilitet, som garanterer demokrati, retsstatsforhold, menneskerettigheder og respekt for og beskyttelse af mindretal.
- Fungerende markedsøkonomi og evnen til at klare konkurrencepresset fra markedskræfterne i EU.
- Evnen til at påtage sig forpligtelserne ved et medlemskab, herunder målet om en politisk, økonomisk og monetær union.

EU besluttede dog, at borgere fra de nye medlemslande først frit kunne tage arbejde i alle øvrige EU-lande efter en 7-årig overgangsperiode. (Læs mere om det indre marked på side 131).

Rumænien og Bulgarien blev medlemmer af EU i 2007. Kroatien fulgte efter i 2013.

Det var daværende statsminister Anders Fogh Rasmussen, som 9 år efter vedtagelsen af Københavnskriterierne forhandlede den store østudvidelse på plads med de andre EU-lande på topmødet i København under det danske formandskab i 2002. Han præsenterede aftalen med ordene: »A new Europe is born!« Foto: Jens Nørgaard Larsen (Polfoto).

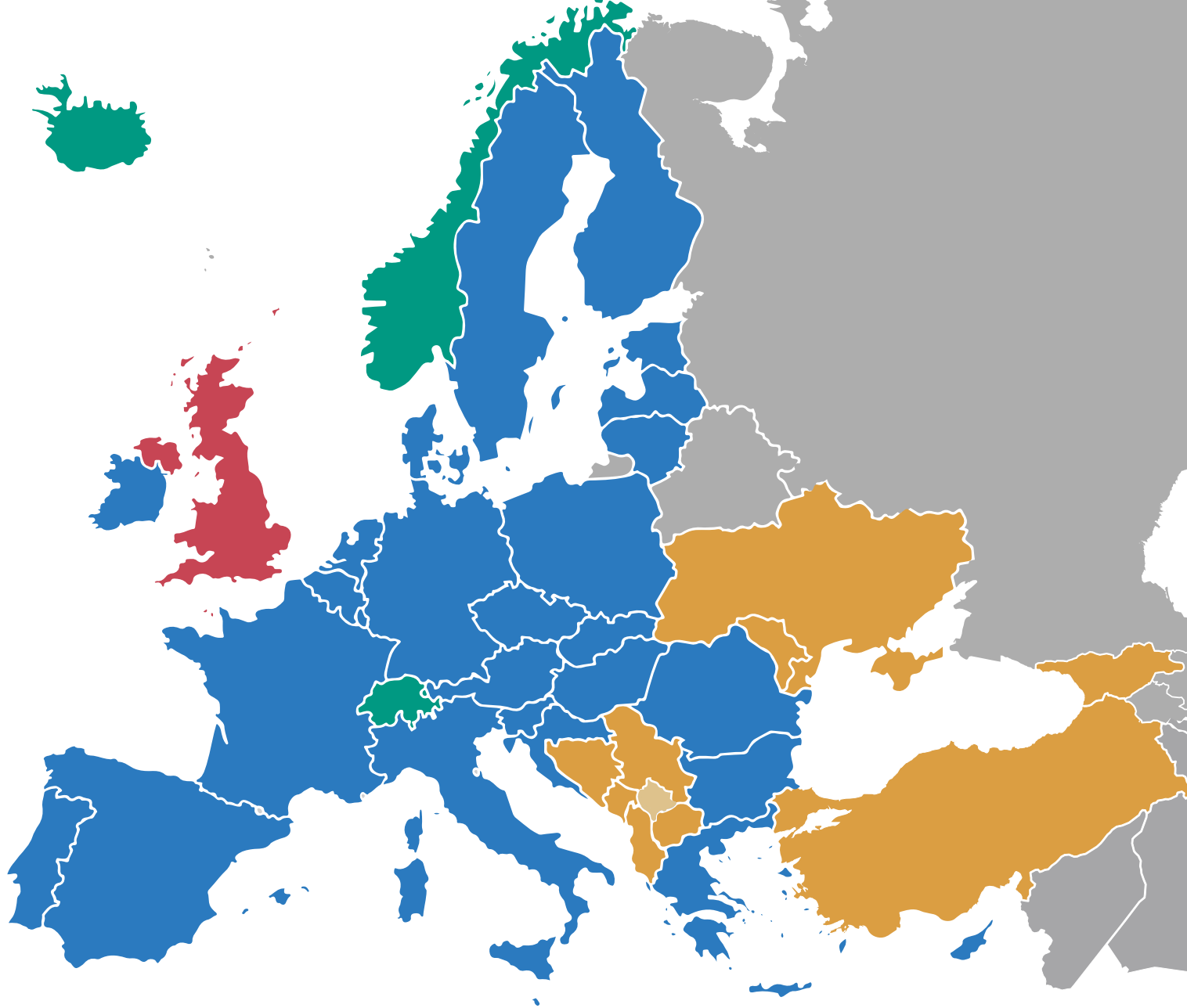
Lyt til historierne om Danmarks rolle i udvidelsen af EU

Danmark har spillet en stor rolle i udvidelsen af EU med bl.a. vedtagelsen af de såkaldte Københavnskriterier under det danske formandskab i 1993 og den store udvidelsesaftale under det danske formandskab i 2002. Lyt til en række spændende fortællinger om Danmarks vigtige rolle i udvidelsen af EU i vores podcast om Danmarks EU-historie. Fortalt af de personer, som var med ved forhandlingsbordet, bl.a. tidligere statsminister Anders Fogh Rasmussen og tidligere udenrigsminister Per Stig Møller.

Scan QR-koden og lyt med.

Europa

- EU
- Tidligere medlemslande
- Kandidatlande
- Potentielle kandidatlande
- EFTA-lande

Kortet viser EU's medlemslande og tidligere medlemslande (Storbritannien), de fire EFTA-lande, kandidatlandene og de lande, som det forventes vil blive officielle kandidatlande, når de er parate.

Kandidatlande

En række lande har søgt om optagelse i EU. Ni af disse har EU givet status som kandidatlande, hvoraf der er indledt optagelsesforhandlinger med Ukraine, Moldova, Nordmakedonien, Albanien, Serbien, Montenegro og Tyrkiet.

Potentielle kandidatlande

Kosovo er potentielt kandidatland. Det betyder, at det kan blive kandidatland, når det vurderes parat.

Tyrkiet

Kandidatland siden 1999

Nordmakedonien

Kandidatland siden 2005

Montenegro

Kandidatland siden 2010

Serbien

Kandidatland siden 2012

Albanien

Kandidatland siden 2014

Bosnien-Hercegovina

Kandidatland siden 2022

Moldova

Kandidatland siden 2022

Ukraine

Kandidatland siden 2022

Georgien

Kandidatland siden 2023

FAKTA

Eksempler på samarbejde med andre lande i Europa

EU har et tæt samarbejde med en lang række europæiske lande uden for EU. Det gælder især Norge, Island og Liechtenstein, som har en særlig adgang til EU's indre marked gennem det såkaldte Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (EØS). EU har desuden indgået bilaterale aftaler med Schweiz om bl.a. fri bevægelighed for arbejdskraft. De fire lande Norge, Island, Schweiz og Liechtenstein udgør tilsammen EFTA, som er en international frihandelsorganisation med tætte relationer til EU.

EU har også indgået en særlig partnerskabsaftale med seks lande i Østeuropa og det sydlige Kaukasus for at styrke det politiske og økonomiske samarbejde med disse lande. Herudover har EU indgået frihandelsaftaler med Georgien, Moldova og Ukraine. Med Armenien har EU indgået en udvidet partnerskabsaftale. I 2017 tog man hul på forhandlinger med Aserbajdsjan om en lignende aftale. Belarus suspenderede i 2021 sin deltagelse i Det Østlige Partnerskab.

Udmeldelse af EU

Med Lissabontraktaten (2009) fik EU en særskilt procedure for, hvordan et medlemsland kunne forlade EU. Storbritannien er det eneste land, som har benyttet denne paragraf, som går under navnet skilsmisseparagraffen. Landet forlod officielt EU-samarbejdet den 31. januar 2020.

Da Danmark blev medlem af EU (dengang EF) i 1973, fulgte Grønland med på grund af Rigsfællesskabet, dog uden at blive selvstændigt medlem, fordi det var før Grønland fik hjemmestyre (1979). Grønland forlod EU i 1985 efter en vejledende folkeafstemning i 1982 om landets tilknytning til EU. Grønland har dog siden bl.a. opnået en særlig fiskeriaftale og en række særlige rettigheder i relation til EU på linje med de øvrige EU-landes oversøiske lande og territorier. Færøerne havde allerede hjemmestyre i 1973 og valgte fra start af at stå uden for EU – dog med en frihandelsaftale, som regulerer samhandelen med EU.

Revnen mellem »Union Jack« og EU-flaget symboliserer brexit.
Foto: Adobe Stock.

Brexit

Det var et skelsættende øjeblik i EU's historie, da Storbritannien som det første medlemsland nogen sinde forlod EU den 31. januar 2020. Forud for den britiske exit var gået en folkeafstemning, to premierministres afgang og lange, hårde skilsmisseforhandlinger.

Et snævert flertal af de britiske vælgere stemte for at forlade EU ved en folkeafstemning den 23. juni 2016. I marts 2017 gav den britiske regering officielt besked om, at landet ønskede at forlade EU efter mere end 40 års medlemskab.

Forhandlingerne om udtrædelsesaftalen drejede sig først og fremmest om, hvad man kan kalde bodelingen mellem EU og Storbritannien. Hvem skulle have hvad, og hvad skulle der betales? Det berørte vigtige emner som den finansielle afregning mellem EU og Storbritannien, men også f.eks. rettigheder for britiske borgere bosat i andre EU-medlemslande. Især spørgsmålet om grænsen mellem Republikken Irland og Nordirland voldte store problemer i forhandlingerne, fordi den med brexit blev forvandlet til én af EU's ydre grænser.

Hele tre gange stemte det britiske parlament nej til udtrædelsesaftalen, der dog blev endeligt godkendt den 9. januar 2020.

Senere forhandlinger har især handlet om grænsen mellem Nordirland og Republikken Irland. Først i 2023 blev Storbritannien og EU enige om en aftale, som holder grænsen mellem de to lande så åben som muligt. En aftale, der var så svær at forhandle, at statsminister Mette Frederiksen (S) kaldte det »politisk magi,« da det endelig lykkedes.

CASE

Nye medlemslande?

I februar 2022 angreb Rusland Ukraine. EU reagerede prompte med både sanktioner, støtte til Ukraines militær og modtagelse af ukrainske flygtninge. Kort efter krigens begyndelse gav EU desuden kandidatstatus til både Ukraine, Moldova og Bosnien-Hercegovina, og i 2023 også Georgien.

For at et land kan blive medlem af EU, skal det opfylde en lang række krav, bl.a. om demokrati, en velfungerende markedsøkonomi og et uafhængigt retssystem. EU holder øje med, hvordan kandidatlandene klarer sig, og nogle lande har i efterhånden mange år ventet på at blive godkendt og optaget i EU.

Når en krise rammer, kan det nogle gange skubbe til de politiske processer i EU og få dem til at gå lidt hurtigere. Den russiske invasion af et EU-naboland har fået statsledere i EU til at udtale, at EU står solidarisk sammen med de europæiske lande i Østeuropa, og at de hører med i den europæiske familie. Det viser EU bl.a. ved at udvise vilje til at accelerere processen om optagelse i EU. Men Ukraine vil stadig skulle leve op til Københavnskriterierne.

Ruslands invasion af Ukraine den 24. februar 2022 affødte en skarp reaktion fra EU's side. EU's medlemslande har sammen vedtaget hele 16 sanktionspakker mod Rusland (pr. februar 2025).

EU's samarbejde på tværs af forskelligheder

EU består af lande med forskellige sprog og kulturer og hver sin historie. Mange af landene har endda flere gange været i krig med hinanden.

Det er et princip i samarbejdet, at kulturelle og historiske forskelligheder skal respekteres. Der skal være plads til kulturelle særtræk, lokale sprog og forskellige historieskrivninger. Både mellem medlemslandene og inden for

hvert medlemsland, hvor der f.eks. er nationale mindretal.

EU's sprog

Sprogene er et eksempel på forskelligheden. Der er hele 24 officielle sprog i EU. Som udgangspunkt oversættes al EU-lovgivning til alle sprog. For at der ikke skal opstå babylonsk forvirring, er de daglige arbejdssprog for ansatte i f.eks. Kommissionen dog begrænset til engelsk, fransk og tysk.

I Europa-Parlamentet er der direkte simultantolkning, altså samtidig oversættelse af, hvad en person siger på f.eks. ungarsk til de andre 23 sprog. Det giver intet mindre end 552 oversættelseskombinationer!

Engelsk som officielt EU-sprog forsvandt *ikke* med brexit. Storbritannien er nemlig ikke det eneste land, hvor engelsk er officielt sprog. Det gælder også Irland og Malta, som fortsat er medlemmer af EU.

>
Citat af den tidligere næstformand
i Europa-Parlamentet med ansvar
for flersprogethed, Miguel Ángel
Martínez Martínez.

»Europa med kun ét sprog ville være en katastrofe. Det er ikke et problem, men et privilegium at have flere sprog, for hvis der kun er ét sprog, er der også kun én måde at tænke på.«

<
Simultantolkning under en
samling i Europa-Parlamentet.
Foto: Europa-Parlamentet.

Officielle sprog i EU

 Bulgarsk	 Italiensk	 Rumænsk
 Dansk	 Kroatisk	 Slovakisk
 Engelsk	 Litauisk	 Slovensk
 Estisk	 Lettisk	 Spansk
 Finsk	 Maltesisk	 Svensk
 Fransk	 Nederlandsk	 Tjekkisk
 Græsk	 Polsk	 Tysk
 Irsk/gælisk	 Portugisisk	 Ungarsk

2. EU's historie og traktater

Hvordan vi behandler vores ældre, hvor mange elever der skal være i folkeskolen, og hvad der sker for en borger, som mister sit job er alle eksempler på beslutninger, som træffes nationalt af Folketinget og regeringen, og som EU ikke har indflydelse på. Det retlige grundlag for det europæiske samarbejde er EU-traktaterne. EU har kun magt til at bestemme på områder, hvor landene har valgt at afgive suveræniteten til EU. Dette kapitel dykker ned i traktaterne for at forklare, inden for hvilke områder EU har magt til at bestemme, og vi ser nærmere på EU's historie, og hvordan EU har udviklet sig over tid.

Historien om EU

Ét af de vigtigste formål med oprettelsen af EU var at forhindre interne krige i et Europa. Men hvordan har EU-samarbejdet udviklet sig over tid?

Sådan begyndte det

Fundamentet til det, vi i dag kender som EU – Den Europæiske Union – blev skabt som et samarbejde mellem Belgien, Frankrig, Holland, Italien, Luxembourg og Vesttyskland i 1952. Landene valgte at afgive en del af deres selvbestemmelse til at kontrollere deres kul- og stålindustri til en fælles overstatslig organisation.

Europa-Parlamentet havde oprindeligt ikke mange muskler til at gå imod regeringerne i Ministerrådet. Styrkelsen af Europa-Parlamentet tog for alvor fart med indførelsen af direkte valg til Europa-Parlamentet i 1979. Hermed blev Europa-Parlamentet det første direkte valgte organ i et internationalt samarbejde.

Baggrunden for at skabe Det Europæiske Kul- og Stålfællesskab var, at europæerne lige havde været igennem to verdenskrige inden for blot én generation. Derfor var et af formålene at forhindre fremtidige krige mellem landene. Når kul- og stålproduktion var et fælles anliggende, blev det nemlig svært for et enkelt land at opbygge en ny krigsmaskine, fordi kul og stål er afgørende materialer i en militær oprustning.

EU's institutioner

EU-institutionerne er stort set de samme i dag, som da fællesskabet blev skabt med Romtraktaten i 1958. Magtfordelingen mellem EU-institutionerne er dog siden hen ændret med henblik på især at styrke Europa-Parlamentet (EU's folkevalgte institution) og samtidig Det Europæiske Råd (landenes stats- og regeringschefer).

Et fælles marked

Romtraktaten indeholdt også en plan om at etablere et fælles marked for varer, personer, tjenesteydelser og kapital i de seks lande.

I princippet skulle handelen mellem landene være lige så fri, som hvis den fandt sted inden for samme land.

Daværende statsminister Jens Otto Krag underskrev Danmarks tiltrædelsestraktat den 22. januar 1972 i Egmontpalæet i Bruxelles. Danmark blev medlem af EU (dengang EF) den 1. januar 1973 efter folkeafstemning om spørgsmålet den 2. oktober 1972. Foto: Europa-Kommissionens Audiovisuelle Service.

Den 9. maj er den årlige Europadag. Her markerer man i hele EU den dato, hvor den franske udenrigsminister, Robert Schuman, præsenterede sin plan om, at den samlede franske og tyske kul- og stålproduktion skulle høre under en fælles overstatslig organisations myndighed. Schuman inviterede andre europæiske lande til at deltage. Ud over Vesttyskland tog Belgien, Holland, Italien og Luxembourg imod Frankrigs tilbud og tilsluttede sig Det Europæiske Kul- og Stålfællesskab i 1952.

Da den første byggesten til det europæiske samarbejde altså blev lagt den 9. maj, betragtes den dato som en slags fødselsdag for samarbejdet. Rundtomkring i Europa, i Europa-Kommissionen og i Europa-Parlamentet markeres Europadagen på forskellig vis med aktiviteter, som skal forsøge at bringe EU tættere på borgerne og befolkningerne i landene tættere på hinanden. Mange af institutionerne holder åbent hus den dag.

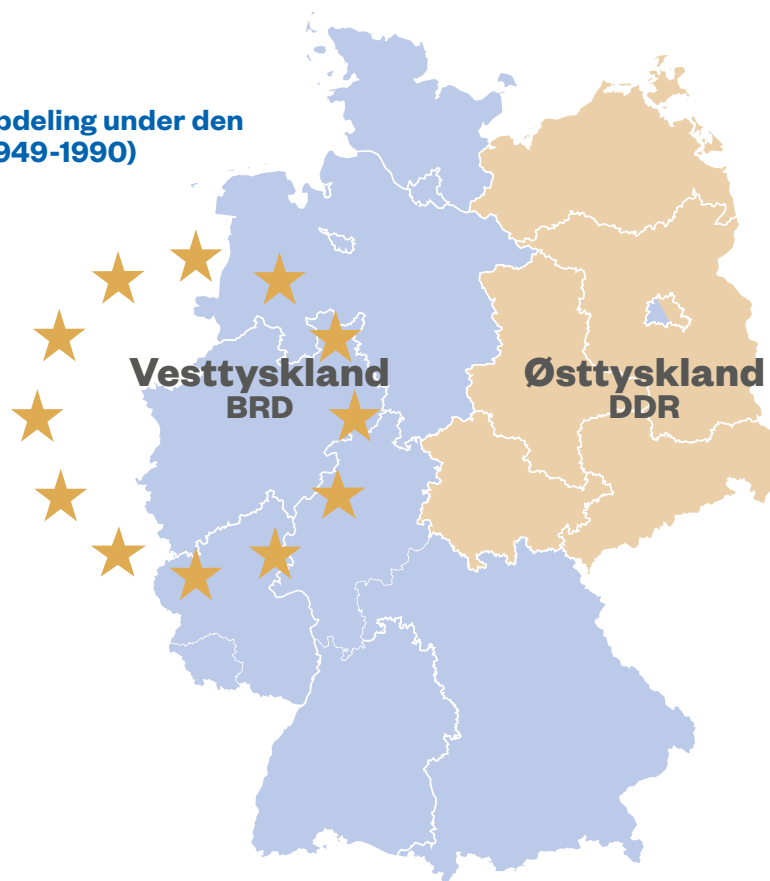
Idéen om et fælles marked forblev dog på mange måder en idé. Landene fortsatte med at lægge store begrænsninger og restriktioner på handelen mellem landene i form af bl.a. afgifter og andre begrænsninger på varer importeret fra de øvrige lande. Fremdrift var svært, da medlemslandene i Ministerrådet havde vetoret og dermed kunne blokere for beslutninger, som de selv var imod.

Et afgørende vendepunkt

1987 blev på mange måder et vendepunkt i det europæiske samarbejde. Efter mange års stilstand i udviklingen af samarbejdet besluttede de nu 12 medlemslande at skabe et indre marked for alle EU-lande pr. 1. januar 1993. Man fjernede også vetoretten på en lang række områder.

Det betød travlhed i EU's institutioner med næsten 300 direktiver, der skulle vedtages. Men afskaffelsen af vetoretten var med til at sætte skub i udviklingen og gjorde det langt nemmere at gennemføre idéen om det indre marked. Samtidig kom nye samarbejdsområder til såsom miljø, forbrugerbeskyttelse, arbejdsmiljø og forskning samt det første spæde udenrigspolitiske samarbejde mellem EU-landene.

Tysklands opdeling under den kolde krig (1949-1990)

Under den kolde krig (1949-1990) var Tyskland opdelt i Vesttyskland (Bundesrepublik Deutschland, BRD) og Østtyskland (Deutsche Demokratische Republik, DDR). Det var derfor kun Vesttyskland, der var med i det europæiske samarbejde indtil den tyske genforening i 1990 efter Murens fald året forinden. Modsat de andre tidligere kommunistiske lande, som måtte gennem langvarige tiltrædelsesforhandlinger, før de blev EU-medlemmer i henholdsvis 2004, 2007 og 2013, blev Østtyskland medlem af EU allerede den 3. oktober 1990 ved genforeningen.

EU udbygges i 1990'erne og starten af det nye årtusinde

Afslutningen på den kolde krig i årene 1989-1990 satte yderligere skub i drøftelserne mellem EU's medlemslande om behovet for at styrke EU-samarbejdet.

Mest bemærkelsesværdigt kom der en stærkere politisk dimension i samarbejdet, som i begyndelsen hovedsagelig handlede om handel og landbrug.

Nye samarbejdsområder var det økonomisk-monetære samarbejde (ØMU'en), en fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik, et samarbejde om asyl- og migrationspolitik, politi og retspolitik, de åbne grænser m.v.

Senest er borgernes grundlæggende rettigheder (Charteret om grundlæggende rettigheder) blevet indskrevet i traktaterne for at beskytte borgerne og sikre, at menneskerettighederne overholdes i al EU-lovgivning.

Læn dig tilbage og lyt til en række spændende fortællinger om Danmarks EU-historie

I denne podcastserie på tre episoder kan du rejse gennem Danmarks 50 år i EU. Med dig på rejsen er en lang række af tidligere og nuværende politikere som f.eks. Ritt Bjerregaard og Uffe Ellemann-Jensen, der vil fortælle om alt fra Danmarks optagelse i EU til udvidelsen mod Øst, og hvorfor vi har de danske EU-forbehold. Anne Sofie Allarp er vært på podcasten.

Scan QR-koden og lyt med.

Du kan også finde podcasten på Spotify, Podimo, Apple podcast, Google podcast osv., hvis du søger i appen på *Danmark og Europa*.

Berlinmurens fald den 9. november 1989 blev symbolet på den kolde krigs ophør og indledningen på en ny æra i verdenshistorien. Muren havde i 28 år ikke bare adskilt østberlinerne fra vestberlinerne, men var også blevet et monument over det delte Tyskland og det delte Europa. Foto: Polfoto.

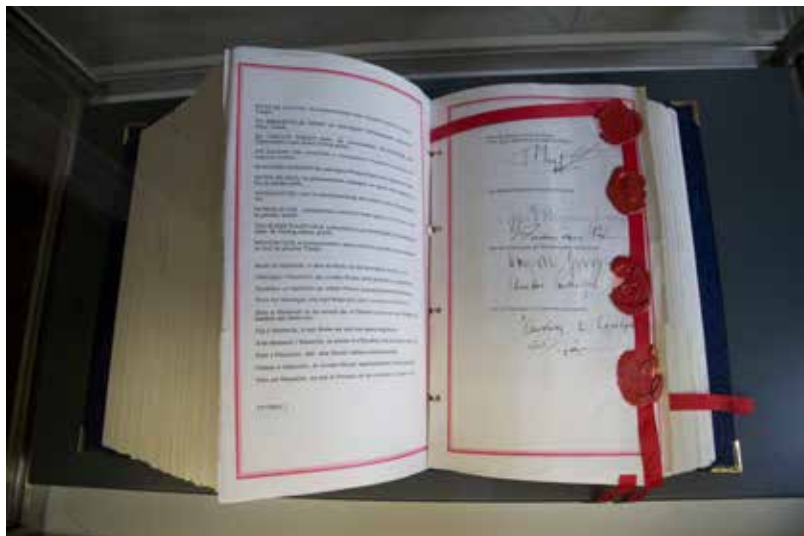
EU's traktater

Hvordan vi i Danmark behandler vores ældre, og hvor mange elever der skal være i folkeskolen, er eksempler på beslutninger, som ene og alene træffes af Folketinget. Medlemslandene har bestemt, på hvilke områder EU skal tage beslutninger. Traktaterne beskriver de områder, hvor EU kan vedtage lovgivning, hvordan samarbejdet mellem landene og institutionerne fungerer, og hvem der har hvilke roller. Men hvilke traktater i EU er de vigtigste?

To grundlæggende traktater

Samarbejdet i EU bygger på to grundlæggende traktater: Traktaten om Den Europæiske Union (TEU), som blev vedtaget i 1992 med Maastrichttraktaten, og Traktaten om Den Europæiske Unions Funktionsmåde (TEUF), som er en revideret udgave af Romtraktaten fra 1958 om Det Europæiske Økonomiske Fællesskab (EØF). Seneste revision fandt sted med vedtagelsen af Lissabontraktaten i 2009.

EU's traktater kan sammenlignes med den danske grundlov. Dog kan EU ikke selv ændre traktaterne; det kan kun EU's medlemslande.

^

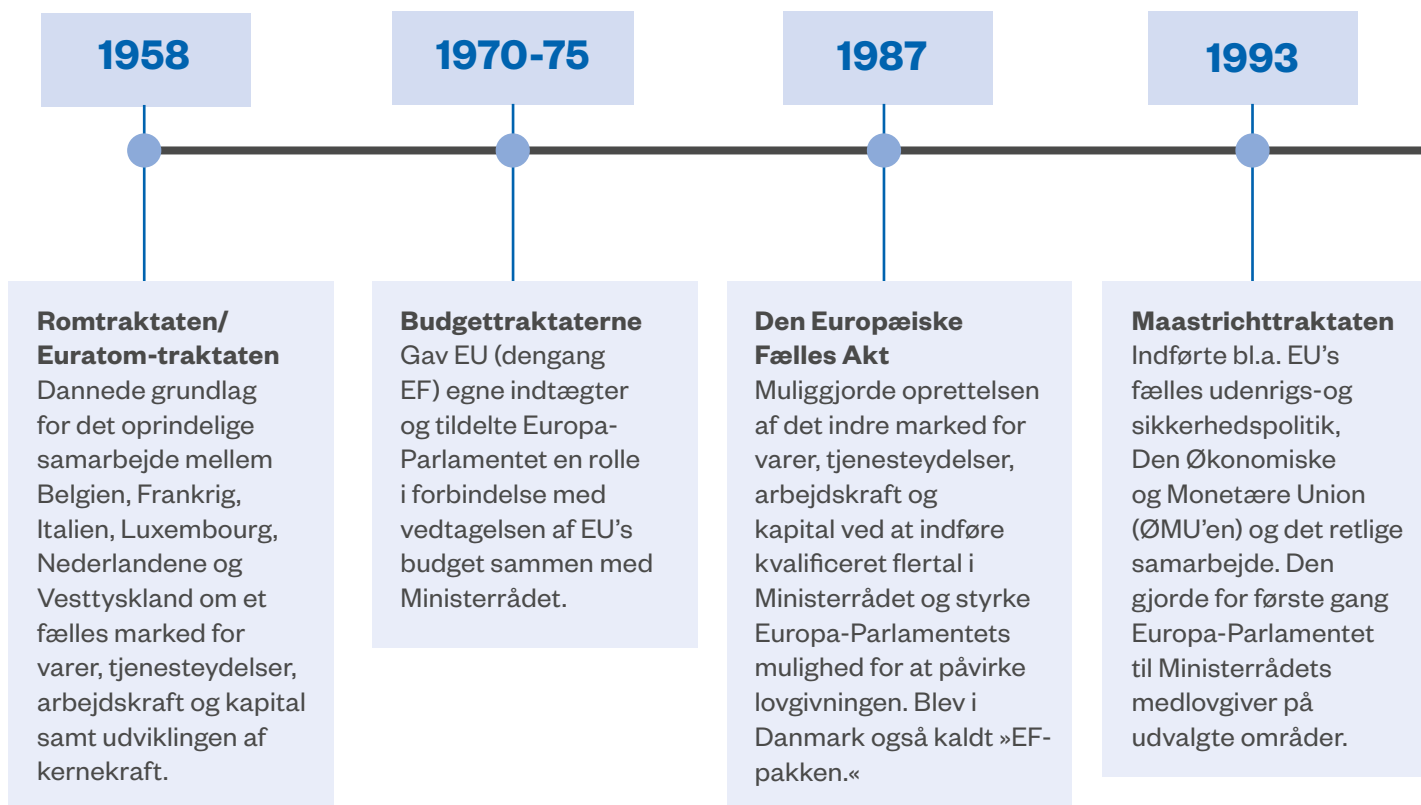
Underskriftssiden i den oprindelige Romtraktat. Foto: Marco Zeppetella, Europa-Kommissionens Audiovisuelle Service, 2017.

De grundlæggende traktater

Traktaten om Den Europæiske Unions Funktionsmåde (TEUF)	Traktaten om Den Europæiske Union (TEU)
<p>Fastsætter bl.a. rammerne for EU's samarbejde om</p> <ul style="list-style-type: none"> • det indre marked, • miljø, • landbrug, • fiskeri, • retlige og indre anliggender og • det økonomisk-monetære samarbejde (ØMU'en). 	<p>Fastsætter bl.a. rammerne for EU's samarbejde om</p> <ul style="list-style-type: none"> • udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitiske spørgsmål, • hvordan institutionerne fungerer og samarbejder, • traktatændringer, • hvordan et land kommer med i eller ud af EU, og • de nationale parlamenters rolle i EU-samarbejdet.

Traktatændringer

De grundlæggende traktater er blevet ændret flere gange siden EU's oprettelse (dengang EF). Det har både ført til samarbejde på flere politikområder og ændringer i EU's beslutningsgange.

Folketingets EU-Oplysning har lavet en sammenskrevet traktat med det gældende traktatgrundlag.

Bestil den gratis her.

1999

Amsterdamtraktaten

Schengenaftalen blev en del af EU-systemet. Der blev skabt samarbejde om beskæftigelse, mere åbenhed og mere magt til Europa-Parlamentet.

2003

Nicetraktaten

Kaldes udvidelsestraktaten, fordi den lettede beslutningsprocessen mellem landene i Ministerrådet, så EU fortsat var beslutningsdygtig efter optagelsen af ti nye medlemslande i 2004.

2009

Lissabontraktaten

Fokuserede på at gøre det lettere at træffe beslutninger i EU, især efter udvidelsen, øge åbenhed og demokrati (*indførte f.eks. borgerinitiativet, se side 97*) og at ruste EU bedre i de globale sammenhænge bl.a. ved at indføre en fælles udenrigsrepræsentant. Gav de nationale parlamenter en officiel rolle som vagthunde i forbindelse med ny EU-lovgivning.

CASE**Nicetraktaten**

EU's store udvidelse i 2004 var truet, da Irland stemte nej til Nicetraktaten ved en folkeafstemning i juni 2001. Nicetraktaten udgjorde grundlaget for den planlagte udvidelse med hele ti nye lande (Cypern, Estland, Letland, Litauen, Malta, Polen, Slovakiet, Slovenien, Tjekkiet og Ungarn).

Irernes nej sendte derfor chokbølger gennem både EU og de ti kandidatlande. Ét af stridspunkterne var, at traktaten havde lagt op til at skære i antallet af kommissærer i Europa-Kommissionen. Det var Irland imod, da det betød, at alle lande ikke længere ville have en kommissær. Det lykkedes den irske regering at forhandle en aftale på plads, som fastholdt antallet af kommissærer. Ved en ny folkeafstemning i Irland i oktober 2002 fik den irske regering skaffet støtte til Nicetraktaten fra et flertal af vælgerne.

Den irske regering kunne derefter som det sidste EU-medlemsland ratificere traktaten den 18. december 2002, så EU's store østudvidelse kunne gennemføres i 2004.

FAKTA**Tredobbelt beskyttelse af borgernes rettigheder**

Borgernes grundlæggende rettigheder (menneskerettigheder) er beskyttet hele tre steder i traktaterne. Det handler om beskyttelsen af borgerne over for EU (og medlemslandene, når de gennemfører EU-lovgivning).

For det første gælder Charteret om grundlæggende rettigheder på lige fod med traktaterne. Charteret er et rettighedskatalog, som fastslår en række rettigheder for EU's borgere. Det er i høj grad inspireret af menneskerettighedskonventionen.

For det andet skal EU overholde menneskerettighedskonventionen. EU skal desuden selv tiltræde Europarådets menneskerettighedskonvention (hvilket dog lader vente på sig, da EU-Domstolen har erklæret aftalen om EU's tiltrædelse af konventionen for traktatstridig).

For det tredje skal EU sørge for at beskytte de rettigheder, som findes i medlemslandenes forfatningsmæssige traditioner (grundlove).

EU's forskellige kompetencer

EU kan ikke lovgive om alt. Når vi laver uddannelsespolitik for folkeskoler i Danmark eller regler for ældrepleje, er der tale om ren dansk lovgivning. Men hvad *kan* EU så lave lovgivning om? Og hvad kan EU *ikke* lovgive om?

Det korte svar er, at EU kan lovgive, hvor medlemslandene har givet EU kompetence til det. EU's mulighed for at vedtage regler er vidt forskellig fra område til område. F.eks. er det kun EU, der kan lovgive inden for toldunionen og handelspolitikken, mens andre områder som uddannelse, kultur og sundhed først og fremmest ligger hos medlemsstaterne.

Når det drejer sig om den økonomiske politik og beskæftigelsespolitikken, har EU mest en koordinerende rolle. Hertil kommer en stribe samarbejdsområder, hvor både EU og medlemsstaterne kan lovgive. Det gælder bl.a. skabelsen af det indre marked, forbrugerbeskyttelse, miljø og transport. Det kan med andre ord godt være svært at overskue, hvilke beføjelser EU har på de enkelte samarbejdsområder.

Vi har forsøgt at opsummere det i skemaet på næste side.

Områder, hvor EU har hele lovgivningskompetencen

På visse områder har EU enekompetence. Det betyder, at det som udgangspunkt kun er EU, der kan lovgive og vedtage bindende regler. Det gælder disse områder:

- Toldunionen.
- Fastlæggelse af konkurrenceregler, som er nødvendige for det indre markeds funktion
- Den monetære politik.
- Bevarelse af havets biologiske ressourcer inden for rammerne af den fælles fiskeripolitik.
- Den fælles handelspolitik.
- Tilslutning til internationale aftaler.

Områder, hvor EU og medlemslandene deler lovgivningskompetencen

På de fleste samarbejdsområder deler EU og medlemslandene kompetencen. Her kan både EU og landene lovgive og vedtage bindende regler. EU vil typisk fokusere på de mere grænseoverskridende problematikker, mens medlemslandene vil tage sig af de mere nationale spørgsmål.

F.eks. bestemmer Danmark selv, om vi skal have en ny motorvej, mens EU arbejder med europæisk infrastruktur, dvs. at binde medlemslandene sammen (de såkaldte transeuropæiske net, hvor EU f.eks. har givet tilsagn om støtte til Femern Bælt-broen). Det gælder disse områder:

- Det indre marked.
- Social- og arbejdsmarkedspolitikken.
- Økonomisk, social og territorial samhørighed.
- Landbrug og fiskeri (undtagen havets biologiske ressourcer).
- Miljø.
- Forbrugerbeskyttelse.
- Transport.
- Transeuropæiske net.
- Energi.
- Frihed, sikkerhed, retfærdighed.
- Fælles sikkerhedsudfordringer på folkesundhedsområdet.

Områder, hvor EU kan lave understøttende og supplerende tiltag

På nogle politikområder er EU's rolle begrænset til understøttende eller supplerende regler på områder, som normalt er nationalt reguleret. Her kan EU f.eks. ikke harmonisere medlemslandenes lovgivning. Det gælder disse politikområder:

- Beskyttelse af menneskers sundhed.
- Industri.
- Kultur.
- Turisme.
- Uddannelse, ungdom, sport og erhvervsuddannelse.
- Civil beskyttelse.
- Administrativt samarbejde.

Områder, hvor EU har en koordinerende kompetence

EU har fået en særlig kompetence til at samordne eller koordinere medlemslandenes økonomiske politik og beskæftigelsespolitikkerne. Som udgangspunkt regulerer landene selv disse politikområder. Men EU kan under det såkaldte europæiske semester udstikke retningslinjer for at sikre en bedre koordination og overvågning af EU-landenes økonomiske politikker.

Områder, hvor EU ikke kan lovgive

Eksempler på områder, hvor det alene er medlemslandene, der kan lovgive:

- Fordelingspolitikken (herunder skattesatser).
- Velfærdspolitikken i bredeste forstand (herunder socialforsorg, boligpolitik m.v.).
- Brug af nationale arealer.
- Regler om tildeling af nationalt statsborgerskab.
- Religiøse spørgsmål.
- Personers civilstatus.
- Regler om navngivning.
- Indretningen af de væbnede styrker og politiet.
- Kommunale spørgsmål.

Kilde: Udenrigsministeriet, 2008.

CASE

Navngivningsregler er nationale, men personer flytter på tværs af EU's grænser

EU's traktater nævner ikke noget om navnelovgivning. Derfor kan EU *ikke* vedtage en fælles navnelovgivning for alle i EU. Reglerne for navngivning og ændring af navn fastsættes i de enkelte medlemslande. EU's medlemslande har altså forskellige regler for, hvor hurtigt et nyfødt barn skal navngives, hvilke navne som er godkendt, hvordan navnet må staves, hvordan man arver sit efternavn fra sine forældre osv. Der er også forskellige regler for, hvor svært det er at ændre sit navn senere hen, og der er forskellige traditioner for, om man f.eks. ændrer sit efternavn, hvis man bliver gift.

Samtidig giver EU's regler for den fri bevægelighed enhver EU-borger ret til at bosætte sig i et andet EU-medlemsland. Det har bragt børn til verden, som fødes under ét lands navnelov (der, hvor familien bor), mens de samtidig er statsborgere i et andet land med en anden navnelovgivning. Måske er barnet endda statsborger i flere lande fra fødslen af.

Af og til kan det betyde, at den tilladte måde at navngive på i det land, hvor barnet har statsborgerskab, *ikke* er tilladt i det land, hvor barnet bor og skal have sit navn registreret efter fødslen. Det kan naturligvis skabe konflikter mellem landenes lovgivninger. EU kan altså *ikke* vedtage regler om navnelovgivning, men EU har dog besluttet, at EU-landene i videst muligt omfang skal acceptere hinandens regler for at gøre det nemmere for borgerne at benytte sig af den fri bevægelighed og flytte mellem medlemslandene.

Navngivning er et eksempel på et politikområde, hvor EU *ikke* har kompetence til at lovgive.
Foto: Halfpoint, Adobe Stock.

3. EU's institutioner

»Magtens tredeling« skal sikre magtbalancen og forhindre magtmisbrug. Denne struktur fremmer ansvarlighed og beskytter borgernes rettigheder ved at fordele magten mellem forskellige instanser. I Danmark er det regeringen, som har den udøvende magt, regeringen og Folketinget i forening, som har den lovgivende magt og domstolene, som har den dømmende magt.

I EU er det lidt sværere at indplacere EU-institutionerne efter den traditionelle tredeling. Det skyldes bl.a., at EU ikke er en stat, men et internationalt samarbejde mellem suveræne stater. Så EU's institutioner kan kun agere på områder, hvor EU-landene har afgivet suverænitet til EU. I EU er der også flere aktører i spil, ligesom kompleksiteten er højere, både når magten skal udøves, og når der skal vedtages lovgivning. Dette kapitel giver dig en introduktion til, hvordan EU's institutioner fungerer hver især, og hvordan samspejlet og den institutionelle balance er mellem dem.

Europa-Kommissionen

Alle EU's medlemslande har en kommissær. Også Danmark. Men den danske kommissær skal ikke repræsentere Danmarks interesser, men derimod varetage EU's fælles interesser sammen med de 26 andre landes kommissærer.

Hjertet af EU

Kommissionen er selve hjertet af EU. Kommissionen foreslår ny lovgivning

og kontrollerer, om medlemslandene overholder EU's love og regler. Kommissionen spiller derfor en afgørende rolle i at fremme EU-landenes fælles interesser og drive EU-samarbejdet frem. Selv om Kommissionen består af repræsentanter for alle medlemslande, skal kommissærerne varetage EU's fælles interesser og må ikke handle efter instruks fra deres regeringer.

?

Kommissionen fungerer også som EU's samlede stemme over for resten af verden. Kommissionen forhandler derfor på EU's vegne aftaler med lande uden for EU. Et eksempel på sådan en aftale, er frihandelsaftalen med Sydkorea (trådte fuldt ud i kraft i 2015). Aftalen gør, at handel med stort set alle slags produkter mellem EU-landene og Sydkorea er fritaget for importtold og importafgifter.

<

Kommissionens hovedkvarter ligger i Berlaymont-bygningen på Place Schuman i Bruxelles. Foto: Nathalie Malivoir, Europa-Kommissionens Audiovisuelle Service, 2021.

FAKTA

Sager om traktatbrud

Overholder et EU-land ikke sine forpligtelser i henhold til EU-retten, kan Kommissionen eller en anden medlemsstat lægge sag an mod landet ved EU-Domstolen. I praksis er det Kommissionen, som anlægger langt de fleste sager. Det kan f.eks. være, når en medlemsstat ikke har implementeret et EU-direktiv korrekt, eller hvis landet har indført en national særregel, som er i strid med EU-retten. I så fald vil Kommissionen sende en åbningsskrivelse, som gør opmærksom på traktatbruddet. Det giver landet mulighed for at forklare sig og ændre opførsel.

Ud fra landets forklaring tager Kommissionen stilling til, om den fortsat mener, der er tale om traktatbrud. Er Kommissionen ikke tilfreds med svaret, sender den en begrundet udtalelse. Hermed får landet en frist for at rette ind og ændre praksis – en slags sidste chance.

Først derefter vil sagen havne hos EU-Domstolen, som skal afgøre, om landet har begået traktatbrud. *(Læs mere om EU-Domstolen på side 75-80).*

Kommissionen tager initiativ

Hvad enten det handler om det indre marked, landbrugspolitik eller klima, har Kommissionen en nøglerolle i EU. Det er nemlig typisk Kommissionen, som fremsætter forslag til ny lovgivning, som så typisk behandles og vedtages af Europa-Parlamentet og Ministerrådet. På den måde udstikker Kommissionen retningen for EU-samarbejdet sammen med Det Europæiske Råd.

Kommissionen er traktatens vogter

Kommissionen holder øje med, om medlemsstaterne overholder, gennemfører og anvender den fælles EU-lovgivning, de har forpligtet sig til, på korrekt vis.

Implementerer f.eks. Danmark ikke et direktiv korrekt, kan Kommissionen gøre Danmark opmærksom på problemet og hjælpe med at finde løsninger. Hvis ikke Danmark herefter implementerer direktivet efter Kommissionens anvisninger, kan det til syvende og sidst ende med en sag ved EU-Domstolen.

Kommissionens opbygning

Kommissionen består af en formand og 26 kommissærer, én fra hvert medlemsland. Den udpeges for 5 år ad gangen. Man skifter altså ikke f.eks. en dansk kommissær ud efter et folketingsvalg, selv om han eller hun nu tilhører oppositionen. Det er den siddende regering, der udpeger en ny kommissær. Det vil ofte være en erfaren politiker fra et regeringsparti, men en kommissær kan også hentes fra andre partier eller delstatsregeringer eller sågar

være en embedsmand. Hver kommissær skal også godkendes af Kommissionens formand og af Europa-Parlamentet.

Kommissærerne har hver deres politiske ansvarsområder. Fordelingen af disse forhandles på plads mellem medlemslandene og kommissionsformanden. Hver kommissær har et eller flere generaldirektorater, der svarer nogenlunde til danske ministerier, med ansatte under sig.

Europa-Kommissionen

Foreslår nye love og regler.

»Traktatens vogter« – sørger for, at EU's love bliver overholdt i medlemslandene.

Fastlægger politiske prioriteter og repræsenterer EU internationalt.

Formand:

Ursula von der Leyen
(Tyskland)

Indkalder til møder og leder
Kommissionens arbejde.

26 kommissærer med hvert sit
ansvarsområde og formand.

Hver kommissær har et
kabinet med egne
medarbejdere.

De 27 kommissærer

Europa-Kommissionens kommissærer pr. december 2024

Ursula von der Leyen
Formand

Kaja Kallas
Højststående repræsentant/
næstformand
Udenrigsanliggender
og sikkerhedspolitik

Henna Virkkunen
Ledende næstformand
Teknologisk suverænitæt,
sikkerhed og demokrati

Raffaele Fitto
Ledende næstformand
Samhørighed og reformer

Roxana Minzatu
Ledende næstformand
Sociale rettigheder og
færdigheder, job af høj
kvalitet og parathed

Stéphane Séjourné
Ledende næstformand
Velstand og
industristrategi

Teresa Ribera
Ledende næstformand
Ren, retfærdig og
konkurrencedygtig
omstilling

Andrius Kubilius
Forsvar og rummet

Apostolos Tzitzikostas
Bæredygtig transport
og turisme

Christophe Hansen
Landbrug og fødevarer

Costas Kadis
Fiskeri og havet

Dan Jørgensen
Energi og boliger

Dubravka Šuica
Middelhavsområdet

Ekaterina Zaharieva
Startups, forskning
og innovation

Glenn Micallef
Intergenerationel
retfærdighed, ungdom,
kultur og idræt

Hadja Lahbib
Ligestilling, beredskab
og krisestyring

Jessika Roswall
Miljø, vandresiliens
og en konkurrencedygtig
cirkulær økonomi

Jozef Šikela
Internationale
partnerskaber

Magnus Brunner
Indre anliggender
og migration

Maria Luís Albuquerque
Finansielle tjeneste-
ydelser og opsparings-
og investeringsunionen

Maroš Šefčovič
Handel og økonomisk
sikkerhed, interinstitutionelle
forbindelser og
gennemsigtighed

Marta Kos
Udvidelse

Michael McGrath
Demokrati, retlige
anliggender,
retsstatprincippet og
forbrugerbeskyttelse

Olivér Várhelyi
Sundhed og dyrevelfærd

Piotr Serafin
Budget, offentlig forvaltning
og bekæmpelse af svig

Valdis Dombrovskis
Økonomi og produktivitet,
gennemførelse
og forenkling

Wopke Hoekstra
Klima, netto-
ul og ren vækst

Den danske kommissær

Dan Jørgensen (S) er dansk kommissær for perioden 2024-2029. Han er energi- og boligkommissær.

?

Dan Jørgensen er uddannet cand. scient.pol. I perioden 2004-2013 var han medlem af Europa-Parlamentet, hvor han sad i den socialdemokratiske gruppe (S&D). Udover at være medlem af Folketinget har han været minister for fødevarer, landbrug og fiskeri, klima-, energi- og forsyningsminister og senest minister for udviklingssamarbejde og global klimapolitik, før han drog til Bruxelles som dansk kommissær i 2024.

<

Den danske kommissær Dan Jørgensen.
Foto: Den Europæiske Union, 2024.

6d

Der arbejder næsten 33.000 personer i Kommissionen, hvoraf ca. 21.700 er fastansatte. Det svarer i grove træk til antallet af ansatte i Aarhus Kommune. Medarbejderne repræsenterer alle EU's nationaliteter. Stillingsbetegnelserne dækker over alt fra oversættere og faglige og juridiske eksperter til rengøringspersonale og sikkerhedsfolk. Hvis man vil fastansættes i Kommissionen – eller en af de andre EU-institutioner – skal man bestå en adgangsprøve, en såkaldt concours. Det er Det Europæiske Personaleudvælgelseskontor (EPSO), der rekrutterer medarbejdere til EU's institutioner.

Læs mere om job i EU.

Europa-Parlamentet

Den 9. juni 2024 stemte ca. 2,5 mio. danskere til europaparlamentsvalget. Her sammensatte Danmark og de andre medlemslande et nyt Europa-Parlament, som skal repræsentere befolkningerne i EU frem til år 2029.

EU's folkevalgte forsamling

Europa-Parlamentet er en folkevalgt lovgivende forsamling, der består af 720 medlemmer (i tidligere valgperiode 705 medlemmer), som repræsenterer partierne i de 27 medlemslande. De nationale partier samler sig i Europa-Parlamentet i politiske grupper. I øjeblikket er der otte politiske grupper (hertil kommer løsgængere). Medlemmerne arbejder i udvalg, delegationer og arbejdsgrupper, som kan

FAKTA

Folketinget har en repræsentant i EU, som har kontor i Europa-Parlamentet. Formålet er at udveksle viden og information direkte mellem Folketinget og EU's institutioner.

sammenlignes med dem, vi kender fra Folketinget. Sammen med Ministerrådet udgør Europa-Parlamentet EU's lovgivende magt og er medlovgiver i langt de fleste tilfælde.

Europa-Parlamentet har fire hovedopgaver

- 1 At diskutere ny EU-lovgivning, komme med ændringsforslag til den og stemme om lovforslag.
- 2 At vedtage EU's budget sammen med Ministerrådet.
- 3 At kontrollere Kommissionens arbejde, og om Kommissionen forvalter budgettet korrekt – det vil sige, om pengene bruges til det, de er bevilget til.
- 4 At godkende valget af kommissionsformand og den samlede nye kommission, før den kan træde til.

Europa-Parlamentet arbejder primært i Bruxelles, hvor udvalgsarbejdet i fagudvalgene også foregår. 12 gange om året mødes Europa-Parlamentet i 4 dage ad gangen til plenumsamlinger i Strasbourg – suppleret med mindre plenarmøder i Bruxelles. Her debatterer og stemmer medlemmerne om nye forslag til EU-lovgivning på baggrund af arbejdet i udvalgene. Strasbourg er Europa-Parlamentets officielle hjemsted. Herudover ligger en del af Europa-Parlamentets administration i Luxembourg.

Udvalgsarbejdet

Der er 22 faste udvalg og 2 underudvalg i Europa-Parlamentet. De er opdelt efter fagområder som miljø og fiskeri. Når Kommissionen har udarbejdet et forslag til lovgivning, skal det relevante udvalg lave en rapport, som – når den er vedtaget – udtrykker Europa-Parlamentets fælles holdning i forhandlingerne over for Ministerrådet og Kommissionen.

I Europa-Parlamentet stemmer man normalt med simpelt flertal, dvs. et flertal blandt dem, der deltager i afstemningen. Nogle gange kræves et absolut flertal af medlemmerne, dvs. 361 stemmer.

CASE

Når Europa-Parlamentet viser tænder

Europa-Parlamentet skal kontrollere, om Kommissionens forvaltning af budgettet er i orden. Det skal således være tydeligt, hvad pengene bruges til. Manglende gennemsigtighed og mistanke om snyd fik i 1998 Europa-Parlamentet til at nægte at godkende Kommissionens regnskab for regnskabsåret 1996. Derfor måtte Kommissionen under den daværende formand, Jacques Santer, trække sig tilbage i utide i marts 1999. Det var aldrig sket før.

Europa-Parlamentet har desuden ved flere lejligheder vendt tommelfingeren nedad til enkelte landes forslag til kommissærer.

Et eksempel på Europa-Parlamentets rolle i lovgivningsprocessen

Kommissionen fremsætter nyt forslag til lovgivning om forhold for svin.

Behandles i Europa-Parlamentets Landbrugsudvalg, som laver ændringsforslag.

Vedtages i plenum af hele Europa-Parlamentet. Sendes derefter til Ministerrådet.

CASE

Europa-Parlamentet stemmer antikopieringsaftale ned

Europa-Parlamentet nedstemte i 2012 antikopieringsaftalen ACTA (The Anti-Counterfeiting Trade Agreement). Aftalen var forhandlet mellem Kommissionen og EU's medlemslande og en række store lande uden for EU, heriblandt USA, Australien og Canada.

Formålet var at sikre en bedre global beskyttelse af intellektuelle ejendomsrettigheder og modvirke piratkopiering af både fysiske varer og digitalt materiale. Europa-Parlamentet var imidlertid i tvivl om rækkevidden af aftalen og var bekymret for, om den ville betyde en begrænsning af borgernes grundlæggende rettigheder såsom ytringsfrihed. Derfor stemte et overvældende flertal af medlemmerne aftalen ned. Kommissionen havde ellers anmodet EU-Domstolen om at tage stilling til, om ACTA var i strid med de grundlæggende rettigheder, men Europa-Parlamentet stemte aftalen ned, før Domstolen havde afsagt sin dom.

FAKTA

20 nationaliteter i én politisk gruppe

Den politiske gruppe i Europa-Parlamentet med flest danske medlemmer er den liberale gruppe Renew Europe (RE), som med p.t. 77 medlemmer er Europa-Parlamentets femtestørste gruppe efter Konservative (EPP), Socialdemokraterne (S&D), Patrioterne (Pfe) og Konservative og Reformister (ECR).

Hele 20 medlemslande er repræsenteret i Renew Europe (RE): Belgien, Bulgarien, Danmark, Estland, Finland, Frankrig, Irland, Letland, Litauen, Luxembourg, Nederlandene, Polen, Portugal, Rumænien, Slovakiet, Slovenien, Spanien, Sverige, Tyskland og Østrig.

I gruppen sidder 2 medlemmer fra Venstre, 1 medlem fra Radikale Venstre, og 1 fra Moderaterne – i alt 4 danskere. Også andre lande er repræsenteret med mere end 1 parti i gruppen, f.eks. har Belgien ligesom Danmark 3 forskellige partier i denne gruppe.

Det skaber nogle særlige dynamikker, at medlemmerne til tider skal balancere mellem hensyn til deres nationale partier og til deres europæiske gruppe.

<

Afstemning under plenumsamling i Europa-Parlamentet i Strasbourg. Foto: Europa-Parlamentets mediatek.

Europa-Parlamentets politiske grupperinger

Medlemmerne af Europa-Parlamentet (ofte forkortet MEP'er) samler sig i forskellige politiske grupper. I øjeblikket er der otte. Hertil kommer løsgængere, som ikke er tilknyttet en politisk gruppe. Grupperne er dannet ud fra politisk tilhørsforhold. Medlemmerne er altså *ikke* opdelt i grupper efter nationalitet, men efter, hvilke MEP'er, fra de andre EU-lande, de er mest politisk enige med eller kan få mest lovgivning igennem sammen med. F.eks. sidder danske socialdemokrater i gruppe med andre socialdemokrater.

Der er danske medlemmer i 7 ud af de 8 politiske grupper i denne valgperiode. Det er klart, at 8 grupper, som dækker medlemmer fra 27 medlemslande, ikke kan være så finkornede i deres politiske holdninger som de nationale partier, men de danske medlemmer sidder i grupper, hvis synspunkter nogenlunde svarer til deres egne.

^

Den 36 meter høje statue »Confluence« (vandløb, der løber sammen og bevæger sig i samme retning) står midt i Europa-Parlamentets bygning i Bruxelles. Den er udført af belgieren Olivier Strebelle. Foto: Maria Lind, 2019.

Nuværende otte politiske grupper

Suverænisterne (ESN), en nationalkonservativ og euroskeptisk gruppe.

Patrioterne (PFE), en nationalkonservativ gruppe.
Dansk Folkeparti sidder i denne gruppe.

Konservative og Reformister (ECR), en nationalkonservativ gruppe.
Danmarksdemokraterne sidder i denne gruppe.

Konservative (EPP), en konservativ/kristendemokratisk gruppe.
Det Konservative Folkeparti og **Liberal Alliance** sidder i denne gruppe.

Renew Europe (RE), en socialliberal/liberal gruppe.
Venstre, **Radikale Venstre** og **Moderaterne** sidder i denne gruppe.

De Grønne (Greens/EFA), en miljøpolitisk »grøn« gruppe.
Socialistisk Folkeparti sidder i denne gruppe.

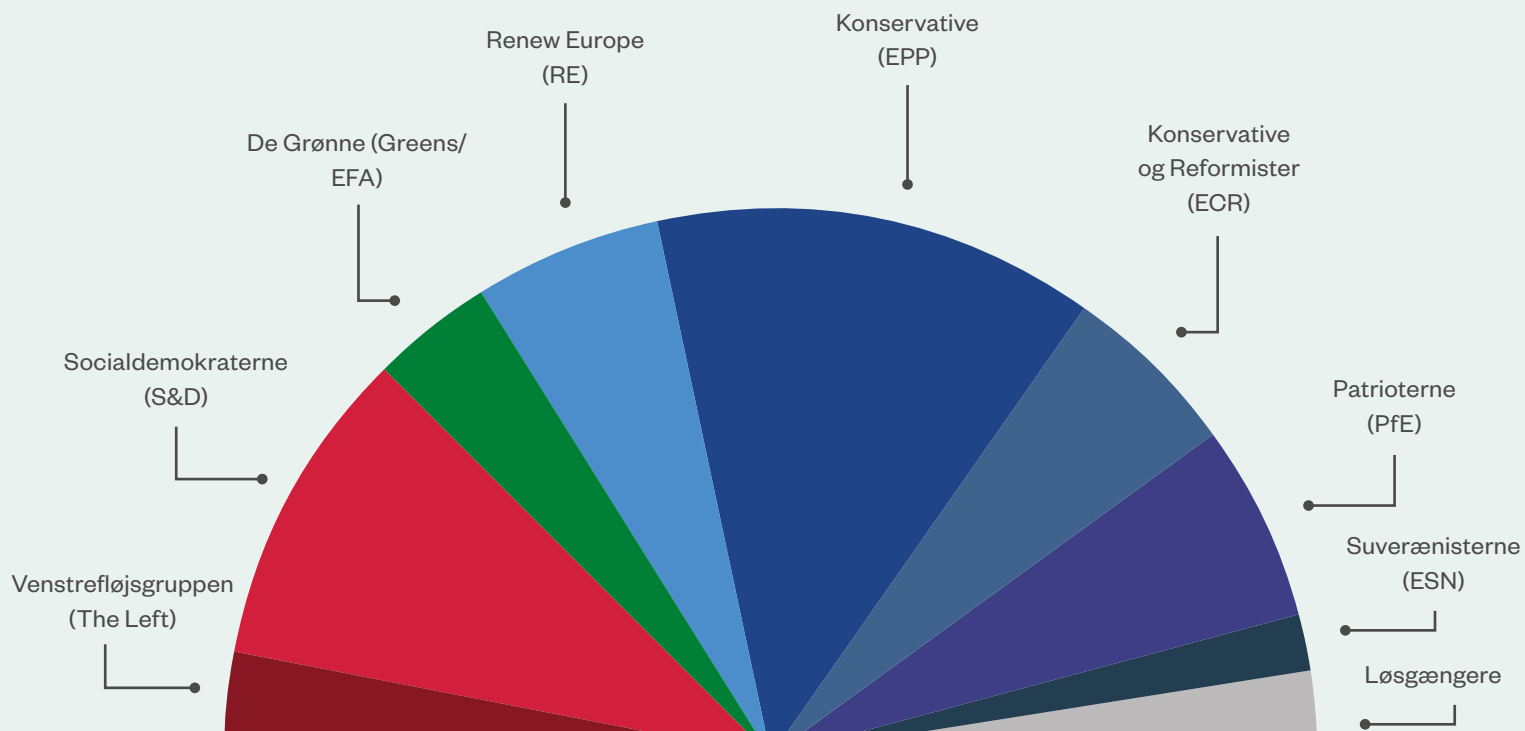

Socialdemokraterne (S&D), en socialdemokratisk gruppe.
Socialdemokratiet sidder i denne gruppe.

Venstrefløjsgruppen (The Left), en venstreorienteret/grøn gruppe.
Enhedslisten sidder i denne gruppe.

Politiske grupper i Europa-Parlamentet

FAKTA

Vilkårene for medlemmer af Europa-Parlamentet (mep'er)

Medlemmerne tjener ca. 75.000 kr. om måneden (2024-tal). Danske medlemmer beskattes både i Danmark og i EU. Ud over lønnen får de dagsdiæter på mødedage.

Hertil kommer de såkaldte blyantspenge, som ofte kritiseres i medierne. De består af et skattefrit fast månedligt beløb på op til ca. 37.000 kr. (2024-tal), som skal dække forskellige udgifter til kontordrift for medlemmet og dennes medarbejdere.

Tidligere medlemmer får fra 63-årsalderen en pension på mellem 3,5 og 70 pct. af lønnen, afhængigt af hvor længe de har været medlem.

Nationale interesser

Selv om det som udgangspunkt er de politiske holdninger og ikke de nationale interesser, som europaparlamentsmedlemmerne stemmer ud fra, er der dog eksempler på det modsatte.

Når nationale særinteresser er på spil, sker det ofte, at parlamentarikerne fordeler sig efter nationalitet. Er der f.eks. lovforslag, som kan påvirke den særlige danske model på overenskomstområdet eller realkreditinstitutionerne, er der tradition for, at danske medlemmer uanset partifarve stemmer ens. Det samme gør f.eks. tyske medlemmer ofte med lovgivning, som kan være en ulempe for den tyske bilindustri.

>
12 gange om året mødes Europa-Parlamentet i den franske grænseby Strasbourg til plenumsessioner af 4 dages varighed.
European Union 2020: Christian Creutz.

Mep Anders Vistisen (Dansk Folkeparti) under en plenumsamling i Europa-Parlamentet i Bruxelles, som omhandler emnet fremtidens Europa.
Foto: Europa-Parlamentets mediatek, 2018.

Valg til Europa-Parlamentet

Der er valg til Europa-Parlamentet hvert femte år og i alle EU-lande samtidigt – typisk inden for nogle få dage. De enkelte landes valgresultater får man først, når *alle* lande har stemt.

Den danske stemmeprocent ved seneste europaparlamentsvalg (juni 2024) var på

58 pct. Det placerede Danmark på en 7. plads blandt EU's medlemslande. Der er stor forskel på valgdeltagelsen i de enkelte lande. Stemmeprocenten fra valg til valg varierer også. 2019-valget havde generelt høj stemmeprocent i de fleste lande, mens 2024-valget mere ligner stemmeprocenterne fra tidligere valg.

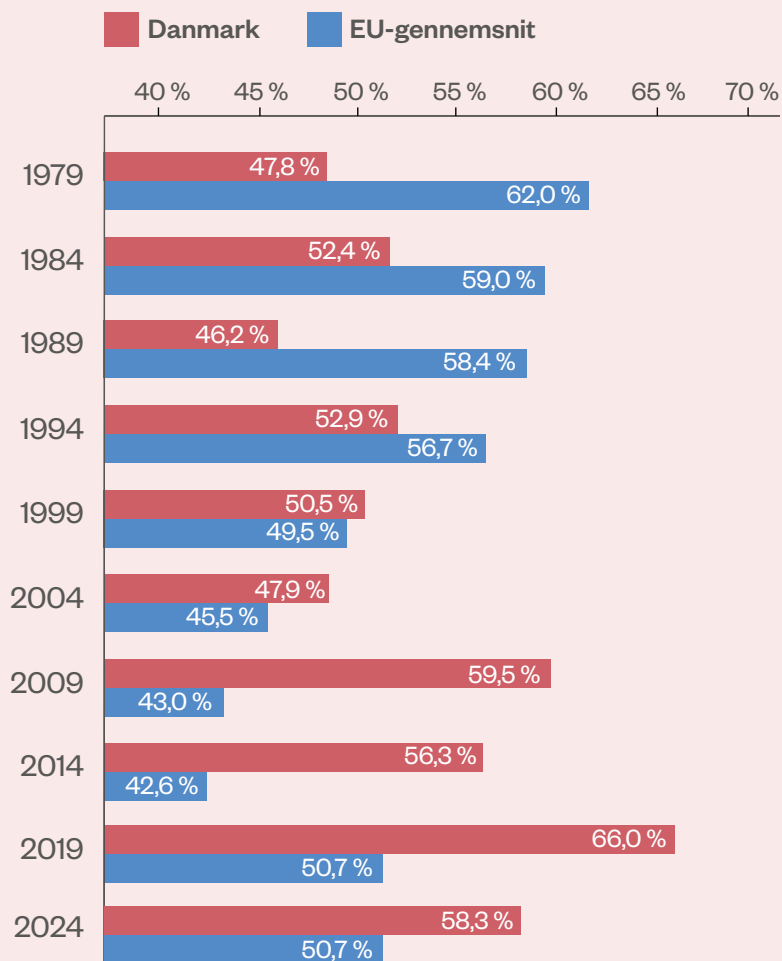

Ved europaparlamentsvalget i 2024 gik Danmark fra at have 14 til 15 medlemmer af Europa-Parlamentet, da EU-landene besluttede at udvide Europa-Parlamentets samlede antal pladser fra 705 til 720. I alt blev 15 ekstra pladser fordelt mellem 12 EU-lande. Ikke alle lande fik således flere medlemmer. Justeringen skyldtes, at der var opstået skævheder i fordelingen af pladser mellem EU-landene i takt med befolkningsudviklingen i de enkelte EU-lande.

Pladserne i Europa-Parlamentet fordeles ikke fuldt proportionalt efter landenes befolkningstal, men efter såkaldt degressiv proportionalitet. Det indebærer, at der ikke kun tages hensyn til størrelsen af et EU-lands befolkning, men samtidig gives en vis overrepræsentation til de mindre medlemslande. F.eks. har EU's største land Tyskland med sine 96 medlemmer kun ca. 6,5 gange så mange pladser som Danmark, selv om landet har ca. 14 gange flere indbyggere. Princippet om degressiv proportionalitet sikrer samtidig lande som Cypern, Malta og Luxembourg mindst 6 pladser i Parlamentet, selv om disse landes befolkningstal alle ligger under en million indbyggere.

Kilde: EPRS, Europa-Parlamentet.

Valgdeltagelse ved valg til Europa-Parlamentet

Kilde: Europa-Parlamentet (afrundede tal).

?

Med 358 millioner stemmeberettigede vælgere var der tale om det næststørste demokratiske valg i verden (efter Indien), da europæerne stemte ved europaparlamentsvalget i juni 2024.

?

Der er faktisk fire lande med stemmepligt: Belgien, Bulgarien, Grækenland og Luxembourg. I disse lande udløser det typisk en bøde, hvis man ikke stemmer.

Danske medlemmer af Europa-Parlamentet

Danmarks 15 medlemmer af Europa-Parlamentet efter valget i 2024. Medlemmerne er valgt for perioden 2024-2029.

Stine Bosse
(Moderaterne)
Renew Europe (RE).
Medlem siden 2024.

Asger Christensen
(Venstre)
Renew Europe (RE).
Medlem siden 2019.

Per Clausen
(Enhedslisten)
Venstrefløjsgruppen (The Left).
Medlem siden 2024.

Henrik Dahl
(Liberal Alliance)
Konservative (EPP).
Medlem siden 2024.

Sigrid Friis
(Radikale Venstre)
Renew Europe (RE).
Medlem siden 2024.

Niels Fuglsang
(Socialdemokratiet)
Socialdemokraterne (S&D).
Medlem siden 2019.

Niels Flemming Hansen
(Det Konservative Folkeparti)
Konservative (EPP).
Medlem siden 2024.

Morten Løkkegaard
(Venstre)
Renew Europe (RE).
Medlem 2009-2014 og igen fra 2016.
(*Overtog Venstres mandat fra Ulla Tørnæs i 2016*).

Rasmus Nordqvist
(Socialistisk Folkeparti)
De Grønne (Greens/EFA).
Medlem siden 2024.

Kira Marie Peter-Hansen
(Socialistisk Folkeparti)
De Grønne (Greens/EFA).
Medlem siden 2019.

Christel Schaldemose
(Socialdemokratiet)
Socialdemokraterne (S&D).
Medlem siden 2006.

Kristoffer Storm
(Danmarksdemokraterne)
Konservative og Reformister (ECR)
Medlem siden 2024.

Villy Søvnal
(Socialistisk Folkeparti)
De Grønne (Greens/EFA).
Medlem siden 2024.

Marianne Vind
(Socialdemokratiet)
Socialdemokraterne (S&D).
Medlem siden 2019. (*Overtog Jeppe Kofods mandat i 2019*).

Anders Vistisen
(Dansk Folkeparti)
Patrioterne (PfE).
Medlem 2012-2019 og igen fra 2022.
(*Overtog Peter Kofods mandat efter folketingsvalget i 2022*).

Ministerrådet

Når 27 medlemslande forhandler om stort og småt i Ministerrådet, går det ikke altid stille for sig. Nogle forhandlinger er genstand for stor opmærksomhed i offentligheden: Hvordan flygtninge skal fordeles mellem landene, hvordan klimakrisen skal håndteres, eller hvordan vi støtter Ukraine i krigen mod Rusland. Andre spørgsmål får langtfra samme bevågenhed, selv om de stadig har stor betydning for borgere og virksomheder: Nye regler for mærkning af dæk, momsregler for små virksomheder eller harmonisering af elevatorer i EU-landene.

Ministerrådet består af ministre fra alle EU's medlemslande og er sammen med Europa-Parlamentet den lovgivende magt i EU. Ministerrådet forhandler om alle dele af EU's politikker og vedtager det årlige budget sammen med Europa-Parlamentet. Medlemmerne repræsenterer landenes regeringer. Men hvordan foregår arbejdet i Ministerrådet mellem 27 lande med forskellige interesser?

Landene kæmper om positioner

Før Ministerrådet forhandler med Europa-Parlamentet, forhandler medlemslandene internt. Forhandlingerne begynder, når Kommissionen fremsætter et lovforslag, som sendes til Ministerrådet.

^

Møde i Ministerrådets bygning (Europabygningen) i Bruxelles. Europasalen, som vises her, er kendt for sit farverige og unikke design, som symboliserer mangfoldigheden og enheden i EU. Foto: Den Europæiske Union.

Der er stor forskel på, hvordan forhandlingerne skrider frem. Nogle lovforslag fra Kommissionen får stor opbakning fra landene og bliver hurtigt forhandlet igennem og vedtaget sammen med Europa-Parlamentet. Andre forslag splitter i højere grad landene, f.eks. når der er store nationale interesser på spil, ofte af økonomisk karakter.

Landene søger ofte alliancer i forhandlingerne for at stå stærkere og få deres indflydelse igennem. Ministerrådet tilstræber normalt at blive enige i sidste ende. Her spiller formandskabet en vigtig rolle som mægler mellem forskellige interesser i forhandlingerne. *(Læs mere om formandskabet på side 71).*

FAKTA

Den danske regering har en repræsentation i Bruxelles

Den danske regering har sin egen repræsentation i Bruxelles (Danmarks Faste Repræsentation ved Den Europæiske Union). En repræsentation er stort set det samme som en ambassade, men når arbejdet vedrører en international organisation (EU) frem for et land, kalder man det en repræsentation. Danmarks Faste Repræsentation, som hører under Udenrigsministeriet, har ca. 90 medarbejdere, som aktivt arbejder med at følge og påvirke diverse politikområder i den retning, Danmark mener er bedst. De forbereder meget af arbejdet, før en minister skal i Ministerrådet for at drøfte, forhandle eller stemme om lovgivning.

Repræsentationen (i daglig tale ofte kaldt EU-Rep'en) fungerer som bindeleddet mellem EU og Danmark, og al officiel kommunikation går via repræsentationen.

Alle EU-lande har en lignende fast repræsentation, der typisk er placeret sammen med landets ambassade til Belgien. Grønland og Færøerne, som *ikke* er medlemmer af EU, har i øvrigt også EU-repræsentationer i samme bygning som den danske EU-repræsentation.

Eksempel på en forhandling i Ministerrådet

Kommissionen præsenterer sit lovforslag

Forslaget bliver sendt til Ministerrådet og alle landene, som undersøger forslaget for at komme frem til, hvordan de vil placere sig i forhandlingerne. Er der nationale særinteresser? Hvad vil det koste landet? Er det overhovedet en god idé?

Forhandling indledes i forberedende arbejdsgrupper

Embedsmænd forhandler i de forberedende rådsarbejdsgrupper og danner alliancer.

Forhandlinger på ambassadørniveau

Forhandlinger på ambassadørniveau (dvs. højeste embedsmandsniveau, nemlig EU-ambassadørerne i Coreper-komitéen) forhandler detaljerne på plads og udbygger alliancer.

Ministrene forhandler

Ministrene forhandler de politiske aspekter af forslaget og bliver enige om Ministerrådets forhandlingsposition i de videre forhandlinger med Europa-Parlamentet.

Embedsmændene i arbejdsgrupperne er udsendt fra ministerier i medlemslandene. I Coreper-komitéen sidder landenes to faste repræsentanter – også kaldet EU-ambassadører – med ansvar for hver deres områder.

Stemmereglerne i Ministerrådet

Når der stemmes i Ministerrådet, sker det oftest ved kvalificeret flertal. Det betyder, at der ikke bare skal være et flertal, men flertallet skal *samtidig* udgøre mindst 55 pct. af EU-landene (dvs. mindst 15 af de 27 medlemslande) og mindst 65 pct. af EU's befolkning (altså mindst 293 millioner EU-borgere).

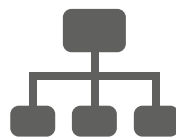
Modsat kan et mindretal blokere for et forslag, hvis mindst fire EU-lande er imod og tilsammen repræsenterer mindst 35 pct. af befolkningen i hele EU (altså 158 millioner EU-borgere).

De lidt komplicerede stemmeregler skal bl.a. sikre, at nogle få store lande ikke kan slippe af sted med at lovgive hen over hovedet på de mange mindre lande.

Ministerrådet

Alle medlemsstaters regeringer er repræsenteret i Ministerrådet.

Der findes ti forskellige sammensætninger i Ministerrådet fordelt efter fagområder.

Medlemsstaternes ministre mødes efter fagområder – f.eks. mødes miljøministrene i Miljørådet.

Ministrene forhandler og vedtager EU-lovgivning sammen med Europa-Parlamentet.

De koordinerer også landenes EU-politikker og indgår aftaler mellem EU og andre lande.

Desuden vedtager de det årlige EU-budget sammen med Europa-Parlamentet.

CASE

Når Danmark bliver stemt ned

Stemmereglerne betyder, at et forslag kan ende med at blive vedtaget af Ministerrådet ved kvalificeret flertal, selv om Danmark er imod. Det skete f.eks. ved det såkaldte orlovsdirektiv, der indfører 2 måneders øremærket forældreorlov, hvor begge forældre *skal* gøre brug af deres orlov. Ellers bortfalder den.

Øremærket forældreorlov for fædre var ad flere omgange blevet drøftet i Folketinget, uden at der viste sig et flertal for det. Derfor stemte den danske daværende VLAK-regering under statsminister Lars Løkke Rasmussen imod forslaget, da det var til endelig afstemning i Ministerrådet i juni 2019.

Flertallet af medlemslandene støttede imidlertid forslaget, og 2 måneders orlov til fædre blev dermed en realitet – også i Danmark, hvor direktivet endeligt blev implementeret i juni 2022.

?

Enstemmighed bruges fortsat på områder, som er særlig følsomme for landene, f.eks. indirekte skatter og afgifter, udenrigs- og sikkerhedspolitik og visse sociale spørgsmål. Eller på særlig tunge emner som traktatændringer eller optagelsen af nye medlemslande.

Enstemmighed betyder, at et forslag ikke kan vedtages, hvis bare et enkelt land stemmer imod. Det betyder altså ikke, at alle lande behøver stemme *for* et forslag. Landene kan også vælge *ikke* at stemme. Der må bare ikke være lande, der stemmer imod. Dermed har hvert enkelt medlemsland reelt vetoet.

Ti råd i ét

Selv om vi taler om Ministerrådet, altså i bestemt form, er det faktisk ikke ét råd bestående af de samme personer. Det sammensættes af forskellige ministre, afhængigt af det politiske område, de skal forhandle om. Ministerrådet består af alle landes fagministre, så når emnet er landbrug, samles landbrugsministrene, og når der skal drøftes transport, samles transportministrene osv.

Der findes ti forskellige grupper af ministre, som kan samles i Ministerrådet. I travle perioder kan der derfor godt være op til flere danske ministre, som deltager i møder i EU på samme dag.

Ministerrådets officielle navn er i øvrigt Rådet for Den Europæiske Union, men den betegnelse bruges kun i formelle sammenhænge.

Sammensætning af Ministerrådet

Rådet for Almindelige Anliggender (institutionelle og tværgående spørgsmål)	Rådet for Konkurrenceevne (emner som det indre marked, industri, forskning og det ydre rum)
Rådet for Udenrigsanliggender (udenrigspolitik)	Rådet for Transport, Telekommunikation og Energi
Rådet for Økonomi og Finans (herunder budgettet)	Rådet for Landbrug og Fiskeri
Rådet for Retlige og Indre anliggender (juridiske spørgsmål, udlændingepolitik osv.)	Rådet for Miljø
Rådet for Beskæftigelse, Socialpolitik, Sundhed og Forbrugerpolitik	Rådet for Uddannelse, Ungdom, Kultur og Sport

Danmark har siden 2017 været en del af en særlig stærk alliance med flere store medlemslande i den såkaldte vejtransportalliance. Foto: Ty Strange, 2019.

CASE

Danmark i en stærk alliance på vejtransportområdet

Det danske Folketing har længe diskuteret, hvordan man kommer social dumping på vejtransportområdet til livs. Det skal f.eks. ikke være muligt, at udenlandske chauffører kører i Danmark til en lavere løn end danske chauffører.

Skiftende regeringer har ønsket at skabe bedre forhold for chaufførerne på landevejene og modvirke social dumping. Derfor var Danmark i 2017 med til at danne den såkaldte vejtransportalliance sammen med Sverige, Finland, Frankrig, Tyskland, Belgien, Italien og Østrig.

Da alliancen inkluderer tre af de store medlemslande – Frankrig, Italien og Tyskland – har den været indflydelsesrig i EU's forhandlinger på vejtransportområdet. Forhandlingerne blev afsluttet i december 2019 med en række tiltag for at forhindre social dumping og skabe mere ordnede forhold.

Ministerrådet har bygninger i både Bruxelles og Luxembourg. I april, juni og oktober mødes Ministerrådet i Luxembourg. I de øvrige måneder mødes Ministerrådet i Bruxelles. Ministerrådet har ikke en fast formand til at forberede og lede møderne. Opgaven går på skift mellem medlemslandene, som hver har formandskabet et halvt år ad gangen. (*Læs mere om formandsrollen på side 71*). Undtagelsen er, når udenrigsministrene mødes. Her er det EU's udenrigsrepræsentant, der er formand. (*Læs mere om den fælles udenrigsrepræsentant på side 142*).

Det Europæiske Råd

Det Europæiske Råd består af alle EU's stats- og regeringschefer og beskæftiger sig med de emner, som står højest på den politiske dagsorden i EU. Hvordan arbejder Det Europæiske Råd?

Det laver Det Europæiske Råd

Det Europæiske Råd holder topmøde mindst fire gange om året. Fra Danmark deltager statsministeren. Her lægges de overordnede linjer for EU's udvikling. Møderne kaldes ofte for topmøder, netop fordi det er stats- og regeringscheferne, der mødes.

Kommissionen foreslår lovgivning ud fra de retningslinjer, som stats- og regeringscheferne er blevet enige om. *(Læs mere om Kommissionens arbejde på side 41).* Herefter forhandles forslagene, typisk mellem Ministerrådet og Europa-Parlamentet. Det Europæiske Råd lovgiver altså ikke.

^

Det såkaldte familiefoto med alle EU's stats- og regeringschefer i forbindelse med Det Europæiske Råds møde i oktober 2024. Volodymyr Zelensky, Ukraines præsident, deltog også i mødet. Foto: Den Europæiske Union, 2024.

Kriser i EU

Ud over de fire årlige topmøder kan det Det Europæiske Råd beslutte at mødes ekstraordinært, hvis der opstår et særligt behov, f.eks. en krise eller udfordring, som skal håndteres. Det er nok især de ekstraordinære topmøder, vi husker, f.eks. da EU skulle tackle Ruslands angreb på Ukraine eller covid-19-krisen.

Formanden for Det Europæiske Råd

Det Europæiske Råd har en fast formand, som leder møderne. Formanden vælges for en 2½-årig periode ad gangen og kan genvælges. I denne periode (2024-2027) er det den tidligere portugisiske premierminister Antonio Costa, som er blevet valgt til formandsposten.

Det Europæiske Råd

Stats- og regeringschefer fra EU's medlemslande, den faste formand for Det Europæiske Råd og formanden for Europa-Kommissionen mødes fire gange om året til topmøder i Bruxelles. Formanden kan derudover indkalde til hastemøder.

Kan ikke forhandle eller vedtage EU-love.

Bliver enige om de store politiske linjer for EU-samarbejdet.

Topmødekonklusionerne er politiske aftaler. De danner ofte grundlag for det videre arbejde i EU.

>

Formand for Det Europæiske Råd, den tidligere portugisiske premierminister Antonio Costa. Foto: Den Europæiske Union, 2024.

?

Det Europæiske Råd er ikke det samme som Ministerrådet, og Europarådet er noget helt tredje.

Ministerrådet består af fagministre fra EU's medlemslande, Det Europæiske Råd af medlemslandenes stats- og regeringschefer. Europarådet er slet ikke en EU-institution, men er en international organisation fra 1949 med 46 europæiske medlemslande. Europarådets opgave er at fremme demokrati, menneskerettigheder og udviklingen af retssamfund i Europa.

»Europa handler om værdier, om fred og om velstand. Værdier er det fundament, vi har bygget alt andet på. De er nedfældet i vores traktater som det allerførste. De fastsætter høje standarder for os alle, både institutioner og borgere.«

^

Antonio Costa, formand for Det Europæisk Råd, ved overdragelsesceremonien, december 2024.

Formandskabet i EU

I andet halvår af 2025 har Danmark for 8. gang formandskabet for EU. EU's medlemslande skiftes til at varetage formandskabet for Ministerrådet for et halvt år ad gangen. Det kaldes det roterende formandskab. Hvad betyder det at have formandskabet?

Formandskabets funktion

Formandskabet forbereder og leder forhandlingerne og drøftelserne i Ministerrådet og beslutter, hvordan lovforslag fra Kommissionen skal forhandles i perioden, hvor landet har formandskabet, og i hvilken rækkefølge. Formandskabet repræsenterer samtidig Ministerrådet i forhandlinger med Europa-Parlamentet om lovforslag.

Et formandskab betyder langt fra, at landet bestemmer over hele EU. Faktisk er det også lidt misvisende at kalde det formandskabet for EU, for der er kun tale om at være formand for Ministerrådet. *(Læs mere om Ministerrådets arbejde på side 60-67).*

^

I 2. halvår af 2023 havde Spanien formandskabet i EU. Her ses et såkaldt familiefoto fra august 2023, hvor medlemslandenes udenrigsministre mødtes (herunder den danske udenrigsminister, Lars Løkke Rasmussen). Foto: Det spanske formandskabs hjemmeside, 2023.

CASE

Europa i arbejde

Da Danmark i 2012 havde EU-formandskabet, var det i kølvandet på finanskrisen i 2007-2009.

Danmark havde derfor under sit formandskab stort fokus på ansvarlig økonomisk vækst, højere beskæftigelse og økonomisk stabilitet i landene.

Et andet vigtigt tema i det danske formandskab var klima. Det danske formandskab arbejdede for at fremme den grønne omstilling og bæredygtighed, eller med andre ord: grøn vækst. Det lykkedes at få forhandlingerne med Europa-Parlamentet om energieffektivitetsdirektivet afsluttet i perioden. Det var en af Danmarks prioriteter, da direktivet bidrager til store energibesparelser og mere effektiv energiidnyttelse. Direktivet blev implementeret i Danmark i 2014.

Formandskabet præger politikken

At have formandskabet betyder bedre mulighed for at påvirke EU's retning ved at prioritere nogle sager over andre. Det land, der har formandskabet, kan f.eks. fokusere på emner, hvor landet har en særlig interesse eller viden.

Formandskabet som mægler

En af de vigtigste opgaver for formandskabet er at sørge for fremgang i forhandlingerne ved at mægle mellem medlemslandenes forskellige interesser.

De mest succesrige formandskaber er ofte dem, som har været bedst til at skabe kompromiser i forhandlingerne og dermed har fået vedtaget lovgivning.

Rotationsprincippet

Rotationsprincippet mellem landene tilskynder til at dele sol og vind lige – for til næste år er det ministeren lige ved siden af, der skal lede forhandlingerne.

Det kræver god forberedelse, hvis man gerne vil efterlade nogle varige aftryk, når man giver stafetten videre efter 6 måneder.

Aftalen om den store østudvidelse af EU med ti nye medlemslande faldt endeligt på plads under det danske EU-formandskab i 2002, og landene blev fuldgyldige EU-medlemmer i 2004. Her underskriver daværende statsminister Anders Fogh Rasmussen og daværende udenrigsminister Per Stig Møller østudvidelsesaftalen. Foto: Europa-Kommissionens Audiovisuelle Service, 2002.

Formandskaberne indgår i såkaldte trioformandskaber bestående af tre lande. Trioformandskabet er en slags overordnet strategisk ramme, som skal skabe større sammenhæng på tværs af tre på hinanden følgende formandskaber. Det skal bidrage til større fokus på mere langsigtede målsætninger. I forbindelse med Danmarks formandskab i andet halvår af 2025, indgår vi i et trioformandskab med Polen og Cypern.

Lyt til podcasten "Da Danmark samlede Europa"

Da Anders Fogh Rasmussen i december 2002 præsenterede den nye europæiske familie i Bella Center i København, var det kulminationen af en udvikling, som startede med Berlinmurens fald i 1989. Danmark spillede en ganske betydelig rolle i forløbet: Fra udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensens kamp for de baltiske lande i starten af 1990'erne, over statsminister Poul Nyrup Rasmussens arbejde med at forhandle Københavnskriterierne i 1993 til statsminister Anders Fogh Rasmussens og udenrigsminister Per Stig Møllers slutspurt med direkte forhandlinger med de potentielle nye medlemsstater. Vært Anne Sofie Allarp tager os med på en storslået historisk rejse tilbage i tiden, hvor vi hører om, hvad Berlinmurens fald betød, og om Danmarks betydelige rolle i de følgende 13 år frem mod et Europa, som igen samles.

Scan QR-koden og lyt med.

Formandskaber fra 2025 og 5 år frem

Polen 1. halvår 2025

Danmark 2. halvår 2025

Cypern 1. halvår 2026

Irland 2. halvår 2026

Litauen 1. halvår 2027

Grækenland 2. halvår 2027

Italien 1. halvår 2028

Letland 2. halvår 2028

Luxembourg 1. halvår 2029

Nederlandene 2. halvår 2029

Slovakiet 1. halvår 2030

Malta 2. halvår 2030

Danske EU-formandskaber

2. halvår 1973

1. halvår 1978

2. halvår 1982

2. halvår 1987

1. halvår 1993

2. halvår 2002

1. halvår 2012

2. halvår 2025

EU-Domstolen

Nogle politikere finder Domstolen aktivistisk og politisk, fordi de mener, at den med sine fortolkninger er gået ud over rammerne for, hvad der er dens opgave. Andre ser Domstolens dynamiske fortolkningsstil som nødvendig for at lukke de huller, som lovgiverne i Ministerrådet og Europa-Parlamentet har efterladt i EU-reglerne. Hvilke områder hører under EU-Domstolen, og hvordan arbejder den? EU-Domstolen er EU's dømmende magt.

Niels Fenger overtog stillingen som den danske dommer ved Den Europæiske Unions Domstol efter Lars Bay Larsen i oktober 2024.
Foto: Jasper Carlberg.

Domstolens opgave er at sørge for, at EU's regler overholdes, og at de fortolkes og anvendes på samme måde i alle medlemslande.

A light green map of Europe with white outlines of countries. A red location pin is placed in Luxembourg. A grey text box is overlaid on the map, containing text about the location of the European Court of Justice.

Den Europæiske Unions Domstol – EU-Domstolen – er placeret i Luxembourg.

EU-borgeres rettigheder

Kender du de rettigheder, du har i kraft af EU-reglerne? Reglerne betyder f.eks., at du som EU-borger frit kan bosætte dig i et andet medlemsland for at arbejde, og at du i mange tilfælde har ret til kompensation, hvis din flyafgang er forsinket. Køber du en vare fra et andet medlemsland, har du en række forbrugerrettigheder, som skal sikre, at produktet ikke er defekt eller farligt for dig som forbruger.

Som EU-borger har du flere forbrugerrettigheder, end du måske er klar over. Rettighederne skal beskytte dig online, offline og på tværs af EU's grænser. Kommissionen har lavet en hjemmeside, hvor du kan læse mere om dine rettigheder som EU-borger.

*Læs mere om
rettighederne her.*

Hvis du som EU-borger ønsker at håndhæve dine EU-rettigheder ved en domstol, skal du gå til de nationale domstole. Som udgangspunkt har en borger ikke mulighed for at gå til EU-Domstolen. Men via den nationale domstol får borgeren en indirekte mulighed for at få prøvet sin sag ved EU-Domstolen.

En national domstol kan nemlig vælge at forelægge EU-Domstolen et såkaldt præjudicielt spørgsmål, hvis den er i tvivl om, hvordan en EU-regel skal fortolkes. Domstolens besvarelse af netop præjudicielle spørgsmål har spillet en afgørende rolle for fortolkningen af EU-retten. Til de mest kendte afgørelser hører principperne om EU-rettens forrang og direkte virkning, som EU-Domstolen etablerede allerede i første halvdel af 1960'erne i sagerne Costa mod ENEL og Van Gend en Loos-sagen.

CASE

Et nederlandsk firma ville ikke betale afgifter (1963)

Princippet om EU-rettens direkte virkning blev første gang fastslået ved EU-Domstolen i 1963.

Et nederlandsk firma (Van Gend en Loos) lagde sag an ved en nederlandsk domstol mod de nederlandske myndigheder, som havde hævet afgiften på et konserveringsmiddel importeret fra Tyskland, som firmaet anvendte i produktionen. Firmaet mente, at det var i strid med et forbud i traktaten om at lægge ny told på varer fra et andet EU-medlemsland. De nederlandske myndigheder afviste dog argumentet med henvisning til, at EU-traktaten ikke havde direkte virkning for borgere og virksomheder.

EU-Domstolen fastslog, at det var traktatstridigt at hæve afgifterne på varer importeret fra Tyskland, og at forbuddet i traktaten var tilstrækkelig klart og ubetinget til, at det gjaldt direkte for virksomheden.

CASE

En italiensk advokat nægtede at betale sin elregning (1964)

I sagen Costa mod ENEL fastslog EU-Domstolen, at EU-ret altid har forrang for national ret, hvis der er uoverensstemmelse mellem dem.

Sagen blev anlagt ved en lokal italiensk domstol af advokaten Flaminio Costa, som nægtede at betale sin elregning, fordi den italienske stat havde nationaliseret en række elværker og gjort dem til en del af det statsejede selskab ENEL.

Costa mente, at det var i modstrid med EU's konkurrenceregler at nationalisere virksomheder. Den italienske regering argumenterede dog med, at reglerne i traktaten *ikke* stod over en national lov, som var vedtaget efterfølgende. EU-Domstolen fastslog, at EU-retten altid har forrang for modstridende national lovgivning. Costa tabte dog sagen mod el-selskabet og måtte altså alligevel betale sin elregning.

Retsmøde i EU-Domstolen. Domstolen består af en dommer fra hvert medlemsland og 11 generaladvokater. Retten består af 54 dommere. Foto: Den Europæiske Unions Domstol.

CASE

Metockdommen og familiesammenføring

EU-Domstolens domme har også i nyere tid vakt opsigt, f.eks. Metockdommen i 2008, som fik stor opmærksomhed i Danmark og førte til ændringer i administrationen af danske regler for familiesammenføringer.

Metockdommen fastslog, at EU's opholdsdirektiv fra 2004 gør det muligt for en EU-borger at blive familiesammenført med en person fra et tredjeland (dvs. et land uden for EU), hvis den pågældende bosætter sig i et andet EU-land i en periode.

Sagens omdrejningspunkt var Blaise Metock, en statsborger i Cameroun, som ankom til Irland i 2006, hvor han ansøgte om ophold som ægtefælle til en EU-borger. Hans kone havde britisk statsborgerskab og var dermed EU-borger (eftersom det var før brexit), men havde boet og arbejdet i Irland i en periode.

De irske myndigheder nægtede Metock opholdstilladelse, da han ikke tidligere havde opholdt sig i et andet EU-medlemsland. Irland og en række andre EU-lande – herunder Danmark – fortolkede nemlig reglerne sådan, at *begge* ægtefæller skulle have haft lovligt ophold i et andet EU-land for at benytte sig af EU-reglerne om fri bevægelighed. Trods protester fra bl.a. Danmark fastslog EU-Domstolen, at Metock *var* berettiget til ophold på baggrund af EU-reglerne om fri bevægelighed, fordi han var ægtefælle til en EU-borger, som havde opholdt sig i et andet medlemsland og dermed havde brugt sin ret til fri bevægelighed i EU.

EU-Domstolen

Sikrer ensartet fortolkning af EU-lovgivning i medlemslandene.

Afgør retssager mellem Kommissionen og medlemslande og mellem medlemslande.

Personer og virksomheder kan i nogle tilfælde også anlægge sag ved EU-Domstolen.

EU-Domstolen

Koncentrerer sig om de mest væsentlige og principielle sager.

Arbejder også med appelsager og fortolker love og kan annullere EU-retsakter.

Dømmer i sager om passivitet, hvor en EU-institution anklager en anden EU-institution for ikke at handle i en sag.

Retten

Arbejder mest med konkurrenceret, statsstøtte, handel, og varemærker. Som noget nyt også med præjudicielle sager om bl.a. moms og told.

Stigning i sager behandlet af Retten de senere år.

EU-Domstolen dømmer ved traktatbrud

EU-Domstolen afgør også sager, hvor en medlemsstat eller en EU-institution går direkte til Domstolen for at få dens fortolkning af EU-reglerne. Bl.a. kan Domstolen dømme en medlemsstat for traktatbrud, hvis den har overtrådt EU-reglerne. Det er som regel Kommissionen, der indbringer en traktatbrudssag for EU-Domstolen, men det kan også være et andet medlemsland. EU-Domstolen dømmer herefter ud fra dens fortolkning af EU-retten.

Traktatbrud kan vedrøre alle former for forpligtelser i henhold til EU-retten, f.eks. hvis et medlemsland har undladt at gennemføre EU-reglerne på et bestemt område, eller hvis reglerne ikke er gennemført korrekt.

Hvis et land ikke retter sig efter EU-Domstolens dom, kan landet blive idømt bøder.

FAKTA

EU-Domstolen beskæftiger sig også med **annullationssøgsmål**, altså når en EU-institution eller medlemsstat lægger sag an mod én eller flere EU-institutioner for at få en EU-retsakt erklæret ugyldig. EU-Domstolen gav f.eks. i 2014 Kommissionen ret i et søgsmål, som annullerede et direktiv om trafikikkerhed, fordi det var vedtaget ud fra et forkert traktatgrundlag. Danmark har også gjort brug af muligheden for annullationssøgsmål. I 2023 indgav Danmark f.eks. et annullationssøgsmål imod Europa-Parlamentet og Ministerrådet for at få annulleret EU's mindstelønsdirektiv. Borgere og virksomheder har også en begrænset mulighed for at anlægge sag ved EU-Domstolen, hvis en afgørelse er rettet til dem og berører dem direkte.

Desuden dømmer Domstolen i sager om **passivitet**, hvor en EU-institution anklager en anden EU-institution for ikke at handle i en sag. I 1985 afsagde EU-Domstolen f.eks. en passivitetsdom på transportområdet, der konkluderede, at Ministerrådet ikke havde overholdt sin traktatmæssige forpligtelse til at gennemføre EU's fælles transportpolitik.

Den Europæiske Centralbank (ECB)

Hvis du ejer din egen bolig, følger du sikkert med i renteutviklingen. Den danske rente følger den rente, som fastsættes af Den Europæiske Centralbank (ECB) – en officiel EU-institution og en af verdens mest betydningsfulde centralbanker. Bankens beslutninger har stor konkret betydning for de ca. 350 millioner mennesker i eurozonen (lande med euroen som betalingsmiddel). Men også for danskerne, da den danske krone er knyttet til euroen.

Centralbankens rolle

Den Europæiske Centralbank er eurozonens ansvarlige centralbank, som skal forvalte euroen, føre EU's pengepolitik ud i livet og forsøge at holde priserne stabilt på et inflationsniveau på knap 2 pct. om året.

Centralbanken kan også tage hensyn til EU's øvrige målsætninger om at sikre fuld beskæftigelse og en balanceret økonomisk vækst, så længe det ikke går ud over målet om at holde inflationen stabil.

^

Centralbankens hovedkvarter i den tyske storby Frankfurt am Main, hvor ca. 3.500 medarbejdere fra hele Europa arbejder. Foto: Michael Zegers (Ritzau).

Centralbanken og renten

Som borgere hører vi mest om Centralbanken, når renten ændrer sig. Centralbanken har over en længere periode fastsat en meget lav rente for at understøtte den økonomiske aktivitet. Det styrker nemlig økonomien, at det ikke er for dyrt at låne penge – både når erhvervslivet skal låne til investeringer, og når private f.eks. skal låne penge til et hus. Siden Ruslands invasion af Ukraine i februar 2022 er inflationen i EU steget betydeligt, bl.a. på grund af stigende energipriser og importudfordringer af fødevarer som korn, og det har afspejlet sig i stigende renter. Hele 10 rentestigninger blev det til i 2022 og 2023, de største stigninger i bankens levetid. Siden juni 2024 har Centralbanken dog sænket renten ad flere omgange i takt med den aftagende inflation.

Da Danmark har besluttet, at den danske krone via et fastkurssamarbejde skal følge euroen tæt, følger Danmarks Nationalbank renteutviklingen fra Centralbanken stort set uden forsinkelse. Når de pengepolitiske renter stiger eller falder i Danmark, er det altså, fordi Centralbanken har ændret renten. Centralbanken fastsætter nemlig en rente, der overføres til det generelle renteniveau i samfundet.

Centralbankens ledelse

Bankens formand er udpeget af de europæiske stats- og regeringsledere. I perioden 2019-27 er det den tidligere franske finansminister Christine Lagarde.

Direktionen er ansvarlig for at gennemføre pengepolitikken i euroområdet i overensstemmelse med de retningslinjer og beslutninger, der vedtages af Styrelsesrådet. Direktionen instruerer de nationale centralbanker i euroområdet og leder Centralbankens daglige arbejde.

^

Formand for Den Europæiske Centralbank (ECB) Christine Lagarde. Hun er tidligere direktør for Den Internationale Valutafond og tidligere fransk finansminister. Foto: Europa-Parlamentets mediatek.

Den Europæiske Centralbank

Direktionen

har 6 medlemmer (valgt for 8 år ad gangen og fra eurolande). Direktionen står for den daglige ledelse.

Styrelsesrådet

består af direktionen og de nationale bankdirektører fra de 20 eurolande. Rådet træffer beslutninger om ECB's pengepolitik.

Det Generelle Råd

består af ECB's formand og næstformand og nationalbankdirektørerne fra centralbankerne i de 27 EU-lande. Rådet diskuterer fastkurspolitik og optagelse af nye lande i euroen.

Topposterne i EU

Hvert femte år skal kabalen gå op, når EU's topposter fordeles. I EU er der ikke kun én lederpost, men personerne med de fem største topposter udstikker på mange måder retningen for EU-samarbejdet. Derfor udvælges de nøje. Men hvordan udvælges de, og hvem er de i den nuværende periode?

De fem vigtigste topposter i EU

1

Kommissionsformanden, som er én af de 27 kommissærer, leder Kommissionens arbejde.

2

Formanden for Det Europæiske Råd leder møderne i Det Europæiske Råd og udarbejder løsninger og kompromisser. Formanden vælges for 2,5 år ad gangen med mulighed for genvalg.

3

EU's udenrigsrepræsentant repræsenterer EU udadtil, herunder i internationale fora, f.eks. FN. Udenrigsrepræsentanten er ansvarlig for EU's diplomatiske forhold til resten af verden og leder møderne i Ministerrådet, når det er udenrigsministrene, der mødes. Udenrigsrepræsentanten er én af de 27 kommissærer og har en næstformandspost i Kommissionen.

4

Formanden for Den Europæiske Centralbank (ECB) er via sit lederskab af Centralbanken med til at udstikke retningen for alle nationalbanker i EU. Centralbanken sætter renteniveauet i hele eurozonen. Formanden for ECB sidder hele 8 år på posten, men kan ikke genudnævnes.

5

Formanden for Europa-Parlamentet leder Europa-Parlamentets debatter, repræsenterer Europa-Parlamentet over for de andre EU-institutioner og underskriver EU's budget, når Europa-Parlamentet har godkendt det. I de senere år har der været tradition for, at de to største partier (den socialdemokratiske gruppe og den kristendemokratiske/konservative gruppe) deler formandsposten mellem sig, så de får 2,5 år hver.

Topposterne 2024-29*

Formanden for Kommissionen

Ursula von der Leyen

- Tidligere tysk arbejds- og socialminister og forsvarsminister.
- Læge og mor til syv.
- Født i Bruxelles som datter af en af de første EU-embedsmænd, Ernst Albrecht.

Formanden for Det Europæiske Råd

Antonio Costa

- Tidligere portugisisk premierminister 2015-24.
- Tidligere borgmester i Lissabon.
- Uddannet jurist.
- Tidligere medlem af Europa-Parlamentet.

EU's udenrigsrepræsentant

Kaja Kallas

- Tidligere estisk statsminister 2021-24.
- Uddannet jurist.
- Tidligere medlem af Europa-Parlamentet.
- Datter af den tidligere estiske statsminister og EU-kommissær Siim Kallas.

Formanden for Den Europæiske Centralbank

Christine Lagarde

- Tidligere direktør for Den Internationale Valutafond (IMF),
- Tidligere fransk finansminister.
- Uddannet i jura og statskundskab.
- Tidligere en del det franske landshold i synkronsvømning.

Formanden for Europa-Parlamentet

Roberta Metsola

- Tidligere viceformand for Europa-Parlamentet.
- Uddannet jurist.
- Som barn drømte hun om at blive stewardesse.

* Antonio Costa er valgt for perioden 2024-2027 med mulighed for genvalg. Christine Lagarde er valgt for perioden 2019-2027.

Fotos: Ursula von der Leyen, Antonio Costa og Kaja Kallas (Europa-Kommissionens Audiovisuelle Service, 2024), Christine Lagarde (ECB) og Roberta Metsola (Europa-Parlamentet, 2022).

Puslespillet om posterne

Når puslespillet om EU's topposter skal lægges, er der mange faktorer at tage hensyn til. Ud over at besidde de nødvendige kvalifikationer og have erfaring fra politik på topniveau skal personen være dygtig til at forhandle og indgå kompromisser.

Europa-Parlamentet vælger selv sin formand. Når de øvrige poster skal fordeles, er det stats- og regeringscheferne, der har det første ord, men Europa-Parlamentet skal godkende formanden for Kommissionen, ligesom det skal godkende den samlede Kommission.

I sidste ende spiller faktorer som politisk tilhørsforhold, geografi, landestørrelse, køn og alder også en vis rolle.

Nogle af de vigtigste faktorer i forbindelse med udvælgelse

- **Partifarve:** Nogle af topposterne forventes af afspejle de politiske grupper, der klarede sig bedst ved valget til Europa-Parlamentet. De største grupper er normalt Konservative (EPP) og Socialdemokraterne (S&D). Det gælder især posten som kommissionsformand, hvor man ifølge Lissabontraktaten skal tage højde for resultatet af valget til Europa-Parlamentet.
- **Landestørrelse:** Der skal være balance mellem landene, hvis muligt, så intet land sidder for tungt på magten. Både små og store lande og lande fra såvel nord, syd og øst som vest skal føle sig tilfredse.
- **Køn:** Det er vigtigt med en vis balance mellem mænd og kvinder på posterne.
- **Alder:** Mange kandidater med den erfaring, der kræves – f.eks. tidligere ministre og regeringsledere – er tæt på pensionsalderen, men det er vigtigt, at der også bliver plads til nogle lidt yngre.

◀ Tre af EU's topledere går gennem Parc Leopold i Bruxelles. Fra venstre: Antonio Costa (formanden for Det Europæiske Råd), Ursula von der Leyen (formand for Kommissionen) og Roberta Metsola (formand for Europa-Parlamentet). Foto: Daina Le Lardic, Den Europæiske Union, 2024.

Dramaet om fordelingen af topposterne

Alle medlemslande ønsker en toppost. Det giver både prestige og reel indflydelse – en mulighed for at påvirke EU i den retning, man gerne vil. Spillet om topposterne strækker sig derfor ofte ind i ellefte time, før kabalen går helt op. Og forhandlingerne sker ofte under stor mediebevågenhed.

Det er især gætterier om, hvem der får posten som kommissionsformand, der trækker store overskrifter. Da den tyske kommissionsformand Ursula von der Leyen løb med titlen i 2019, skabte det stor debat i Europa-Parlamentet, fordi hendes udvælgelsesproces brød med spidskandidatprocessen, som blev brugt tilbage i 2014.

Det var derimod ikke uventet, da von der Leyen blev godkendt som kommissionsformand i juli 2024. Godkendelsen krævede dog opbakning fra den grønne gruppe, da den kristendemokratiske/konservative gruppe, den socialdemokratiske gruppe og den liberale gruppe ikke alene kunne sikre et flertal. Som noget nyt opfordrede von der Leyen til, at hvert land skulle indstille én mandlig og én kvindelig kommissær, fordi hun ønskede en mere ligelig kønsbalance i Kommissionen. Det endte med 41 pct. kvinder og 59 pct. mænd. Europa-Parlamentet godkendte i november 2024 hele den nye kommission – uden udskiftninger af landenes kandidater til kommissærposterne undervejs.

Statsminister Mette Frederiksen ankommer til mødet i Det Europæiske Råd, hvor formandsposterne skal forhandles på plads.

Kilde: Rådets mediatek, 2019.

Danmark har haft to næstformænd i Kommissionen: Henning Christophersen tilbage i 1980'erne, og Margrethe Vestager i perioden 2019-2024. Selvom næstformandsposten ikke er en af de fem største topposter i EU, er det stadig en magtfuld og fremtrædende post.

Danske topembedsmandsposter i EU

Det er også utroligt vigtigt for et land at have embedsmænd i EU's institutioner på højt niveau.

I øjeblikket har Danmark bl.a. følgende topposter på embedsmandsniveau:

- **Anders Rasmussen**
Generaldirektør for Europa-Parlamentets Forskningstjeneste (EPRS), Europa-Parlamentet
- **Christian Zinglersen**
Direktør for EU's energiagentur, ACER
- **Ditte Juul Jørgensen**
Generaldirektør for Generaldirektoratet for Energi, Europa-Kommissionen

- **Kim Jørgensen**
Generaldirektør og EIB's faste repræsentant til EU-institutionerne i Bruxelles, Den Europæiske Investeringsbank (EIB)
- **Kristian Kjeldsen**
Chef for finansiel stabilitet i EU-agenturet Den Fælles Afviklingsinstans (SRB), som er en del af bankunionen
- **Martin Engell-Rossen**
Kabinetschef for den danske kommissær, Dan Jørgensen
- **Pia Ahrenkilde Hansen**
Generaldirektør for Generaldirektoratet for Uddannelse, Unge, Idræt og Kultur, Europa-Kommissionen
- **Preben Aamann**
Generaldirektør for Generaldirektoratet for Kommunikation og Information, Ministerrådet
- **Steffen Thirstrup**
Lægefaglig direktør for Det Europæiske Lægemiddelagentur (EMA)
- **Stina Soewarta**
Direktør, Generaldirektoratet for Konkurrence og Generelle anliggender
- **Thomas Broeng Jørgensen**
Vicegeneraldirektør for Den Europæiske Centralbanks banktilsyn (ECB)

4. Lovgivningsprocessen og EU's budget

Normalt forbinder vi love med noget, der vedtages i Folketinget. Men EU vedtager også lovgivning om f.eks. dine rettigheder som flypassager, regler for databehandling, forbrugerrettigheder, standarder for telefonopladere, miljøregler og meget mere. EU er som lovgiver et system med mange forskellige aktører, så det er en omfattende proces, når EU-institutionerne skal blive enige om ny lovgivning, eller hvordan EU's penge skal bruges. Hvad skal prioriteres, og i hvilken retning skal EU gå i fremtiden? Dette kapitel dykker ned i, hvordan EU i praksis vedtager lovgivning, og hvordan EU prioriterer sine midler.

Sådan lovgiver EU

EU vedtager love med stor betydning for danskernes hverdag.

Hvordan bliver EU-lovene til?

Det er som udgangspunkt Kommissionen, der kommer med forslag til EU-lovgivning. I langt de fleste tilfælde vedtages forslagene af Europa-Parlamentet og Ministerrådet i fællesskab. På enkelte følsomme områder såsom skattepolitik er det dog kun Ministerrådet, der vedtager lovgivningen.

Hvordan bliver forslagene til?

Kommissionen afstemmer sine politiske prioriteter for de kommende 5 år med Ministerrådet og Europa-Parlamentet, ligesom det årlige lovprogram bliver til efter diskussion med de to lovgivere.

Kommissionen foretager også omfattende konsultationer af medlemsstaterne og Europa-Parlamentet forud for fremsættelsen af de enkelte forslag.

Den typiske lovgivningsproces

Medlemmerne af **Europa-Parlamentet** forhandler lovforslaget.

Kommissionen fremsætter et lovforslag.

Medlemslandene i **Ministerrådet** forhandler lovforslaget.

Europa-Parlamentet og Ministerrådet bliver enige om at vedtage eller afvise forslaget.

De bliver normalt enige i første behandling, men der kan være op til tre forhandlingsrunder.

Før Kommissionen fremsætter et EU-lovforslag, iværksætter den desuden en bred offentlig høring, hvor interesserede parter (typisk interesseorganisationer, ngo'er, industrien, regionerne og lign.) kan give deres mening til kende og gøre opmærksom på mulige udfordringer.

Samlet set er disse høringer med til at sikre, at Kommissionen kan fremlægge sine forslag på så oplyst et grundlag som muligt. Så snart Kommissionen formelt har fremlagt sine lovforslag, sendes de til de to EU-lovgivere i Ministerrådet og Europa-Parlamentet, så de kan komme i gang med deres behandling.

Hvordan bliver de enige?

Lovgivning i EU vedtages normalt efter én behandling i Ministerrådet og Europa-

Parlamentet, men kan gennemgå op til tre behandlinger, hvis der er behov for det for at nå til enighed. I dag vedtages størstedelen af alle EU's love dog ved førstebehandlingen. I perioden 2019-2024 var det næsten 90 pct.

En væsentlig forklaring på, at Ministerrådet og Europa-Parlamentet kan nå til enighed om lovene allerede under førstebehandlingen, er, at der har udviklet sig en praksis, hvor repræsentanter fra Europa-Parlamentet, Ministerrådet og Kommissionen mødes på uformelle trepartsmøder, de såkaldte triloger, for at forhandle fælles aftaler på plads.

Denne proces er dog af og til blevet beskyldt for at være udemokratisk på grund af sin manglende gennemsigtighed.

Stemmeregler i Europa-Parlamentet

Der er som hovedregel krav om simpelt flertal i Europa-Parlamentet ved afstemning om lovgivningsforslag. Det vil sige et flertal blandt dem, der deltager i afstemningen.

Dette gælder dog ikke, hvis Europa-Parlamentet under sin andenbehandling ønsker at forkaste eller ændre et lovforslag. Her kræves støtte fra et absolut flertal af samtlige parlamentsmedlemmer.

Stemmeregler i Ministerrådet

Ministerrådet benytter i de fleste tilfælde kvalificeret flertal ved afstemning om lovgivningsforslag: Det betyder støtte fra mindst 55 pct. af EU-landene (dvs. mindst 15 lande), som tilsammen repræsenterer mindst 65 pct. af befolkningen i hele EU.

Hvis du gerne vil følge EU-lovgivningen på en bestemt sag hele vejen gennem processen, kan du bruge **Folketingets EU-Oplysningsstatusblade**. Her kan du finde alle relevante dokumenter om både allerede vedtaget lovgivning og lovgivning, som er på vej, og få adgang til dokumenter fra både EU-systemet og den danske beslutningsproces.

Læs mere her.

FAKTA

Nogle gange tager lovgivningsprocessen lang tid

Lovgivningsprocessen i EU er ofte blevet kritiseret for at tage (for) lang tid. Men gør den det? Der er tale om en kompliceret proces, som skal inddrage mange interessenter. Kommissionens forslag skal både behandles og vedtages af Europa-Parlamentets 720 medlemmer og de 27 medlemsstater i Ministerrådet – og de skal efterfølgende blive enige med hinanden.

Lovgivningsprocessen for et af de 415 færdigbehandlede lovforslag i perioden 2019-24 tog i gennemsnit godt 20 måneder.

Den lange lovgivningsproces kan virke tung, hvis EU ikke er i stand til at reagere hurtigt nok på f.eks. uforudsete kriser. Omvendt sikrer processen, at mange forskellige parter – også parter med helt modstridende interesser og meninger – bliver inddraget i lovgivningsprocessen og dermed får mulighed for at gøre deres indflydelse gældende.

Kilde: EPRS - Europa Parlamentet: Fakta og tal, 2024

Eksempler på lovgivningsprocesser

I januar 2015 fremsatte Kommissionen et forslag til en **forordning om den europæiske fond for strategiske investeringer (EFSI)**. Forordningen blev vedtaget af Europa-Parlamentet og Rådet allerede i juni 2015. Forordningen oprettede fonden, som skulle bidrage til at hæve investeringsniveauet i landene i kølvandet på finanskrisen. Det tog kun 154 dage at vedtage lovgivningen - eller 5 måneder og 13 dage.

I september 2016 fremsatte Kommissionen et forslag til **direktiv om ophavsret og beslægtede rettigheder på det digitale indre marked**. Forslaget, som var længe undervejs grundet store uenigheder, blev endeligt vedtaget i april 2019 af Europa-Parlamentet og Ministerrådet. Det betød afslutningen på en lang kamp om internettets fremtid i EU. Det tog i alt 946 dage at vedtage lovgivningen - eller 2 år, 7 måneder og 4 dage.

I november 2012 fremsatte Kommissionen et forslag til **direktiv om kønsfordelingen i store virksomheders bestyrelser** med en målsætning om mindst 40 pct. kvinder. Ministerrådet syntes dog i lang tid ikke om forslaget, hvorfor det tog 10 år og 7 dage - eller 3.661 dage, fra forslaget blev fremsat af Kommissionen, og til at det i november 2022 blev vedtaget i Ministerrådet og Europa-Parlamentet.

I juni 2017 fremsatte Kommissionen et forslag til **direktiv om obligatorisk automatisk udveksling af oplysninger på skatteområdet i forbindelse med aktiviteter på tværs af flere EU-lande**. Direktivet, som er et led i EU's forsøg på at bekæmpe skattely, blev vedtaget i maj 2018 efter 11 måneder - eller 338 dage. Direktivet er vedtaget ved enstemmighed af alle landene i Ministerrådet. Europa-Parlamentet er ikke medlovgiver på skatteområder og er derfor blot blevet hørt.

Nationale parlamenters indflydelse på EU-lovgivningen

Kanelsnegle, strejkeret og plastiksugerør. Hvad skal EU lovgive om, og hvad skal EU overlade til medlemslandene? Det drøftes løbende i de nationale parlamenter, også i det danske Folketing. Europa-Parlamentet og Ministerrådet udgør EU's lovgivende magt, da de i fællesskab vedtager størstedelen af EU's lovgivning. Men det sker under skarpt opsyn fra medlemslandenes nationale parlamenter, der på forskellig vis kontrollerer deres nationale regeringer i EU-sager og også vogter over det såkaldte nærhedsprincip.

Nationale parlamenter fungerer som vagthunde

Inden Kommissionen fremsætter et lovforslag, skal det *altid* først undersøges, om forslaget overholder det såkaldte nærhedsprincip. Princippet skal sikre, at EU's beslutninger træffes så tæt på borgerne som muligt. Det betyder bl.a., at

EU kun må vedtage regler, når det giver en større effekt, end hvis EU-landene handler selv/alene på nationalt, regionalt eller lokalt niveau.

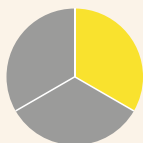
Nærhedsprincippet betyder, at lovforslagene skal leve op til to særlig vigtige krav. Forslagets formål:

1. Kan *ikke* opfyldes tilstrækkeligt af EU-landene med nationale, regionale eller lokale tiltag.
2. Kan *bedre* opfyldes ved EU-lovgivning end med lovgivning på nationalt plan. Det er især de nationale parlamenter, altså f.eks. Folketinget, der fungerer som vagthunde og beskytter nærhedsprincippet.

Gult og orange kort

De nationale parlamenter har 8 uger, fra et forslag er fremsat, til at gøre indsigelse mod det, hvis de vurderer, at nærhedsprincippet ikke er overholdt. De kan i så fald gå sammen om at give

forslaget et gult eller et orange kort. Siden kortsystemet (altså muligheden for at give gule og orange kort) blev indført i 2009, er der givet tre gule kort. I ét tilfælde trak Kommissionen forslaget tilbage.

Gult kort:

En tredjedel af de nationale parlamenter vurderer, at nærhedsprincippet ikke er overholdt.

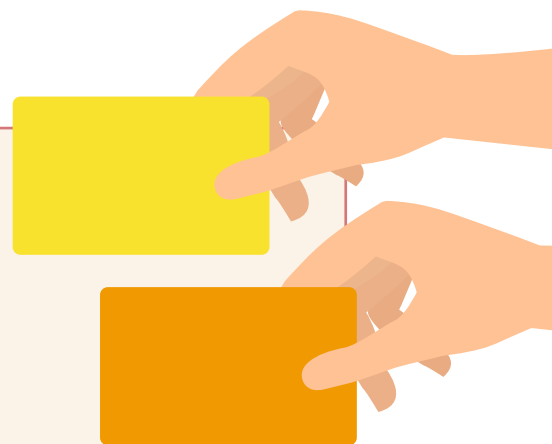

Orange kort:

Mindst halvdelen af de nationale parlamenter vurderer, at nærhedsprincippet ikke er overholdt.

Ved et gult kort skal Kommissionen genoverveje forslaget, men tvinges ikke til at trække det tilbage. Men Kommissionen skal begrunde det, hvis den ikke ændrer forslaget.

Ved et orange kort kan Kommissionen blive tvunget til at trække sit forslag tilbage. Hvis Kommissionen ikke selv vælger at trække forslaget tilbage, overgår sagen til Europa-Parlamentet og Ministerrådet. De skal så tage stilling til, om forslaget skal stoppes eller ej. Det kræver flertal i *enten* Europa-Parlamentet *eller* Ministerrådet (55 pct. af Ministerrådets medlemmer) at stemme forslaget ned.

>
12 parlamenter – herunder Folketinget – mente, at EU's forslag om regulering af konfliktretten gik imod nærhedsprincippet. Foto: william87/Adobe Stock.

CASE

Gult kort til forslag om regulering af konfliktretten

Konfliktretten er et helt grundlæggende princip for magtbalancen mellem lønmodtagere og arbejdsgivere i overenskomstforhandlinger. I 2012 trak Kommissionen et forslag tilbage om regulering af konfliktretten. 12 parlamenter – herunder Folketinget – mente, at forslaget gik imod nærhedsprincippet.

Kommissionens forslag blev fremlagt i kølvandet på en række domme fra EU-Domstolen om forholdet mellem arbejdstagerrettigheder og retten til fri bevægelighed. Kommissionen forsøgte med forslaget at skabe balance mellem de to til tider modsatrettede hensyn.

Forslaget indeholdt en række mekanismer og regler for, hvordan man håndterer situationer, hvor den fri bevægelighed og strejkeretten er i konflikt med hinanden, f.eks. situationer, hvor arbejdstagere fra andre EU-medlemslande arbejder under dårlige arbejdsvilkår. Hvis arbejdstagerne har dårlige arbejdsvilkår, kan der opstå en arbejdskonflikt, hvor landets fagforeninger forhindrer den udenlandske virksomhed i at fortsætte sit arbejde i landet.

De nationale parlamenter vurderede, at spørgsmålet om konfliktretten bedre håndteres på nationalt plan. Kommissionen valgte at trække sit forslag tilbage.

Borgerinitiativer til ny EU-lovgivning

EU's love påvirker også dig som borger, hvad enten det handler om f.eks. fri bevægelighed, klima eller miljø. Måske synes du ikke altid, at EU gør nok på et bestemt område eller gør det rigtige for at løse et problem? Som borger har du mulighed for at gøre din indflydelse gældende i EU.

Initiativer til ny EU-lovgivning behøver ikke *kun* at blive taget i Bruxelles. Som borger i EU kan du stille forslag om ny lovgivning til Kommissionen og på den måde præge EU's politik gennem et såkaldt borgerinitiativ. Så har du en god idé til ny EU-lovgivning, er der ingen grund til at holde dig tilbage. Men hvordan fungerer det, og hvad skal der til for at komme igennem med et initiativ som borger?

Borgerinitiativet blev indført i 2012

Siden 2012 har EU-borgere (statsborgere i EU's medlemslande) kunnet foreslå ny EU-lovgivning som borgerinitiativ. Det blev indført for at sikre borgere direkte deltagelse i demokratiet og mulighed for at få mere direkte indflydelse på politikudformningen.

Kommissionen er ikke *forpligtet* til at fremsætte lovforslag på baggrund af borgerinitiativet, men skal give begrundet afslag for ikke at gøre det. I begrundelsen skal Kommissionen forklare, hvorfor det f.eks. ikke kan lade sig gøre, eller at emnet/sagen allerede er dækket af anden lovgivning.

Krav til borgerinitiativ

Der er en række krav til borgerinitiativet, som skal være opfyldt, for at det kan blive præsenteret for Kommissionen:

Forslaget

1. skal omhandle et politikområde, som EU har beføjelser til at lave lovgivning på,
2. må ikke være racistisk, diskriminerende, provokerende eller useriøst,
3. skal have støtte fra mindst 1 million EU-borgere fra minimum syv medlemslande, indsamlet i en periode på maksimum 12 måneder, og
4. skal leve op til et minimum af underskrivere fra hvert enkelt af de syv lande, udregnet efter landets indbyggertal. I Danmark skal f.eks. minimum 10.800 borgere skrive under på et borgerinitiativ.

Ca. en fjerdedel af de registrerede borgerinitiativer bliver valgt fra, fordi de ligger uden for områder, hvor EU kan vedtage lovgivning. EU kunne f.eks. ikke stoppe Storbritanniens udmeldelse af EU (brexit), selv om nogle borgere fremsatte et initiativ om dette. Det var heller ikke muligt at nedlægge alle atomkraftværker i EU, som andre foreslog. En tredjedel af de først registrerede borgerinitiativer fik ikke det nødvendige antal underskrivere inden for indsamlingsperioden på 1 år.

Ti borgerinitiativer gennem nåleøjet

Pr. januar 2025 er der blevet fremsat 118 borgerinitiativer. Ud af de 118 fremsatte initiativer har kun ti borgerinitiativer indtil nu samlet det krævede antal stemmer inden for 12 måneder.

Seks af de ti borgerinitiativer, der opnåede det krævede antal stemmer, er blevet til ny EU-lovgivning eller har ført til andre former for politisk handling fra EU. Fælles for dem er, at de vedrører spørgsmål, som påvirker mange EU-borgere.

Forslagene har drejet sig om

- bedre vand- og sanitetsforhold i hele EU,
- forbud mod glyfosat (et ukrudtsmiddel, nok bedst kendt under produktnavnet Roundup, der er mistænkt for at være kræftfremkaldende),
- et totalforbud mod dyreforsøg,
- udfasning af dyr i bure,
- ekstra lovgivning om salg af hajfinner og
- udfasning af brug af dyr til test af makeupprodukter.

Right2Water – bedre vand- og sanitetsforhold

Right2Water (2012) var det første borgerinitiativ, som levede op til kriterierne og derfor landede på Kommissionens bord.

Initiativet gik ud på at forpligte medlemslandene til at sikre alle borgere i EU adgang til tilstrækkeligt med rent drikkevand og sanitet.

Kommissionen igangsatte herefter en offentlig høring på EU-plan om drikkevandsdirektivet, som regulerer området. Formålet var at finde mulige løsninger på, hvordan man kunne forbedre vand- og sanitetsforholdene i EU. Det førte til en ændring af direktivet, hvor EU-landene bl.a. blev forpligtet til at forbedre adgangen til vand, især for udsatte og marginaliserede grupper. Kommissionen forpligtede sig også til generelt at have større fokus på vandkvalitet og vandforsyning i fremtiden.

Kilde: Det europæiske borgerinitiativ.

De øvrige initiativer

De øvrige fire borgerinitiativer, som er blevet behandlet af Kommissionen, men ikke førte til yderligere handling, omhandler antiabort, bivenligt landbrug, beskyttelse af minoriteter, og et pelsfrit Europa.

Et eksempel er borgerinitiativet *One of Us* fra 2014, hvis formål var at standse

finansieringen af forskningsaktiviteter, som indebærer ødelæggelse af menneskelige embryoner (tidlige fostre). Kommissionen valgte i dette tilfælde *ikke* at tage initiativ til lovgivning på området, eftersom medlemsstaterne og Europa-Parlamentet allerede i 2013 havde drøftet og truffet beslutning om EU's politik i denne henseende.

Folketingets EU-Oplysning

Tlf. 3337 3337

www.eu.dk

euopl@ft.dk

Læs mere om
Borgerinitiativet her.

Hvordan gør man?

Hvis du har lyst til at fremsætte et borgerinitiativ, kan Folketingets EU-Oplysning hjælpe dig videre med, hvad proceduren er, og hvordan man underskriver et initiativ. Folketingets EU-Oplysning er nemlig Danmarks nationale kontaktpunkt for borgerinitiativer.

EU-Oplysningen kan også hjælpe, hvis du ønsker et overblik over, hvilke initiativer der tidligere er blevet fremsat, og hvad der er sket med dem. Eller hvilke initiativer der er åbne lige nu, som du derfor kan underskrive, hvis du vil.

Forskellige typer af EU-lovgivning

EU's love og regler påvirker vores dagligdag. Uanset om du driver virksomhed eller er pensionist, arbejdstager eller studerende, bliver du påvirket af den lovgivning, som EU vedtager.

Men det kan godt være svært at finde ud af, hvad der er lovgivning i EU. Bl.a. fordi EU-love formelt set *ikke* kaldes love, men typisk forordninger eller direktiver.

Forordninger

EU vedtager typisk ca. 1.200 forordninger om året. Langt de fleste forordninger er gennemførelsesbestemmelser vedtaget af Kommissionen, som gælder små tekniske specifikationer inden for et begrænset område, f.eks. motorer i landbrugsmaskiner. Og en meget stor del af forordningerne gælder kun for en kortere periode, f.eks. midlertidige ændringer af toldsatserne for blåbær. Kun ca. 100 forordninger vedtages som EU-lovgivning af Ministerrådet og

EU's samlede regelværk, dvs. alt lige fra traktater til forordninger og direktiver, EU-Domstolens retspraksis, erklæringer, internationale aftaler m.m. kaldes *acquis communautaire* – »det, fællesskabet har vedtaget.« Nye medlemslande skal acceptere *hele* *acquis communautaire*. Det fylder ca. 100.000 sider, og printer man det hele ud på A4-sider, vejer det omkring et halvt ton – eller nogenlunde det samme som fem nyfødte elefantunger.

Europa-Parlamentet, men kan i så fald regulere nogle ret store politikområder og nogle gange med stor betydning for EU's borgere, f.eks. EU's forordning om beskyttelse af persondata (GDPR).

Forordninger skal som udgangspunkt ikke indarbejdes i dansk lov, men er

EU-lovgivning kan kun vedtages af Ministerrådet og Europa-Parlamentet. Selv om Kommissionen kan vedtage bindende forordninger eller direktiver, sker det altid på baggrund af en bemyndigelse fra Ministerrådet og Europa-Parlamentet, som giver Kommissionen kompetence til at handle på et afgrænset område. I sådanne tilfælde er der dog ikke tale om en EU-lov, men snarere en administrativ forskrift.

Det hele afhænger nemlig af, hvem der vedtager et forslag. Vedtages det af Ministerrådet og Europa-Parlamentet efter en af EU's lovgivningsprocedurer, er det EU-lovgivning. Den mest udbredte lovgivningsprocedure kaldes den almindelige lovgivningsprocedure, hvor EU-lovgivningen vedtages af Ministerrådet og Europa-Parlamentet i fællesskab.

direkte gældende i Danmark, umiddelbart efter de er trådt i kraft. Der vil dog ofte i forordningerne være et vist nationalt råderum, som kan eller skal udfyldes af EU-landene selv. Det var f.eks. tilfældet med databeskyttelsesforordningen (GDPR), som Danmark har suppleret med en række nationale bestemmelser i databeskyttelsesloven.

Direktiver

EU vedtager i gennemsnit ca. 60 direktiver hvert år. Direktiverne vedrører alt fra landbrug til transport, sundhed, miljø og meget mere.

Når EU vedtager et direktiv, skal det efterfølgende indarbejdes i medlemslandenes egen lovgivning, før borgere eller virksomheder vil være omfattet af de nye regler. For direktiver kan der i praksis være stor forskel på, hvor meget råderum medlemslandene har til at bestemme form og midler for gennemførelsen.

Eksempler på EU-forordninger

Passagerrettighedsforordningen fra 2004 fastsætter flypassagerers rettigheder ved større forsinkelser eller aflysning af fly, hvor destination eller afrejse er inden for EU. Forordningen fastsætter bl.a. regler for, hvornår flypassagerer er berettiget til kompensation.

Roamingforordningen fra 2015 indfører regler om beskyttelse af adgang til det åbne internet og afskaffelse af detailroamingtillæg for kunder, når de rejser i EU.

EU's forordning fra 2004 om **koordinering af de sociale sikringsordninger** fastsætter regler for social sikring (såsom arbejdsløshedsdagpenge, sygedagpenge, pension, børnepenge m.v.), når EU-borgere flytter inden for EU – eller EFTA-landene, altså Island, Liechtenstein, Norge og Schweiz.

EU's **økologiforordning** fra 2007 indeholder regler for økologisk produktion og mærkning af økologiske produkter i EU.

FAKTA

Eksempler på EU-direktiver

Forbrugerrettighedsdirektivet fra 2011 fastsætter forbrugerrettigheder i forbindelse med bl.a. oplysningskrav og fortrydelsesret i forbindelse med køb af varer, visse tjenesteydelser og online digitalt indhold.

Habitatdirektivet fra 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter forpligter EU's medlemslande til at bevare udvalgte naturtyper og arter, der er karakteristiske, sjældne eller truede i EU.

Vandrammedirektivet fra 2000 fastsætter bl.a. mål for vandkvaliteten i vandløb og grundvand og for overvågning af vandmiljøet.

Sommertidsdirektivet fra 2000 harmoniserer sommertidsperiodens begyndelse og ophør i hele EU.

FAKTA

EU vedtager også afgørelser, som binder EU's medlemslande

Afgørelser er – ligesom forordningerne – direkte anvendelige. Afgørelser adskiller sig normalt fra forordninger ved, at de er rettet mod en begrænset gruppe af modtagere, f.eks. privatpersoner eller virksomheder.

En afgørelse kan også være rettet mod én eller flere medlemsstater. Et godt eksempel kan være en afgørelse fra Kommissionen om, at statsstøtte i en konkret sag i en medlemsstat er lovlig. Ud over bindende lovgivning vedtager EU og de enkelte institutioner også henstillinger og udtalelser, som ikke er bindende. F.eks. kan Ministerrådet vedtage henstillinger til EU-landene om samordningen af den økonomiske politik eller beskæftigelsespolitikken. EU vedtager ca. 900 afgørelser om året.

EU's budget

Det går sjældent stille for sig, når EU skal fordele sine økonomiske midler. Hvor mange penge skal vi investere i teknologier for at sikre den grønne omstilling? Skal klima prioriteres over landbrug? Og hvilke lande skal betale hvor meget?

Alle medlemslande betaler til EU's fælles budget, som er ca. 189 mia. euro om året. Bidragene beregnes, så der bl.a. tages højde for landenes velfærdsniveauer (ud fra bruttonationalindkomsten (bni)). Men hvordan bruger EU pengene?

Vedtagelsen af EU's budget

Ligesom den danske finanslov skal EU's budget vedtages hvert år. Det er Europa-Parlamentet og Ministerrådet, der skal blive enige om EU's budget på baggrund af et forslag fra Kommissionen.

EU har et langsigtet rammebudget (ofte kaldet MFF – den flerårige finansielle ramme), som fastlægger de maksimale udgifter på budgettets enkelte

politikområder for en 7-årig periode ad gangen. Rammebudgettet skal vedtages ved enstemmighed mellem landene i Ministerrådet og godkendes af Europa-Parlamentet.

Den nuværende budgetramme løber fra 2021-2027 og indeholder udgifter for 1.216 mia. euro (i løbende priser). Som noget ekstraordinært er rammen blevet suppleret med en genopretningsfacilitet, der er finansieret af et fælles EU-lån på 807 mia. euro (i løbende priser) (Se mere om budgetrammen for 2021-2027 på side 111).

Hvert år forhandler EU om årlige budgetter inden for denne overordnede ramme. Man kan ikke umiddelbart flytte penge mellem politikområderne og heller ikke øge de årlige budgetter. Det gør de årlige budgetforhandlinger knap så dramatiske. Til gengæld er forhandlingerne om det 7-årige rammebudget ofte langtrukne og komplicerede.

EU er, hvad pengene bruges til

Diskussionen om budgettet er diskussionen om, hvor meget der skal afsættes til EU's aktuelle og fremtidige udfordringer, samtidig med at også de traditionelle politikområder bliver tilgodeset.

Skal der f.eks. skæres ned på landbrugsstøtten og støtten til de mindre udviklede regioner i Øst- og Sydeuropa? Og skal budgettet i så fald gøres mindre?

?

Det kan godt blive lidt af en maratonforhandling at få budgettet lagt fast på en måde, så alle medlemslande er tilfredse. Da budgettet for den nuværende periode (2021-2027) skulle vedtages, tog det hele 5 dage (17. – 21. juli 2020), førend stats- og regeringscheferne kunne få enderne til at mødes og blive enige på det afsluttende EU-topmøde.

Eller skal EU-budgettet i stedet være højere, så EU har råd til at løse flere grænseoverskridende opgaver?

EU's medlemslande kan sammen vælge at beslutte, at budgettet skal se helt anderledes ud, hvis Europa-Parlamentet kan støtte det. Men ofte kæmper hvert land for at holde fast i den udgiftspost, hvorfra de selv kan hive mange EU-penge hjem. Eller som de på anden måde synes er meget vigtig.

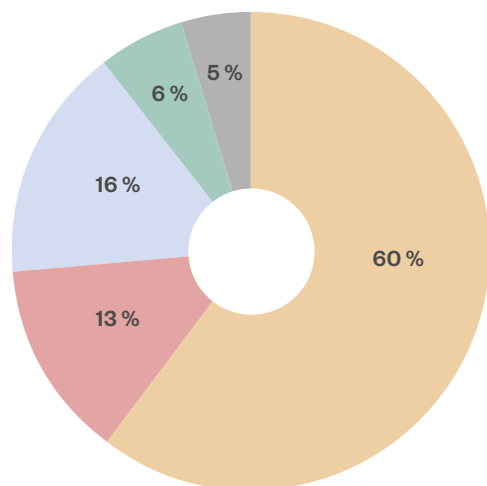
^

Billedtekst: Europa-Parlamentets formand, Roberta Metsola, afholder pressekonference i oktober 2023 vedrørende Europa-Parlamentets holdning til midtvejsrevisionen af EU's langsigtede budget (MFF). Foto: Europa-Parlamentets mediatek, 2023.

EU's indtægter

EU har andre indtægter ud over landenes bni-bidrag. De kommer fra told- og sukkerafgifter, en særlig skat på ikkegenanvendt plastikemballage i medlemslandene, momsbidrag samt en diversekategori, som bl.a. består af overskuddet fra tidligere år og bødeindtægter.

EU's samlede indtægter i 2024: 149,8 mia. euro

^
Kilde: Endelig vedtagelse (EU, Euratom) 2024/207 af Den Europæiske Unions årlige budget for regnskabsåret 2024.

EU-budgettet 2021-2027 udgør ca. 1 pct. af EU-landenes samlede indkomst.
Kilde: Europa-Kommissionen.

Du kan finde alle informationer om EU's budget på Kommissionens hjemmeside:

- Bni-bidrag: 90,5 mia. euro.
- Told- og sukkerafgifter: 20,1 mia. euro.
- Momsbidrag: 23,5 mia. euro.
- Diverse indtægter: 8,6 mia. euro.
- Plastbaserede indtægter: 7,1 mia. euro.

FAKTA

Bruttonationalindkomsten (bni) bruges til at beregne den samlede indkomst i et land. I beregningen er den indkomst, der skabes af danske virksomheder i udlandet, lagt til beløbet for landets samlede indkomst, mens udenlandske indkomster genereret i Danmark er trukket fra.

Danmarks bidrag til budgettet

Danmark er nettobidragyder til EU's budget – vi bidrager med relativt flere penge, end vi får tilbage i støtte. I perioden 2021-2023 betalte vi f.eks. i gennemsnit årligt 8,6 mia. kr. mere til budgettet, end vi fik tilbage i økonomiske ydelser (f.eks. gennem landbrugs- og strukturstøtte, forskningsprojekter osv.). Det beløb svarer til ca. 130 kr. pr. indbygger i Danmark om

måneden. Finansministeriet har skønnet, at det danske EU-bidrag for 2024 udgjorde ca. 20,2 mia. kr.

Danmark er langt fra den eneste nettobidragyder. EU's største medlemsstat – Tyskland – bidrager med lidt over 20 pct. af EU's budget. Til sammenligning ligger Danmarks andel på knap 2 pct.

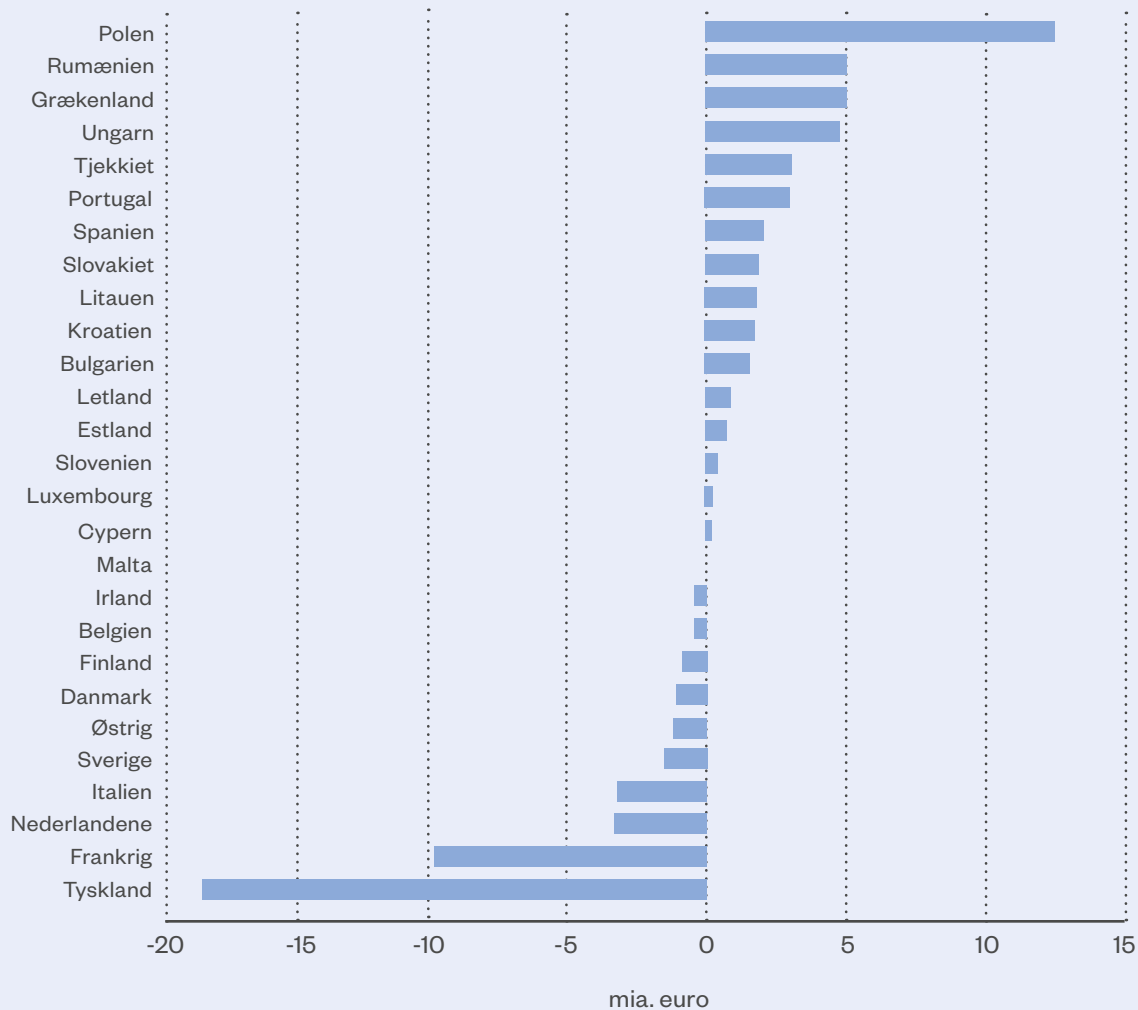
FAKTA

Ingen retsstat, ingen penge (retsstatsmekanismen)

Den langsigtede budgetramme for 2021-2027 blev godkendt i 2020. Siden da har EU stået over for flere uventede udfordringer, f.eks. konsekvenserne af Ruslands krig i Ukraine, stigende inflation og renter samt udfordringer i forbindelse med migration. Derfor lancerede Kommissionen en midtvejsrevision bestående af tre lovgivningsforslag, der skulle styrke EU-budgettet på en række prioriterede områder, herunder den såkaldte Ukraine facilitet.

Ukraine facilitetens samlede budget er 50 mia. euro fordelt mellem 33 mia. euro i lån og 17 mia. euro i tilskud. Denne støtte til Ukraine forudsætter, at Ukraine fortsat opretholder og respekterer effektive demokratiske mekanismer, såsom et parlamentarisk flerpartisystem, retsstatsprincippet og respekt for menneskerettigheder.

Bidragydere og bidragsmodtagere i 2021-2023

Hvad EU bruger pengene på

Omkring 85 pct. af EU's budget går til programmer og aktiviteter i medlemslandene. De to dyreste programmer drejer sig om samhørighedspolitik og landbrugsstøtte. På tredjepladsen ligger konkurrenceevneprogrammerne – især forskningsstøtte. Hvad bruges de penge til?

Landbrugsstøtten

EU har fra starten af 1960'erne støttet europæisk landbrug for at sørge for, at alle EU-borgere havde nok fødevarer til priser, de kunne betale, og samtidig en rimelig levestandard for landbefolkningerne.

Når der er forhandlinger om de flerårige rammer for EU's budget, er landbrugsstøttens størrelse altid til debat. Landbrugsstøtten har dog været faldende over årene, og den udvikling vil nok fortsætte. Flere lande mener nemlig, at den er alt for høj, og at pengene hellere skal gå til andre områder.

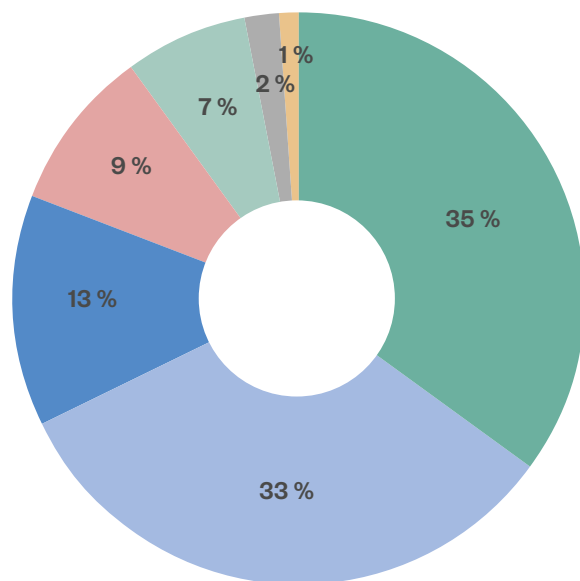
Nogle udviklingslande kritiserer også landbrugspolitikken for at være med til at underminere verdensmarkedspriserne på de fødevarer, som fylder utroligt meget i økonomien i netop mange udviklingslande.

^

Danmark modtager ca. 7 mia. kr. i landbrugsstøtte om året. Pengene går især til de to største grupper i landbruget, planteavlere og mælkeproducenter. De to grupper er stadig ret afhængige af landbrugsstøtten for at opretholde deres nuværende indkomstniveau, vurderer Danmarks Statistik. Foto: Christoffer Regild, 2019.

Budgetrammen (1.216 mia. euro (i løbende priser)) for perioden 2021-2027

- Samhørighed, resiliens og værdier (429,4 mia. euro)
- Europæisk offentlig forvaltning (82,5 mia. euro)
- Naturressourcer og miljø (401 mia. euro)
- Migration og grænseforvaltning (26,2 mia. euro)
- Det indre marked, innovation og det digitale område (151,3 mia. euro)
- Sikkerhed og forsvar (14,9 mia. euro)
- Naboområder og verden (110,6 mia. euro)

Du kan læse mere om EU's langsigtede budget på Det Europæiske Råds hjemmeside.

Samhørighedspolitikken

Samhørighedspolitikken skal forsøge at udligne forskellene i udviklingen mellem regionerne i EU. Tanken er, at hele EU vil blive stærkere økonomisk, hvis man løfter de svageste regioner. Pengene fra de to samhørighedsfonde bruges f.eks. til (videre)uddannelse og projekter, som skal hjælpe med at skabe bæredygtig og innovativ vækst.

Dog gives der i praksis støtte (omend i forskellig størrelsesorden) til både mindre udviklede regioner, overgangsregioner og mere udviklede regioner. Alle danske regioner er mere udviklede regioner undtagen Region Sjælland, som har status af overgangsregion. Samhørighedsmidlerne administreres i høj grad nationalt og regionalt, frem for på EU-niveau. Det gør det nemmere at tilpasse støtten til regionens specifikke behov.

EU's fokus på regionerne i EU har skabt grobund for selvstændige regionale repræsentationer i EU. Alle danske regioner har deres eget regionskontor i Bruxelles. Her arbejder de for dansk deltagelse i EU-projekter, samarbejde med andre regioner og for at skaffe EU-midler til projekter i deres egen region. Både private og offentlige aktører kan søge om midler til deltagelse i projekter inden for f.eks. sundhed, uddannelse, grøn omstilling, iværksætteri osv.

Der er over 300 regionskontorer i Bruxelles, som repræsenterer regioner fra alle EU-lande. Regionskontorerne arbejder sammen på tværs af landegrænser alt efter fællesinteresser.

Tilskud til danske kommuner og regioner

To af EU's samhørighedsfonde, Socialfonden og Regionalfonden, investerer tilsammen knap 1. mia. kr. om året (i partnerskab med danske regioner, kommuner, virksomheder og vidensorganisationer) i aktiviteter, som skal skabe vækst og beskæftigelse i Danmark.

Ifølge Kommunernes Landsforenings egen analyse har støtten i den 7-årige periode fra 2014-2020 været med til at skabe godt 13.000 nye private fuldtidsjobs og styrket virksomhedernes omsætning med ca. 22 mia. kr.

Eksempler på danske projekter, som har fået EU-støtte

- Et projekt i Herning Kommune, som skal hjælpe virksomheder med at udvikle grønne forretningsmodeller, så de bruger mindre energi.
- Et projekt i Region Nordjylland, som skal skabe flere små iværksætter-virksomheder på det maritime område.
- Et projekt i Region Sjælland om udvikling af flere praktikpladser, så flere unge kan gennemføre en erhvervsuddannelse.
- Et klyngesamarbejde mellem offentlige og private aktører på Bornholm om at udvikle bedre vilkår for friluftslivsturisme på øen, hvor turisme er en stor indtægtskilde.

Danmark er et af de EU-lande, som i forhold til indbyggertal modtager flest forskningsmidler fra EU.
Foto Christoffer Regild, 2019.

Konkurrenceevne og forskning

EU støtter forskning af høj videnskabelig kvalitet – især forskning på tværs af grænserne. Der gives også stipendier til de dygtigste forskere. EU's forskningsprogram Horizon Europe har et budget på 93,5 mia. euro for perioden 2021-2027.

Horizon Europe sikrer, at EU's arbejde inden for videnskab og teknologi kan bidrage til håndteringen af store globale udfordringer på kritiske områder. Programmet har tre søjler: videnskabelig topkvalitet, globale udfordringer samt europæisk industriel konkurrenceevne og et innovativt Europa. Under søjlen om globale udfordringer er der seks tematiske klynger:

De globale udfordringer:

- Sundhed.
- Kultur, kreativitet og inklusivt samfund.
- Civilsikkerhed for samfundet.
- Det digitale område, industrien og rummet.
- Klima, energi og mobilitet.
- Fødevarer, bioøkonomi, naturressourcer, landbrug og miljø.

Kilde: Horizon Europe

Hvor meget får Danmark i forskningsstøtte?

Danske virksomheder og forskningsinstitutioner har været med i 1.449 forskellige Horizon Europe-projekter pr. 1. juli 2024. De danske deltagere har modtaget ca. 7,3 mia. kroner (974 mio. euro) fra Horizon Europe til europæisk forskning og innovation.

Dette placerer Danmark blandt de lande, der modtager mest EU-forskningsstøtte pr. indbygger.

Danmark har bl.a. fået forskningsmidler til:

- Et kræftbehandlingsprojekt, hvor man har fundet en metode til at måle, præcis hvor meget kemoterapi der er nødvendig for patienten, og dermed undgå at give for meget.
- En hundrede procent elektrisk færge, som kan sejle 25 km/t og transportere 30 biler og 200 mennesker. Prototypen hedder "Ellen" og forbinder Ærø med fastlandet (Als).

Den EU-støttede elfærge "Ellen" sejler mellem Ærø og Als. Foto: Peter Therkildsen.

5. Danmark i EU

Danmark trådte ind i EU i 1973, efter at danskerne med et klart flertal havde sagt ja ved en folkeafstemning den 2. oktober 1972. Forholdet mellem EU og Danmark har dog også oplevet kriser undervejs. Bl.a. truede det danske nej til Maastrichttraktaten i 1992 med at stikke en kæp i hjulet for de øvrige EU-landes ønske om at udbygge det europæiske samarbejde med bl.a. en økonomisk-monetær union og en fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik. I dette kapitel ser vi nærmere på forholdet mellem Danmark og EU. Hvilken indflydelse har EU på Danmark og Danmark på EU?

EU og den danske lovgivning

Hvor meget af den danske lovgivning kommer egentlig fra EU? Det er der i tidens løb givet mange forskellige vurderinger af.

Jacques Delors' profeti

Et af de mest citerede bud på dette stammer fra en tale, som den tidligere formand for Kommissionen Jacques Delors holdt i Europa-Parlamentet i 1988. Her forudså han, at inden for 10 år ville 80 pct. af den lovgivning, der handler om økonomi og måske også skatte- og socialpolitik, komme fra EU.

Tallet er siden flittigt citeret i både akademisk litteratur og politiske debatter. Det er og bliver dog kun en forudsigelse fra Delors' side, og tallet understøttes ikke af videnskabelige opgørelser baseret på faktiske optællinger.

EU-lovgivningen og dansk lovgivning

En undersøgelse lavet i samarbejde mellem Folketinget og Aarhus Universitet fastslog i 2021, at 36 pct. af danske lovforslag har EU-retlige aspekter. Der er her tale om et meget bredt tal for

Tidligere
kommissionsformand
Jacques Delors (1988).

»Om 10 år vil 80 pct. af den lovgivning, der handler om økonomi, og måske også skatte- og socialpolitik, komme fra EU.«

Jacques Delors ved udnævnelsen til formand for Europa-Kommissionen i 1985. Foto: Europa-Parlamentets Multimediaceenter.

perioden 2004-2019, som omfatter både gennemførelsen af direktiver, supplerende lovgivning til forordninger og tilpasning til domme fra EU-Domstolen. Hertil kan man lægge de mange EU-forordninger, som ikke skal gennemføres i dansk lovgivning, men er direkte gældende for danske borgere og virksomheder. Ifølge undersøgelsen var antallet af forordninger steget med godt 50 pct. siden 1989. Overordnet viste undersøgelsen, at EU-reguleringen har betydelige direkte og indirekte effekter på dansk ret, og at intet umiddelbart tyder på, at det vil aftage over tid.

Civilstyrelsen opgjorde i 2023, hvor stor en del af EU-retten, fordelt på ministerområder, som var gennemført i dansk ret ved henholdsvis love og bekendtgørelser. Undersøgelsen dækkede perioden 2019-2022. Gennemsnittet for begge dele lå på 12,3 pct. men svingede betydeligt mellem ministerområderne. Fra 0,9 pct. i Justitsministeriet til 49,4 pct. i Miljøministeriet.

Som det ses, er opgørelsesmetoderne, som benyttes i de forskellige undersøgelser, til tider ret forskellige. Det kan derfor være svært at pege på ét gyldent tal for EU-rettens påvirkning af dansk ret på tværs af al lovgivning.

FAKTA

Bekendtgørelser udstedes i reglen af ministrene (eller ministeriernes styrelser) på baggrund af en bemyndigelse fra Folketinget.

^

Folketingets åbning den 1. oktober 2024.
Foto: Folketinget, Ólafur Steinar Rye Gestsson.

Og måske det heller ikke er så vigtigt? Som opgørelsen fra Civilstyrelsen bl.a. viser, er der nemlig ganske stor forskel på EU-rettens betydning for dansk lovgivning inden for hvert enkelt politikområde. Ud over miljø lovgiver EU f.eks. også meget inden for handel og landbrug, mens EU's påvirkning af dansk lovgivning på områder som f.eks. uddannelse og kultur er yderst begrænset.

Folketingets Europaudvalg

Spørgsmål om klima, forsvarssamarbejde og fiskeripolitik er bare nogle få eksempler på større emner på EU's dagsorden, som har optaget medlemmerne af Folketingets Europaudvalg i de senere år. Udvalget kontrollerer den danske regerings EU-politik og udtaler sig på vegne af Folketinget direkte til EU's institutioner om EU-forslag m.m.

Mandater til regeringen

Når en dansk minister skal forhandle på Danmarks vegne om vigtige sager i Ministerrådet, skal vedkommende minister først en tur forbi Europaudvalget og orientere om det. Har forslaget større betydning og konsekvens for Danmark, præsenterer ministeren et »forhandlingsoplæg.« Det er en præsentation af den danske regerings holdning til de forhandlinger i Ministerrådet, som ministeren skal deltage i.

Det sker for at sikre, at der ikke er et flertal *imod* regeringens linje i forhandlingerne. Udvalget giver på baggrund af forhandlingsoplægget ministeren et mandat til, hvor langt han eller hun kan

gå i forhandlingerne, og hvilke dele af forslaget ministeren skal lægge vægt på.

Det er sjældent, der er flertal imod regeringens forhandlingsoplæg i Europaudvalget. I de fleste tilfælde ender debatten med, at ministeren får sit mandat. Men der kan være lange diskussioner, før man når til enighed.

^

Hovedindgangen til Folketinget på Europadagen 2020, hvor der flages med både Dannebrog og EU-flaget. Foto: Folketingets EU-Oplysning

Du kan følge Europaudvalgets møder enten på Folketingets tv-kanal eller på ft.dk, da møderne som regel er åbne og tv-transmitteres. I særlige tilfælde lukker Europaudvalget dørene og slukker for transmissionen, så ministre i fortrolighed kan fortælle f.eks. om forhandlinger med andre lande.

Dagsorden for møderne og de EU-sager, som Europaudvalget arbejder med, kan findes på EU-Oplysningens hjemmeside eu.dk under Dokumenter. Undtagen i særlige tilfælde, hvor der er tale om fortrolige dokumenter.

Ministeren kan derefter rejse til møde i Ministerrådet og forhandle med sine kolleger fra andre EU-lande.

Ikke så megen slinger i valsen

Arbejdet og afgivningen af et mandat i Folketingets Europaudvalg betyder, at Folketinget har direkte indflydelse på Danmarks EU-politik. Folketingets opbakning til EU-politikken sikrer en koordineret dansk tilgang på tværs af EU's mange forskellige sagsområder – men også over tid. Dansk EU-politik er derfor ret konsistent fra én regering til den næste.

Eksempel på en typisk proces for EU-sager

En minister skal til møde i Ministerrådet for at forhandle om lovgivning på et område. Det vurderes, om forslaget har større rækkevidde (det vil sige, om der er brug for et mandat).

Ministeren præsenterer sit forhandlingsoplæg for Europaudvalget.

Formanden for Europaudvalget vurderer, om der er et flertal imod regeringens oplæg. Hvis ikke, får ministeren sit mandat til at forhandle i Ministerrådet.

- Det kan være miljøministeren eller erhvervsministeren eller en anden relevant minister, som forhandler inden for sit fagområde.
- Medlemmerne af Europaudvalget kan stille spørgsmål til ministeren.
- Formanden for Europaudvalget repræsenterer et oppositionsparti.

<

Brigitte Klintskov Jerkel (KF), formand for Folketingets Europaudvalg, under et møde i Europaudvalget i oktober 2024. Foto: Folketinget, Olafur Steinar Rye Gestsson.

CASE

Nærhedsprincipets vogter

Når Kommissionen fremsætter et lovforslag, skal det altid først undersøges, om forslaget overholder det såkaldte nærhedsprincip, det vil sige, at der ikke må indføres EU-lovgivning om noget, som bedre eller lige så godt kan bestemmes på nationalt plan.

Sammen med det relevante fagudvalg kan udvalget også udtale sig om det egentlige politiske indhold i Kommissionens forslag. Det sker med jævne mellemrum.

Folketinget og de øvrige medlemslandes parlamenter skal vurdere, om nærhedsprincippet er overholdt, inden for 8 uger efter fremsættelsen af et forslag fra Kommissionen. I Danmark er det Folketingets Europaudvalg, der – sammen med det relevante fagudvalg – sikrer, at nærhedsprincippet overholdes. På den måde spiller udvalget også en selvstændig rolle – uafhængigt af regeringen – over for EU's institutioner.

Folketinget har 16 gange (2024) vurderet, at Kommissionens forslag ikke overholdt nærhedsprincippet. Et nyere eksempel var i 2020, hvor et flertal i Folketinget mente, at Kommissionens forslag til et mindstelønsdirektiv ikke overholdt nærhedsprincippet.

Et flertal i Folketinget mente, at Kommissionens forslag var i strid med nærhedsprincippet, fordi man frygtede, at det langsigtet kunne bringe den såkaldt danske model i fare, altså den måde at fastsætte løn på, som vi bruger i Danmark, hvor arbejdsmarkedets parter forhandler en overenskomst, snarere end at Folketinget fastsætter en mindsteløn.

(Læs mere om nærhedsprincippet og de nationale parlamenters rolle på side 94).

De danske folkeafstemninger om EU

Danmark har tradition for folkeafstemninger om EU for at sikre, at der er folkelig opbakning til vigtige beslutninger. De danske vælgere er gået til folkeafstemning om EU/EF i alt ni gange. Det begyndte med afstemningen om dansk EU-medlemskab i oktober 1972 (dengang EF), hvor godt 63 pct. af vælgerne stemte for, at Danmark skulle med i det europæiske samarbejde.

Grundloven

Reglerne for, hvornår der skal holdes folkeafstemninger, står i grundloven. Ifølge grundloven skal der afholdes folkeafstemning, hvis Danmark overlader nye beføjelser til en international organisation og regeringen ikke kan opnå støtte fra minimum fem sjettedele af Folketinget. Det kan f.eks. være, hvis en (ny) traktat giver EU ret til at lovgive på et område, som det ellers har været forbeholdt Folketinget at træffe beslutninger om. Når Danmark skal tage stilling til, om en ny traktat skal til folkeafstemning, er det Justitsministeriets

juridiske eksperter, som vurderer, om dansk tiltrædelse vil betyde, at Danmark overlader nye beføjelser til EU.

Folkeafstemninger i henhold til grundloven er bindende, og et forslag bortfalder, hvis et flertal af vælgerne (som samtidig udgør mindst 30 pct. af samtlige stemmeberettigede borgere) siger nej.

^

Gæster under Folketingets 175-års jubilæum for Danmarks Riges Grundlov. Den originale grundlov er her udstillet i Grundlovsværelset på Christiansborg. Foto: Folketinget, fotograf Nikolai Linares.

Grundlovens § 20

»Stk. 1. Beføjelser, som efter denne grundlov tilkommer rigets myndigheder, kan ved lov i nærmere bestemt omfang overlades til mellemfolkelige myndigheder, der er oprettet ved gensidig overenskomst med andre stater til fremme af mellemfolkelig retsorden og samarbejde.

Stk. 2. Til vedtagelse af lovforslag herom kræves et flertal på fem sjettedele af Folketingets medlemmer. Opnås et sådant flertal ikke, men dog det til vedtagelse af almindelige lovforslag nødvendige flertal, og opretholder regeringen forslaget, forelægges det folketingsvælgerne til godkendelse eller forkastelse efter de for folkeafstemninger i § 42 fastsatte regler.«

(§ 20 blev indført ved grundlovsændringen i 1953).

FAKTA

Tre gange nej

Tre gange har danskerne stemt nej ved en folkeafstemning om EU/EF. Det skete senest ved afstemningen om at ændre det danske retsforbehold i december 2015. Danmark havde her mulighed for at få en tilvalgsordning, som gjorde det muligt at tage stilling fra sag til sag, om vi ønskede at deltage i EU's samarbejde om retlige og indre anliggender på lige fod med de øvrige EU-lande. 53 pct. af danskerne stemte nej til en sådan ændring af retsforbeholdet. *(Læs mere om det danske retsforbehold på side 154).*

Baggrunden for afstemningen var primært, at Lissabontraktaten gjorde det muligt for EU at omlægge det eksisterende mellemstatslige samarbejde om bl.a. Europol, Eurojust og det strafferetlige område til et overstatsligt samarbejde. På grund af retsforbeholdet ville ændringen betyde, at Danmark gradvis ville blive skubbet ud af samarbejdet. Danmark har dog indgået mellemstatslige aftaler med EU om dansk tilknytning til Europol og Eurojust og på det strafferetlige område Den Europæiske Anklagemyndighed.

CASE

Vejledende folkeafstemning fik EF-pakken vedtaget

Dansk tiltrædelse af en EU-traktat kræver støtte fra et flertal i Folketinget. Men i 1986 kunne den daværende borgerlige regering ikke skaffe et flertal for den såkaldte EF-pakke, som bl.a. banede vejen for gennemførelsen af EU's indre marked (dengang EF) og et stærkere Europa-Parlament. Statsminister Poul Schlüter valgte derfor at udskrive en folkeafstemning om traktaten, selv om Justitsministeriet havde vurderet, at det ifølge grundloven ikke var nødvendigt. Poul Schlüter valgte at spørge vælgerne ved en vejledende folkeafstemning i håb om, at det kunne overbevise folketingsflertallet. Godt 56 pct. af danskerne sagde ja til EF-pakken, hvorefter et flertal i Folketinget valgte at følge vælgerne og sagde god for traktaten.

>

Udenrigsminister Niels Helveg Petersen underskriver Edinburghaftalen i 1993 på vegne af Danmark, efter danskerne forkastede Maastrichttraktaten og regeringen forhandlede Edinburghaftalen på plads med de øvrige medlemslande. Foto: Erik Luntang (Ritzau).

De ni danske folkeafstemninger

Emne	Dato	Stemme procent	Ja	Nej
Danmark's indmeldelse i EU (dengang EF)	Den 2. oktober 1972	90,1 %	63,4 %	36,6 %
EF-pakken/Den Europæiske Fælles Akt	Den 27. februar 1986	75,4 %	56,2 %	43,8 %
Maastrichttraktaten	Den 2. juni 1992	83,1 %	49,3 %	50,7 %
Maastrichttraktaten, inkl. forbeholdene (Edinburghafgørelsen)	Den 18. maj 1993	86,5 %	56,7 %	43,3 %
Amsterdamtraktaten	Den 28. maj 1998	76,2 %	55,1 %	44,9 %
Afskaffelse af euroforbeholdet	Den 28. september 2000	87,6 %	46,8 %	53,2 %
Danmarks deltagelse i samarbejdet om Patentdomstolen	Den 25. maj 2014	55,85 %	62,5 %	37,5 %
Ændring af retsforbeholdet	Den 3. december 2015	71,9 %	46,9 %	53,1 %
Afskaffelse af forsvarsforbeholdet	Den 1. juni 2022	65,8 %	66,9 %	33,1 %

De danske EU-forbehold

Når du betaler for dine varer i supermarkedet, betaler du med danske kroner og ikke med euro. Danmark deltager nemlig *ikke* fuldt ud i alle dele af EU-samarbejdet. Hvorfor er det sådan?

Da danskerne sagde nej

Den 2. juni 1992 stemte et flertal af danskerne nej til Maastrichttraktaten ved en folkeafstemning. Med nejjet blokerede danskerne for oprettelsen af den politisk-økonomiske union, som de dengang 15 EU-landes stats- og regeringschefer (dengang EF) var blevet enige om. EU-lederne havde bl.a. planlagt, at EU skulle have en fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik og indføre en økonomisk og monetær union (ØMU'en).

Det var en sand gyser, da danskerne skulle stemme om Maastrichttraktaten. Kun godt 46.000 stemmer adskilte ja- og nejsiden. Resultatet kom bag på de danske politiske partier, særlig dem der havde anbefalet et ja. Nejsiden bestod dengang af Socialistisk Folkeparti, Fremskridtspartiet og Kristeligt Folkeparti, som havde mere vind i sejlene end jasiden, som ellers dækkede flertallet af partierne.

Hvordan skulle man komme videre herfra, når Danmark ikke kunne ratificere den nye traktat? Ingen af de øvrige EU-lande var indstillet på at genforhandle traktaten, så kunne Danmark overhovedet forblive medlem af EU? Og i så fald på hvilke præmisser?

Der var med andre ord pres på Danmark fra alle sider for at finde en løsning, så alle lande kunne komme videre.

Det nationale kompromis

Folketingets politiske partier arbejdede på højtryk for at finde en model, så Danmark stadig kunne deltage i EU-samarbejdet. Første opgave var at finde ud af, hvorfor et flertal af vælgere havde stemt nej.

Kravet om genforhandling af Maastrichttraktaten med de andre EU-lande blev hurtigt lagt på hylden. Oppositionspartierne Socialdemokratiet, Det Radikale Venstre og Socialistisk Folkeparti forsøgte i stedet at blive enige om, hvad der skulle være Danmarks krav til en særordning i EU. De tre partier forhandlede sig frem til en model, som bl.a. lagde op til, at Danmark skulle holdes uden for EU's forsvarspolitik, den fælles mønt og unionsborgerskabet og ikke afgive beføjelser til EU på det retlige område. Disse krav blev samlet i et nationalt kompromis, »Danmark i Europa«, som også regeringspartierne, Det Konservative Folkeparti og Venstre, og støttepartierne, Centrum-Demokraterne og Kristeligt Folkeparti, tilsluttede sig den 30. oktober 1992. Fremskridtspartiet undlod at stemme i Markedsudvalget (det nuværende Europaudvalg).

Fra venstre mod højre: Leder af Socialistisk Folkeparti (SF) Holger K. Nielsen, leder af Socialdemokratiet, den senere statsminister Poul Nyrup Rasmussen, og leder af Det Radikale Venstre Marianne Jelved fejrer at have forhandlet oplægget »Danmark i Europa«, som endte med at blive det nationale kompromis. Foto: Polfoto.

EU-landenes stats- og regeringschefer accepterede det danske ønske om en særstilling på de nævnte områder ved Edinburghtopmødet i december 1992.

De danske vælgere sagde derefter ja til Maastrichttraktaten med den danske særordning ved en ny folkeafstemning den 18. maj 1993. Danmark kunne herefter ratificere Maastrichttraktaten, så de øvrige EU-lande kunne ånde lettet op. Det blev samtidig aftalt mellem de politiske partier, at det nationale kompromis tegnede en ny langsigtet dansk EU-politik, som kun kunne ophæves efter en ny folkeafstemning. Med andre ord: De danske forbehold kan kun ophæves ved folkeafstemning.

Kompromiset i kopirummet

Det var breaking news, da danskerne i 1992 stemte nej til den Maastrichttraktat, som vores politikere selv havde været med til at forhandle hjem. Men hvad var det lige, der skete i de højdramatiske måneder i 1992 og hvorfor? Hør historiens hovedpersoner fortælle om forhandlinger i kopirum og møder, der spidser til, i andet afsnit af podcasten »Danmark og Europa – en podcast om dansk europahistorie«.

Scan QR-koden og lyt med.

>

Et af de danske forbehold, som blev resultatet af det nationale kompromis, var et forbehold mod at deltage i de opgaver i EU, som ofte varetages af politiet og af de retlige myndigheder, f.eks. national grænsekontrol og strafferet. Foto: News Øresund, Johan Wessman.

De områder, som forbeholdene handler om

De danske forbehold blev siden traktatfæstet af EU-landene i 1997 med vedtagelsen af Amsterdamtraktaten. Forbeholdene vedrører:

Eurosamarbejdet

Danmark deltager *ikke* i tredje fase i EU's Økonomiske og Monetære Union (ØMU'en). Det betyder, at vi bevarer den danske krone som møntfod, ligesom det stadig er Nationalbanken, som fastsætter den danske penge- og valutapolitik. Kronens kurs er dog tæt knyttet til euroen, så forskellen i valutakursen mellem de to valutaer varierer meget lidt. *(Læs mere om euroen på side 135).*

Retspolitik og politisamarbejde

Danmark deltager kun i samarbejdet om retlige og indre anliggender i EU, når det er mellemstatsligt – ikke overstatsligt. Samarbejdet startede i 1993 ud som rent mellemstatsligt, men er i dag helt omlagt til overstatsligt samarbejde. Derfor kan Danmark ikke længere deltage i vedtagelsen af EU-regulering på dette område. Danmark har dog forhandlet en række særaftaler på centrale områder, hvor det derfor er muligt at deltage på et mellemstatsligt grundlag. *(Læs mere om vores særaftaler og retsforbeholdet på side 152-154).*

Forsvarssamarbejdet (ikke længere gældende)

Danmark deltog *ikke* i EU's samarbejde på det forsvarspolitiske område indtil 2022. Det betød bl.a., at Danmark ikke kunne sende danske soldater til EU's internationale militære missioner. Efter folkeafstemningen den 1. juni 2022 blev dette forbehold afskaffet, og Danmark kan derfor deltage fuldt ud i samarbejdet nu. *(Læs mere om EU's udenrigs- og sikkerhedspolitik på side 140).*

Unionsborgerskabet (ikke længere gældende)

Forbeholdet gav danskerne garanti for, at unionsborgerskabet alene gav yderligere rettigheder som supplement til det danske statsborgerskab. Tanken var ikke at erstatte de nationale statsborgerskaber. Med Amsterdamtraktaten (1999) blev denne præcisering skrevet ind, så den i dag gælder for alle EU-landes borgere. Dermed blev dette forbehold overflødigt, og Danmark har kun to forbehold tilbage, nemlig retsforbeholdet og euroforbeholdet.

6. Udvalgte EU-politikområder

Kapitlet gennemgår nogle af de største og vigtigste EU-politikker. Foruden det indre marked, som på mange måder er kernen i EU, gennemgår vi tre områder, som har været gennem en stor udvikling de senere år. På to af områderne har Danmark forbehold. Og Danmark har måttet tage stilling til, i hvilken grad vi skal deltage. Det betyder, at vi i visse tilfælde har været udfordret, i forhold til hvor meget vi kan, og hvor meget vi gerne vil deltage.

Derudover gennemgår vi tre områder (asyl og indvandring, den sociale dimension og klima), som har været og stadig er meget i fokus i EU's aktuelle arbejde. Vi har valgt at behandle asyl- og migrationspolitikken som et selvstændigt område og ikke under afsnittet om retlige og indre anliggender, hvor det ellers hører hjemme, fordi det er et meget stort område, som ofte behandles ret selvstændigt, og desuden et område med en del fokus, både i Danmark og i resten af EU.

Fri bevægelighed og det indre marked

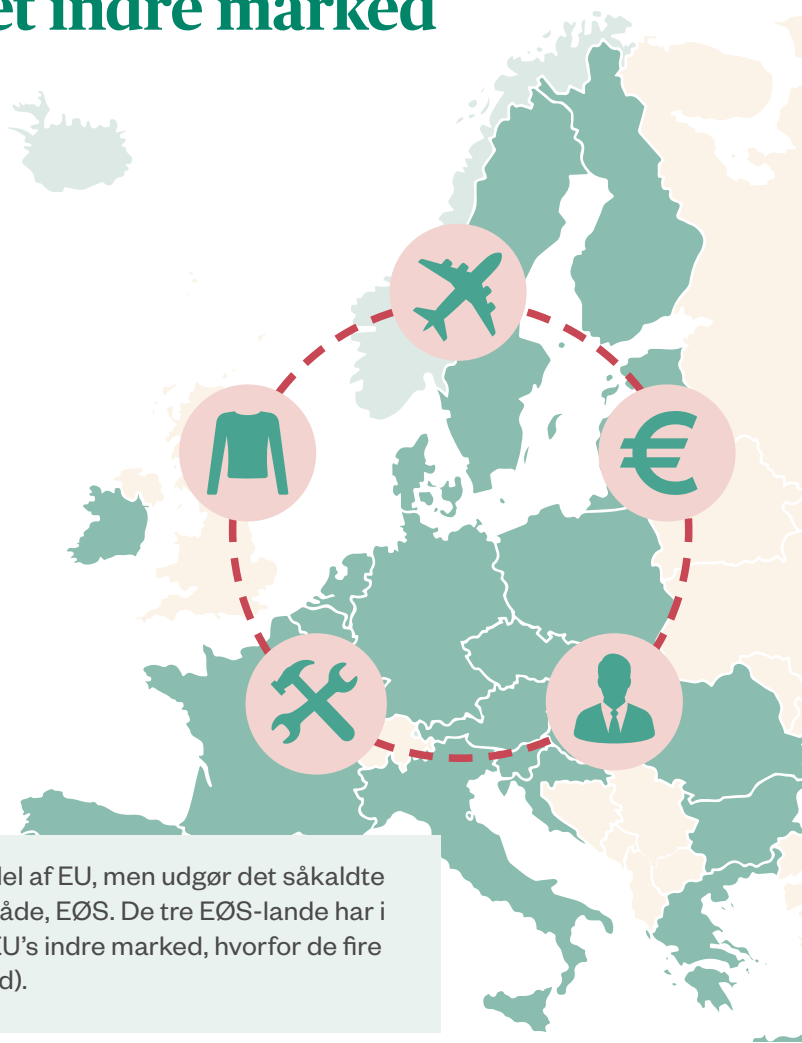
Fundamentet i EU-samarbejdet er idéen om at skabe et område med **fri bevægelighed for arbejdskraft, varer, tjenesteydelser og kapital**. Det kaldes også de fire friheder.

Fri bevægelighed

Varer, tjenesteydelser og kapital kan bevæge sig frit på tværs af EU-landenes grænser. Det gør, at borgere og virksomheder kan handle, levere tjenesteydelser og investere uden at blive begrænset af nationale regler, told og importafgifter.

Som EU-borger (statsborger i et EU-land) kan du også frit tage arbejde i andre EU-lande på samme vilkår som landets egne borgere. Det er et centralt element

Norge, Island og Liechtenstein er ikke en del af EU, men udgør det såkaldte Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde, EØS. De tre EØS-lande har i kraft af samarbejdet en særlig adgang til EU's indre marked, hvorfor de fire friheder også gælder i dem (bortset fra told).

i det indre marked, at man begrænser forhindringer i adgangen til jobmarkedet for EU-borgere fra andre EU-lande. Forhindringer kunne f.eks. være krav om en særlig uddannelse fra det pågældende land.

Ligebehandling uanset nationalitet

Den fri bevægelighed er tæt forbundet med princippet om ligebehandling, altså at EU's medlemslande ikke må gøre forskel på borgere eller virksomheder på grund af deres nationalitet. Hvis du f.eks. vælger at bo og arbejde i Tyskland, skal du i det store og hele behandles på lige fod med tyskerne. Det samme gælder for virksomheder, hvor EU-landene ikke må gøre forskel på nationale virksomheder og virksomheder fra andre EU-lande. I

FAKTA

Fakta om tjenesteydelser

Fri bevægelighed for tjenesteydelser giver virksomheder mulighed for frit at løse serviceopgaver i andre EU-lande, f.eks. rengøringsopgaver, transport eller byggeri.

Danmark må vi f.eks. ikke stille særlige krav til franske virksomheder udelukkende for at stille vores egne danske virksomheder konkurrencemæssigt bedre.

Det indre marked

EU's medlemslande og EØS-landene (Norge, Island, Liechtenstein) udgør sammen EU's indre marked, altså det område, hvor arbejdskraft, varer, tjenesteydelser og kapital kan bevæge sig frit. En meget stor del af EU's lovgivning handler om det indre marked. Lovgivningen handler især om at fjerne alle de tekniske, juridiske og bureaukratiske forhindringer for den fri bevægelighed.

^

Tal fra Erhvervsministeriet viser, at en af fordelene ved EU's indre marked er et større udvalg af varer og lavere priser til forbrugerne. Foto: Christoffer Regild, 2019.

Ifølge Erhvervsministeriet er én af fordelene ved det indre marked større konkurrence, hvilket giver forbrugerne lavere priser og et større udvalg af varer. Og det giver virksomhederne adgang til et hjemmemarked med 455 mio. forbrugere.

Harmonisering

Åbne grænser i EU og det indre marked kræver mere harmonisering, så der stilles ens krav til et produkts sikkerhed og sundhed i alle EU's medlemslande. På den måde foregår konkurrencen mellem virksomhederne på fair vilkår, og virksomhederne kan nemmere sælge deres produkter i andre lande, fordi produkterne ikke skal tilpasses et bestemt marked. Det gør det også nemmere for dig som forbruger at navigere på markedet, fordi du ikke behøver bekymre dig om, hvorvidt varerne – f.eks. de sneakers, du lige har købt i Italien – lever op til de samme miljø- og sikkerhedskrav som i Danmark.

På nogle områder har EU indført helt ens regler – såkaldt totalharmonisering. Det gælder f.eks. det meste af EU's lovgivning om kemikalier. EU's fælles kemikalielovgivning er blandt de strengeste i verden og gælder for

Effekter af det indre marked

Der findes flere bud på, hvordan man kan opgøre effekten af det indre marked, og tallene varierer alt efter opgørelsesmetoden. Disse tal er baseret på data fra Erhvervsministeriet. De tager ikke højde for mulige indirekte effekter såsom danskere, der mister deres job i konkurrence med borgere fra andre EU-medlemslande som en konsekvens af den frie bevægelighed for arbejdskraft.

Højere bnp

Danmarks BNP er 5 pct. højere, end hvis Danmark ikke var med i det indre marked. Det svarer til ca. 100 mia. kr. årligt.

Højere lønniveau

Reallønnen i Danmark er 10 pct. højere. Det svarer til en indkomststigning på 65.000 kr. årligt for et LO-ægtepar i ejerbolig.

Jobskabelse

Handel med varer og tjenester på det indre marked skaber 56 millioner job på tværs af alle EU-landene.

Kilde: Erhvervsministeriet, 2018.

producenter, importører og forhandlere af over 200.000 kemiholdige varer. Derfor skal f.eks. et stykke legetøj købt i Frankrig leve op til de samme krav om sundhed og miljø som et stykke legetøj købt i Danmark. Totalharmonisering betyder omvendt også, at Danmark ikke må gå længere end EU-reglerne og indføre strengere krav, hvis vi ønsker det.

På andre områder er der variation i reglerne mellem landene – såkaldt minimumsharmonisering. Det betyder, at EU-reglerne fungerer som minimumsregler, hvor et land godt må stille højere krav til en vare, der skal sælges i deres land.

CASE

^

Vi kan nu købe dåseøl i Danmark forsynet med et pantmærke. Sådan har det ikke altid været. Foto: Folketingets EU-Oplysning.

De danske dåseøl

I mange år var det forbudt at sælge dåsesodavand og dåseøl i Danmark. Bryggerierne måtte kun sælge øl i danske pantflasker. Øl fra udenlandske bryggerier blev også hældt på danske pantflasker. Pantordningen betød, at forbrugerne returnerede flaskerne frem for at smide dem ud, mens dåser ikke blev returneret og genbrugt.

Danmark fik lov at beholde dåseforbuddet med argumentet om, at det beskyttede miljøet, fordi dåser ikke kunne genbruges.

Da det blev teknologisk muligt at omsmelte og genbruge dåser, fik Danmark svært ved at forsvare forbuddet mod dåser. Kommissionen trak Danmark for EU-Domstolen, men allerede før der faldt dom, droppede den danske regering dåseforbuddet og lavede den nuværende pantordning, hvor *både* flasker og dåser kan returneres og genbruges.

Euroen og det økonomiske samarbejde

Handler du i dit lokale supermarked, betaler du med danske kroner, men tager du en smut til Berlin, er valutaen euro. Alle EU-lande samarbejder på det økonomiske område, selv om kun 20 af de 27 EU-lande har indført euroen som valuta.

Euroen og den frie bevægelighed

I et samarbejde, hvor handlen mellem landene er fri uden told og andre barrierer, er det praktisk med en fælles møntfod. Euroen blev indført som fysisk valuta i januar 2002. 20 ud af 27 medlemslande har indtil videre indført euroen som valuta.

Medlemslandene er bundet tæt op på hinanden økonomisk og påvirker hinanden gensidigt. Det er derfor afgørende for den samlede økonomiske vækst og finansielle stabilitet i EU, at de enkelte lande har en sund økonomi.

Landene er blevet enige om en række krav, som skal sikre, at alle medlemslandenes økonomier er sunde og levedygtige, så ét land ikke risikører at påvirke de andre lande i en negativ retning. Der er både krav til landene for at komme med i eurosamarbejdet (konvergenskriterierne) og en række krav, som løbende skal opfyldes, når landene først er blevet medlemmer.

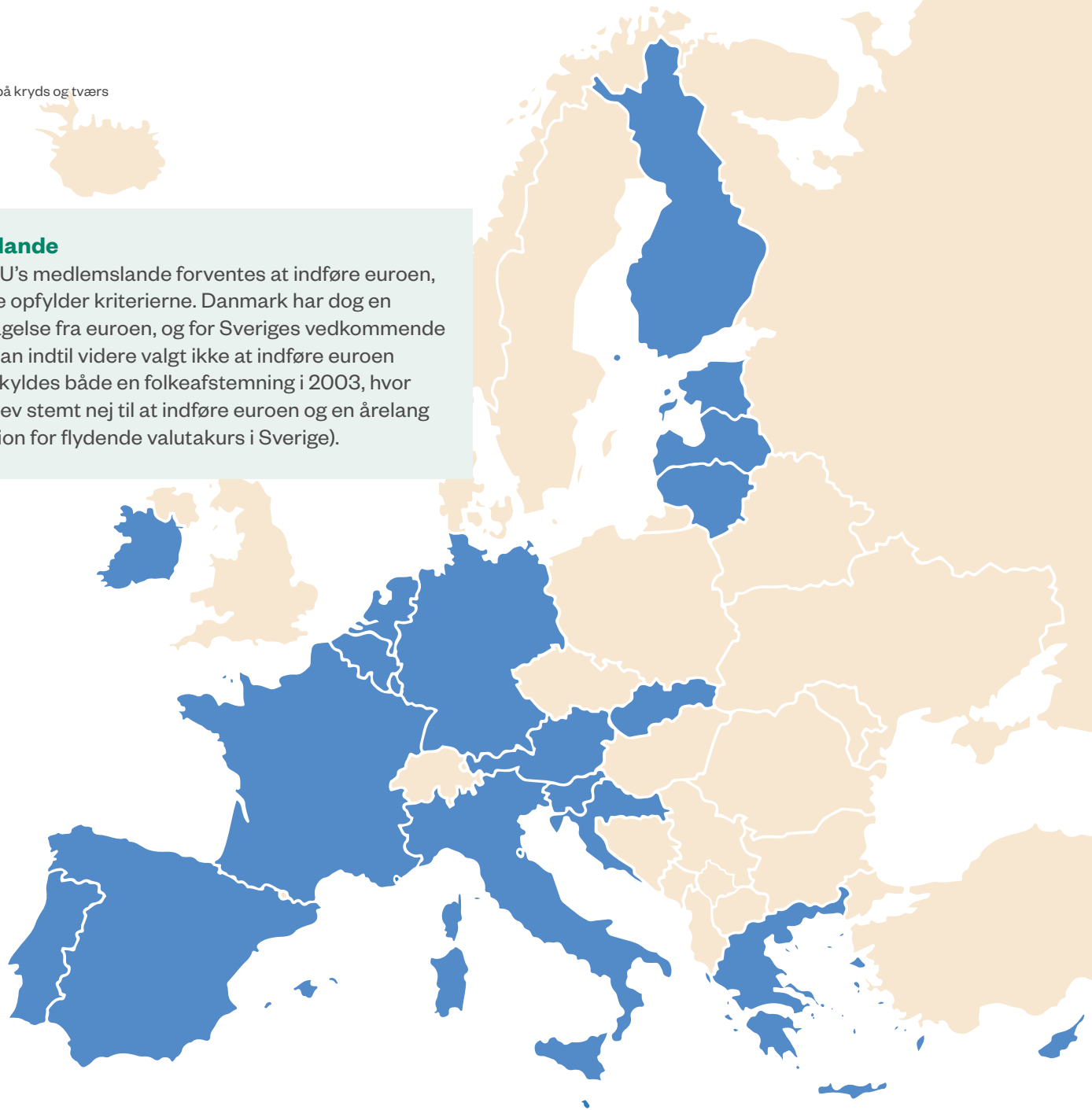
Konvergenskriterierne

Der er klare regler for,

- hvor meget inflationen må være set i forhold til de andre medlemslandes,
- hvor stort landets offentlige underskud og offentlige gæld må være,
- hvor store udsving der må være i landets egen valutakurs over for euroen og
- renteniveauet for langtidslån i landet.

Eurolande

Alle EU's medlemslande forventes at indføre euroen, når de opfylder kriterierne. Danmark har dog en undtagelse fra euroen, og for Sveriges vedkommende har man indtil videre valgt ikke at indføre euroen (det skyldes både en folkeafstemning i 2003, hvor der blev stemt nej til at indføre euroen og en årelang tradition for flydende valutakurs i Sverige).

Fælles penge- og valutapolitik

Landene i eurozonen fører en fælles penge- og valutapolitik, som varetages af Den Europæiske Centralbank (ECB). Det kræver et tæt, forpligtende og koordinerende samarbejde om den økonomiske politik, offentlige budgetter og offentlig gæld. Samarbejdet reguleres bl.a. af den såkaldte stabilitets- og vækstpagt.

Formålet med pagten er at sikre finansiell stabilitet i landene – det vil sige, at de enkelte medlemslandes offentlige finanser er sunde – og at holde øje med udviklingen i landene over tid. Især er det vigtigt med grænser for, hvor store underskud der må være på landenes offentlige budgetter, ligesom der er regler for, hvor stor en gæld et land må have.

^

Det grafiske symbol for euroen (€) er inspireret af det græske bogstav epsilon (€) og skal symbolisere det første bogstav i ordet Europa. De to parallelle linjer på tværs skal symbolisere stabilitet. Foto: Den Europæiske Centralbank.

Danmarks deltagelse i eurosamarbejdet

EU-samarbejde om euroen	Danmarks deltagelse
Euroen som valuta (betalingsenhed)	Danmark deltager ikke
Stabilitets- og vækstpagten	Danmark deltager
Finanspagten	Danmark deltager
Valutasamarbejdet	Danmark deltager
Bankunionen	Danmark har endnu ikke taget stilling
Eurolandenes krisefond (ESM)	Danmark deltager ikke

CASE

Ruslands invasion af Ukraine og påvirkningen på EU's økonomi

Ruslands invasion af Ukraine har haft en markant indvirkning på EU's økonomi. Konflikten førte til omfattende sanktioner mod Rusland. EU's økonomiske politik har været præget af behovet for at håndtere de økonomiske konsekvenser af sanktionerne og den geopolitiske usikkerhed. Sanktionerne mod Rusland har påvirket både handel og investeringer, og det har skabt usikkerhed på finansmarkederne.

I eurozonen har den politiske usikkerhed og handelsspændingerne bidraget til økonomisk turbulens. Inflationen i eurozonen er steget gevaldigt, hvilket har ført til historiske rentestigninger. Økonomierne i EU's medlemslande har oplevet vækstproblemer og udfordringer med at opretholde stabiliteten. De negative konsekvenser af konflikten har skabt behov for en koordineret økonomisk indsats blandt medlemslandene og Den Europæiske Centralbank (ECB).

For at imødegå de økonomiske udfordringer har EU og Den Europæiske Centralbank arbejdet på at støtte økonomien gennem forskellige initiativer. Den Europæiske Centralbank har tilpasset sin pengepolitik og implementeret støtteprogrammer for at opretholde likviditet og styrke økonomisk vækst i eurozonen. Centralbanken har fortsat som hovedformål at bekæmpe inflation, men det skal gerne ske, uden at det fører til recession pga. for høje renter.

Finanspagten og bankunionen

I kølvandet på finanskrisen (2007-13) og den såkaldt græske gældskrise har EU gjort flere forsøg på at genoprette den økonomiske stabilitet. Især har man taget to store initiativer: Finanspagten (nogle gange også kaldt europagten) og bankunionen.

Formålet med finanspagten er at undgå fremtidige gældskriser. Centralt står kravet om, at landenes offentlige budgetter enten skal være i balance eller i overskud.

Bankunionen er et initiativ, som skal sikre tilsyn med de europæiske banker for at undgå krak og finansiere eventuelle bankkrak. Bankunionen er en EU-institution for alle eurolandene og andre af EU's medlemslande, som ønsker at deltage.

Hovedidéen med bankunionen er at fjerne sammenhængen mellem bankredninger og statsfinansiering for at undgå skatteyderbetalte bankredninger. Fremover må bankerne selv til lommerne og betale ind til en europæisk redningsfond – altså en slags forsikring – som kan træde til, hvis en finansiel krise rammer.

Banktilsynet, som er en del af bankunionen, skal sikre bankerne mod at krakke, og afviklingsmyndigheden skal sørge for, at det foregår på en kontrolleret måde, *hvis* en bank alligevel skulle lukke ned. Banktilsynet tildeler og inddrager banklicenser. Der arbejdes også på en fælles indskydergarantiordning, som skal sikre kundernes indskud i en bank, hvis den lukker ned.

FAKTA

Den danske fastkurspolitik (valutapolitik)

Danmark har (modsat f.eks. Sverige) ført fastkurspolitik over for euroen, siden den blev indført i 1999. Formålet har især været at give lave og stabile forventninger til inflationen i Danmark, men også at sørge for gode handelsmuligheder med landene i eurozonen. Størstedelen af Danmarks eksport går nemlig til eurolande. Derfor er forudsigelige priser på varerne godt for dansk eksport.

Danmark har kørt med fastkurspolitik, siden statsminister Poul Schlüter (K) indførte systemet i 1982. Dengang førte Danmark fastkurspolitik overfor den tyske D-mark for at bekæmpe den daværende høje danske inflation. Og det system har skiftende danske regeringer ønsket at fastholde, fordi det er med til at skabe finansiel stabilitet.

EU's fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik

EU's fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik skal gøre det muligt for EU at stå samlet over for resten af verden. Men kan 27 medlemslande tale med en fælles stemme, når det f.eks. handler om kritik af store lande som Rusland og Kina?

I de senere år har EU fokuseret mere på udenrigs- og sikkerhedspolitik. Ideen er, at et samlet EU står stærkere i international politik end enkeltlande, der handler alene. Dog er udenrigs- og sikkerhedspolitik et følsomt emne, da det handler om landenes suverænitet.

Et særligt politikområde

Den fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik er speciel i EU af to grunde:

- For det første vedtages der *ikke* love på udenrigs- og sikkerhedsområdet. I stedet kan ét eller flere medlemslande eller EU's udenrigsrepræsentant foreslå en handling på eget initiativ.
- For det andet kræver beslutninger på dette område stadig enstemmighed mellem landene.

Formålet med EU's fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik (FUSP) er at:

Værne om EU's værdier og grundlæggende interesser.

Styrke demokrati, retsstatsprincippet og menneskerettighederne.

Bevare freden både i EU og i resten af verden, forebygge konflikter og styrke den internationale sikkerhed.

Fremme bæredygtig udvikling (økonomisk, socialt og miljømæssigt) og hjælpe med at få alle lande med i den internationale økonomi, herunder fremme **internationalt samarbejde** især på ovenstående områder.

Fremme multilaterale samarbejder (samarbejder, som involverer mange lande).

Bistå lande og befolkninger i tilfælde af naturkatastrofer eller menneskeskabte katastrofer.

Kilde: TEU artikel 21, stk. 2

Kravet om enstemmighed kan nogle gange gøre det svært for EU at handle hurtigt eller effektivt. Derfor har der været diskussioner om at opgive enstemmigheden for at kunne reagere hurtigere og mere effektivt.

EU's reaktion på Ruslands invasion af Ukraine i februar 2022 viser, at EU-landene kan stå sammen og blive enige, når det virkelig gælder. Medlemslandene har

vedtaget de hidtil hårdeste sanktioner mod et andet land med hele 16 sanktionspakker (pr. februar 2025). EU's reaktion på Israel-Palæstina-konflikten efter Hamas' terrorangreb på Israel den 7. oktober 2023 viser derimod det modsatte. Her har det taget medlemslandene lang tid at nå til enighed om en egentlig handling.

Enstemmighed betyder, at et forslag *ikke* kan vedtages, hvis bare ét land stemmer imod. Det betyder *ikke*, at alle lande behøver stemme *for*. Der må bare ikke være nogen, der stemmer imod. Dermed har hvert medlemsland reelt vetoret.

<

EU's udenrigsrepræsentant, Kaja Kallas, mødes med Ukraines præsident, Volodymyr Zelenskyy, i Kyiv i december 2024. Foto: Sergei Chuzavkov, Den Europæiske Union, 2024.

EU's fælles udenrigsrepræsentant

For at give EU en stærkere fælles stemme internationalt, indførte man med Lissabontraktaten EU's fælles udenrigsrepræsentant. Repræsentanten har det overordnede ansvar for alle EU's udenrigs- og sikkerhedspolitiske tiltag.

Repræsentanten fungerer som EU's talsperson over for resten af verden og omtales ofte som EU's udenrigsminister.

Fra 2024 til 2029 er denne vigtige rolle besat af esteren Kaja Kallas. I sin funktion som udenrigsrepræsentant er hun også næstformand i Kommissionen og formand for Udenrigsrådet, når EU-landenes udenrigsministre mødes i Ministerrådet.

EU er repræsenteret i det meste af verden

EU er godt repræsenteret ude i den store verden med 144 delegationer (diplomatiske missioner eller en slags ambassader). Kun USA har flere diplomatiske missioner globalt. Delegationerne fungerer som EU's repræsentationer i andre lande og ved internationale organisationer uden for EU's grænser. De arbejder med at styrke samarbejdet og dialogen mellem EU og

de respektive lande eller regioner, men også med andre internationale partnere. Desuden spiller EU-delegationerne en rolle i at koordinere EU's medlemslandes nationale indsatser i værtslandet.

EU's delegationer arbejder blandt andet med handelspolitik og med udviklingsbistand i mindre udviklede lande. På verdensplan er EU og medlemslandene faktisk verdens største donor af udviklingsbistand med 95,9 mia. euro (2023).

»The EU needs a strong voice in a fast-changing world - and together, we'll make it heard.«

^

Udenrigsrepræsentant Kaja Kallas, X, 2024.

EU's fælles udenrigs- og forsvarspolitik: Flere værktøjer, én indsats

EU har en række forskellige redskaber inden for det udenrigs- og forsvarspolitiske område, som kan bruges samtidig for at gøre indsatsen mere effektiv og omfattende. Et eksempel er, hvordan EU kan reagere på en krise eller konfliktsituation i en afrikansk region som Sahel, hvor konflikter er blusset op i de senere år.

Her vil EU kunne aktivere flere af sine udenrigspolitiske instrumenter på samme tid:

Diplomati under den fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik: EU's medlemslande og EU's udenrigsrepræsentant kan arbejde sammen om en fælles diplomatisk tilgang til situationen i Sahel. De kan koordinere medlemslandenes indsatser, finde en fælles EU-position over for de involverede parter og kan samarbejde med internationale organisationer som f.eks. FN og Den Afrikanske Union (AU).

Militære og civile operationer: EU kan oprette fælles militære operationer eller missioner for at deltage i fredsbevarende operationer eller træne lokale sikkerhedsstyrker i Sahelregionen. EU kan også udsende civile operationer til at hjælpe med genopbygning, forbedring af sikkerheden og styrkelse af institutioner.

Forsvarsfonden og PESCO: EU kan bruge forsvarsfonden og samarbejdet inden for PESCO (det permanente strukturerede samarbejde) til at styrke medlemslandenes forsvarskapaciteter og finansiere projekter rettet mod at tackle sikkerhedsudfordringer i Sahelregionen. Det kunne bl.a. være investeringer i grænsekontrol, bekæmpelse af terrorisme eller styrkelse af lokale sikkerhedsstyrker.

Humanitær bistand og udviklingssamarbejde: EU kan give humanitær bistand til de berørte civilbefolkninger i Sahelregionen gennem ECHO (Kommissionens Afdeling for Humanitær Bistand og Civilbeskyttelse), f.eks. fødevarerhjælp, sundhedsydelse og støtte til genopbygning af ødelagt eller ny infrastruktur. Samtidig kan EU gennem sit udviklingsarbejde fremme en bæredygtig udvikling i området og tackle de underliggende årsager til konflikten, f.eks. gennem investeringer i uddannelse og jobskabelse.

Civile og militære operationer

EU har igangværende operationer mange steder i verden, både civile operationer som valgobservationer og militære operationer.

Da EU ikke har en fælles hær, er det landenes egne militære styrker, der bidrager til militære missioner. Det betyder, at EU-indsatsen afhænger af medlemslandenes bidrag.

EU's humanitære bistand

EU's humanitære bistand koordineres af Kommissionens Afdeling for Humanitær Bistand og Civilbeskyttelse (ECHO). ECHO planlægger og yder humanitær bistand og nødhjælp til lande og områder, der er ramt af katastrofer, konflikter eller akutte nødsituationer rundt omkring i verden. Ofte er ECHO's lokale hovedkvarter placeret samme sted som EU's delegation i landet. Kommissionen er verdens tredjestørste donor af humanitær bistand.

EU's forsvarssamarbejde

Mens det permanente strukturerede samarbejde (PESCO) primært fokuserer på samarbejde og gennemførelse af projekter, er EU's forsvarsfond rettet mod at finansiere forskning og udvikling inden for forsvarssektoren. Det Europæiske

Forsvarsagentur arbejder på at fremme samarbejde og udvikle fælles løsninger inden for forsvarsområdet. Disse tre initiativer er vigtige værktøjer i EU's forsvarssamarbejde, hver med sit eget specifikke fokus og formål.

FAKTA

PESCO

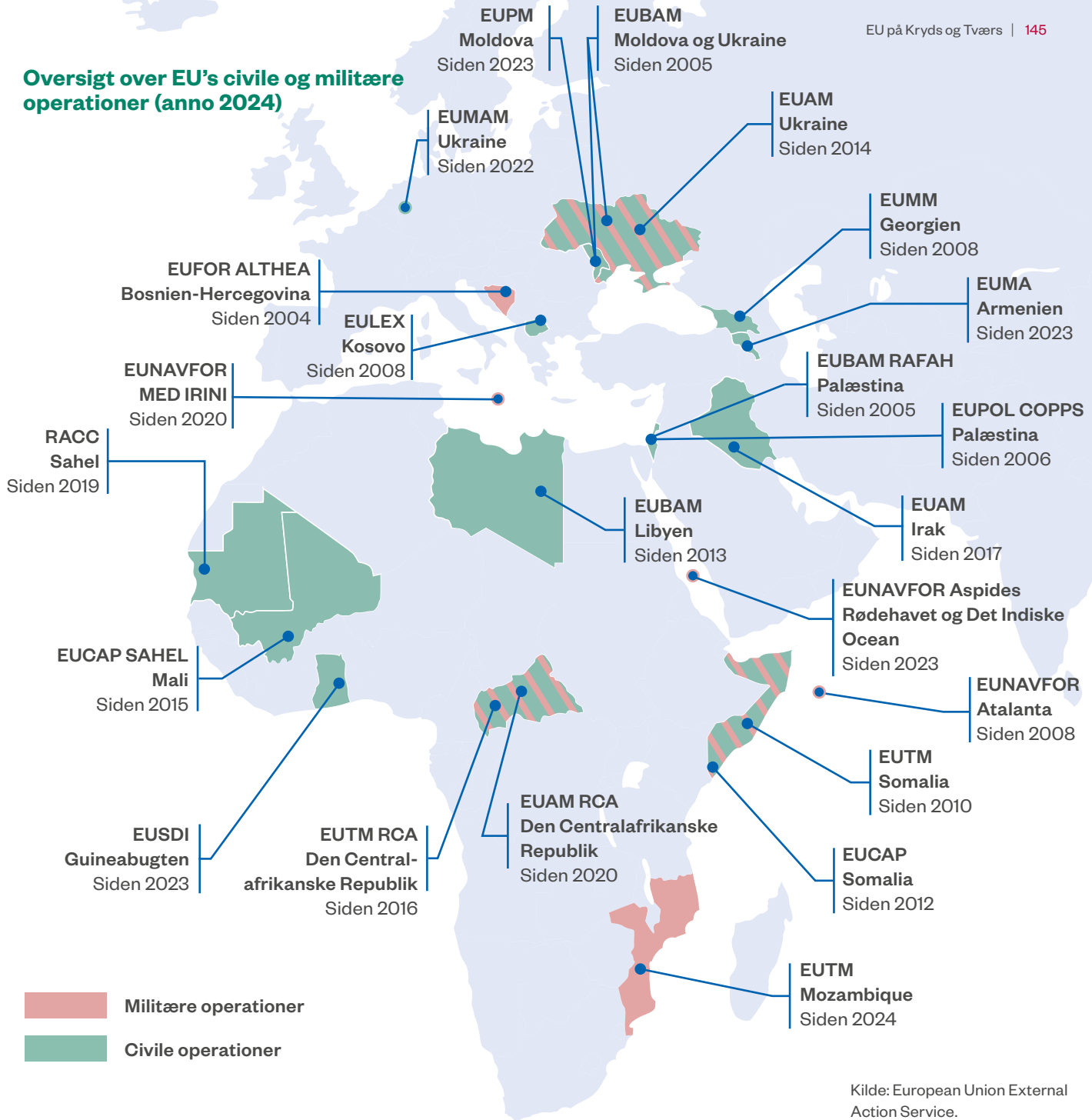
EU's permanente strukturerede samarbejde (PESCO) fungerer som en ramme for forsvarssamarbejdet mellem medlemslandene. Landene samarbejder om forskning og udvikling, kapacitetsopbygning, militæroperationer og forsvarsindustri. Formålet er at styrke den europæiske forsvarsindustri og skabe et mere integreret og effektivt forsvarssamarbejde mellem landene.

Efter at Danmark afskaffede forsvarsforbeholdet, blev vi optaget i et PESCO-projekt om reaktioner på cyberangreb - et indsatsområde, som er blevet mere og mere vigtigt de senere år.

Det Europæiske Forsvarsagentur (EDA)

EU's Forsvarsagentur hjælper medlemslandene med at udvikle deres militære ressourcer. De fremmer samarbejdet mellem landene, lancerer nye initiativer og udvikler fælles løsninger for at forbedre forsvarskapaciteten.

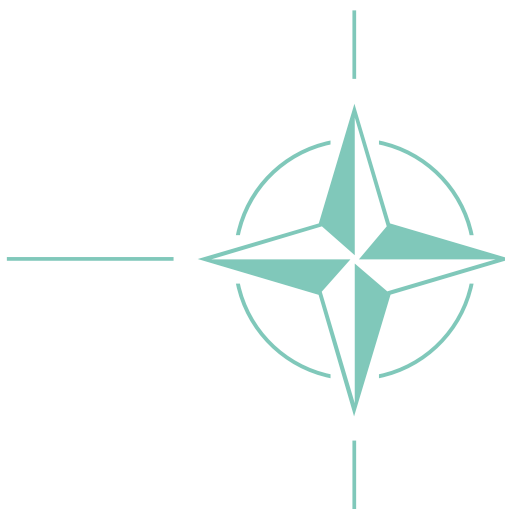
Oversigt over EU's civile og militære operationer (anno 2024)

Forpligtelsen til gensidig bistand

Hvis en EU-medlemsstat udsættes for et væbnet angreb på sit område, skal de øvrige medlemsstater hjælpe så godt, de kan (EU-traktatens artikel 42, stk. 7).

Denne forpligtelse sammenlignes nogle gange med NATO's musketered (NATO-pagtens artikel 5). Men der er stor forskel på de to. I EU er det nemlig op til medlemsstaterne selv at vurdere, hvad »al den hjælp og bistand, der ligger inden for deres formåen« betyder. Det behøver ikke nødvendigvis at være militær bistand; det kan også være f.eks. humanitær hjælp. Denne artikel i EU-traktaten betyder altså *ikke*, at EU er en militær alliance på linje med NATO.

Samarbejdet mellem EU og NATO

North Atlantic Treaty Organisation (NATO) er verdens største forsvarsalliance. Organisationen blev dannet i 1949 under den kolde krig og består af USA, Tyrkiet, Canada og mange europæiske lande, herunder Danmark og de fleste andre EU-lande.

Formålet med forsvarsalliancen er at sikre sine medlemmers sikkerhed og generelt fremme fred i verden. Ifølge NATO-pagtens artikel 5, også kaldet »musketereden«, betragtes et angreb på ét medlemsland som et angreb på hele NATO. Det betyder, at hvis USA, Frankrig eller et andet medlemsland bliver angrebet, har Danmark som medlem pligt til at hjælpe militært, og omvendt.

EU's forsvarssamarbejde er ikke en konkurrent til NATO. Tværtimod samarbejder de to organisationer meget tæt. Der er helt konkrete samarbejdsrelationer mellem EU og NATO, og der er bred enighed om, at tæt og konstruktiv samarbejde er nødvendigt for effektivt at kunne beskytte Europa. Konkret er der 74 fælles EU-NATO-samarbejdsområder, herunder inden for cybersikkerhed, hybride trusler, klimasikkerhed og nye teknologier.

To danske minelæggere i Københavns havn (2019). Indtil folkeafstemningen i juni 2022 havde Danmark et forbehold over for EU's forsvarssamarbejde. Det betød bl.a., at Danmark ikke kunne deltage i EU's forsvarsfond for udvikling af forsvarsmateriel, der passer til europæiske vilkår. I dag deltager Danmark på lige fod med de andre EU-medlemslande i EU's forsvarssamarbejde. Foto: Folketingets EU-Oplysning.

FAKTA

EU's forsvarsfond (EDF): Udvikling af europæisk militært materiel

EU's forsvarsfond skal hjælpe den europæiske forsvarsindustri og gøre det nemmere for medlemslandene at samarbejde om forskning, udvikling og indkøb af forsvarsmateriel. Fonden støtter samarbejde over grænserne mellem medlemslandenes virksomheder, forskningscentre, nationale myndigheder, universiteter og internationale organisationer – fra forskning til færdigudviklede militære kapaciteter.

At udvikle vores egne produkter og teknologier er vigtigt for at gøre EU mere uafhængig på

forsvarsområdet. Indtil nu har de europæiske lande været afhængige af import fra andre lande, hvilket har gjort, at EU-landene har investeret i meget forskelligt udstyr. Det gør det vanskeligt for landene at samarbejde militært, hvis der f.eks. er 17 forskellige typer kampvogne i EU mod kun én i USA. Det samme gælder for våbensystemer, helikopterprogrammer, kampfly osv. Og måske vigtigst af alt, er meget af det militære udstyr, vi køber fra lande uden for EU, ikke nødvendigvis det bedst egnede til europæiske forhold. Ved at udvikle vores egne militære produkter kan vi sikre os, at de passer til europæiske behov.

EU's samarbejde om retlige og indre anliggender

I de senere år har samarbejdet om retlige og indre anliggender i EU udviklet sig betydeligt. Dette område er tæt forbundet med oprettelsen af EU's indre marked og den fri bevægelighed. Den stigende handel og mobiliteten blandt borgerne har skabt behov for fælles regler inden for familieret og civilret.

Samtidig har ophævelsen af den nationale grænsekontrol gjort det nødvendigt med et tættere samarbejde mellem landene om behandling af asylsager, indvandring fra resten af verden og bekæmpelse af grænseoverskridende kriminalitet.

I dag har EU-landene derfor udviklet et tæt samarbejde om bl.a. **grænsekontrol, asyl, indvandring, politisamarbejde, straffesager og civilretlige spørgsmål**. Det højtidelige mål er at gøre EU til et fælles område med frihed, sikkerhed og retfærdighed.

Fælles grænsekontrol (Schengensamarbejdet)

I EU må man ikke forskelsbehandle virksomheder eller borgere efter, hvilket land de kommer fra. Derfor er der åbne grænser mellem EU-landene, så både turister og lastbiler nemt kan krydse dem. Ellers fungerer samhandelen ikke effektivt. I særlige tilfælde kan EU-landene dog midlertidigt genindføre grænsekontrol ved de indre grænser, hvis der er en alvorlig trussel mod den offentlige orden. I løbet af de seneste år har Danmark og flere andre EU-lande benyttet sig af denne mulighed.

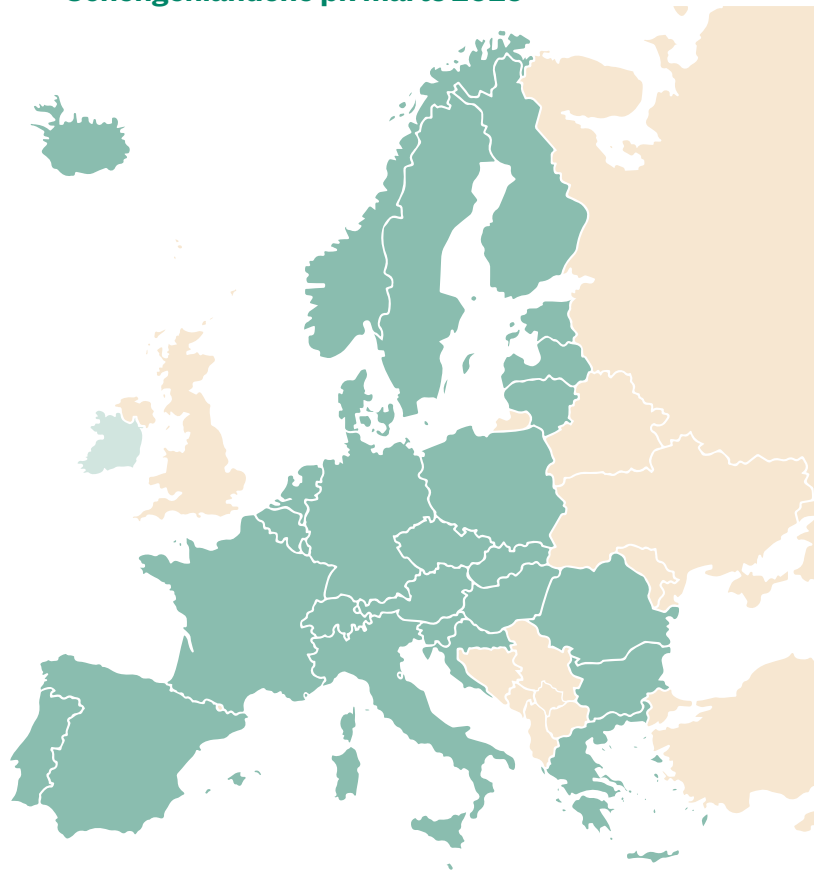
Når kontrollen ved de indre grænser i EU fjernes, stiger behovet for kontrol

OBS! Navnlig asyl- og migrationspolitikken har stået højt på EU's dagsorden i de seneste år. Den vil dog ikke blive omtalt i dette kapitel, men behandles i et selvstændigt kapitel. (Læs om asyl- og migrationspolitikken på side 161-163).

med EU's ydre grænser. Derfor har EU's medlemslande indført fælles regler om grænsekontrol i det såkaldte Schengensamarbejde. Samarbejdet består nu af 29 lande (heraf 25 EU-medlemslande, inklusive Danmark, og de fire EFTA-lande: Norge, Schweiz, Liechtenstein og Island). *(Læs mere om EFTA på side 14-15).*

For at hjælpe EU-landene med at styre de eksterne grænser har EU oprettet en fælles europæisk grænse- og kystvagt (Frontex). Frontex hjælper landene med at holde styr på grænserne udadtil. EU har også vedtaget en fælles visumpolitik, for at mindske risikoen for ulovlig indvandring til EU. *(Læs mere om de fælles visumregler på side 160-163).*

Schengenlandene pr. marts 2025

Irland deltager i dele af Schengensamarbejdet.

CASE

Åbne grænser – eller hvad?

I 1985 mødtes repræsentanter fra Belgien, Holland, Tyskland, Frankrig og Luxembourg i den lille luxembourgske vinby Schengen for at underskrive Schengenaftalen. Aftalen betød, at borgere fra disse lande ikke længere skulle vise pas, når de krydsede hinandens grænser. Det lettede hverdagen for pendlere, som bor i ét land, men arbejder i et andet. Ikke alle EU-lande er med i Schengenaftalen. Irland har en særlig undtagelse fra samarbejdet, og Cypern arbejder på at opfylde visse kriterier, før de kan blive medlemmer.

Danmark underskrev Schengenaftalen i 1996 og åbnede grænserne i 2001. Ifølge aftalen er det muligt at indføre midlertidig grænsekontrol i en afgrænset periode, hvis der er en alvorlig trussel mod et Schengenland. Siden 2016 har Danmark haft grænsekontrol mod Tyskland og i perioder også mod Sverige. Begrundelserne har været flygtninge- og migrationsstrømmene i 2015-17, covid-19-pandemien i 2020, og den øgede terrortrussel mod Danmark i oktober 2023.

<

Paskontrol i
Københavns Lufthavn.
Foto: Ty Stange, 2019.

EU's strafferetlige og politimæssige samarbejde

EU-landene arbejder sammen om at bekæmpe alvorlig grænseoverskridende kriminalitet. Landenes politi- og anklagemyndigheder samarbejder gennem **Europol**, **Eurojust** og **Den Europæiske Anklagemyndighed (EPPO)**. EU har også indført regler på det strafferetlige område baseret på princippet om gensidig tillid og anerkendelse. Den mest kendte regel er den europæiske arrestordre, som forpligter landene til at udlevere egne statsborgere til retsforfølgelse i andre EU-lande, når de bliver bedt om det.

EU har også arbejdet på, at medlemslandenes strafferetlige love skal ligne hinanden mere. Det gælder bl.a. fælles minimumsregler for strafferammer for grove forbrydelser som bestikkelse, narkotikasmugling, menneskehandel, seksuel udnyttelse af børn og børnepornografi, falskmøntneri og cyberkriminalitet.

Europol og Interpol

Europol er et politisamarbejde for EU's medlemslande, som blev etableret i 1999. Interpol er derimod et samarbejde mellem næsten alle verdens lande (i alt 196 lande) dannet tilbage i 1923.

Begge organisationer arbejder med at bekæmpe grov kriminalitet på tværs af grænser, f.eks. international narkotikahandel, seksuelle overgreb mod børn og terrorisme.

Europol og Interpol samarbejder og udveksler informationer, men Europol har flere muligheder for aktivt at deltage i efterforskningen af konkrete sager. Hverken Europol eller Interpol har egne politistyrker, men hjælper de nationale politimyndigheder med deres efterforskning. Europol har adgang til databaser, hvor medlemslandene lagrer forskellige oplysninger, hvilket gør hurtig udveksling af vigtig information mellem landene nemmere.

Databaserne er Europols vigtigste redskab. Baseret på dem kan Europol analysere narkosmuglerruter og kriminalitetsmønstre i Europa og lave trusselsvurderinger. Europol kan også bede politimyndigheder i EU's medlemslande om at starte eller koordinere efterforskninger, hvilket Interpol ikke har bemyndigelse til.

FAKTA

Mellemstatslige aftaler

Danmark og EU kan indgå mellemstatslige aftaler på retsområdet, hvis begge parter er enige. Det er bl.a. sket med Dublinforordningen, som bestemmer, hvilket land der har ansvaret for at behandle asylansøgere. Danmark har dog fået afslag på aftaler om fælles regler for konkurser og skilsmisser. På grund af forbeholdet vil Danmark ikke deltage i udformningen og vedtagelsen af fælles EU-lovgivning på området (*Læs mere om de danske forbehold på side 126-192*).

<

Dansk medlemskab af Europol var et vigtigt argument på jasi den ved folkeafstemningen om at fjerne forbeholdet over for EU's retlige samarbejde i 2015. Her er det symboliseret ved det daværende regeringsparti Venstres valgplakat ved folkeafstemningen. Foto. Francis Joseph Dean (Ritzau).

CASE

Da Danmark fik en sær aftale om Europol

Da 53,1 pct. af danskerne ved folkeafstemningen i 2015 sagde nej til at ændre på retsforbeholdet, stod den daværende regering overfor en udfordring. Fra 1. maj 2017 ville Danmark nemlig stå uden for det højt prioriterede Europol-samarbejde.

I april 2017 lykkedes det regeringen at lave en sær aftale med de øvrige EU-lande, som gav Danmark mulighed for at deltage i samarbejdet, men med begrænsede rettigheder sammenlignet med de øvrige EU-lande.

Aftalen betyder bl.a., at danske betjente ude på patrulje ikke kan søge direkte efter oplysninger i Europolis databaser, hvilket betjente i andre EU-lande kan. Ifølge Rigspolitiet har dette dog ikke haft betydning for udfaldet af konkrete enkeltsager eller efterforskninger.

EU's civil-, handels- og familieretlige samarbejde

EU's civil-, handels- og familieretlige samarbejde er afgørende for europæiske eksportvirksomheder og familier, som bevæger sig på tværs af EU-landenes grænser. Samarbejdet gør det f.eks. lettere at inddrive gæld i andre EU-lande eller få anerkendt domme om skilsmisser og forældremyndighed i andre EU-lande.

EU harmoniserer *ikke* lovgivningen på det civilretlige område, så hvert land har sin egen civilret. Det betyder, at der kan være forskel på reglerne, når man bliver separeret eller skilt i Portugal og i Danmark, eller hvis man arver fra en fransk far frem for en dansk. EU's civilretlige regler fastsætter, hvilket lands love der gælder i specifikke situationer, hvis der er en grænseoverskridende tvist mellem borgere eller virksomheder.

Det kan f.eks. være, hvilke regler der gælder for en dansk statsborger bosiddende i Sverige, som arver en større pengesum fra sin tyske far, der var bosat i Spanien.

Eksempler på grænseoverskridende tvister

Ægteskaber og skilsmisser på tværs af EU-grænser

Hvilket lands regler gælder ved arv, skilsmisse og deling af børn?

Onlinekøb

Hvilke regler gælder, hvis varen fra et andet EU-land er mangelfuld eller aldrig når frem?

Konkurser med mange EU-forbindelser

Hvilke regler gælder ved konkurs, når en virksomhed har hjemsted i ét EU-land, producerer varer i et andet, har et datterselskab i et tredje og sælger varer i mange EU-lande?

EU's retspolitiske samarbejde, og hvad Danmark deltager i

EU-samarbejde på det retlige område	Danmark
<p>Civilretligt samarbejde skal sikre gensidig anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser ved EU-landenes domstole i grænseoverskridende civil-, handels- og familieretlige sager.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Står uden for EU-lovgivningen på det civilretlige område. • Har dog indgået samarbejdsaftaler med EU om forkyndelsesforordningen og Bruxelles I-forordningen.
<p>Grænsesamarbejdet i Schengen skal sikre åbne interne grænser og kontrol ved EU's ydre grænser, mens visumpolitikken skal lette lovlig indrejse i EU og være med til at bekæmpe ulovlig indvandring.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Deltager i Schengensamarbejdet på et mellemstatsligt grundlag og har ret til at tilslutte sig nye Schengenregler vedtaget af EU. • Kan dog ikke deltage i Ministerrådets vedtagelse af disse.
<p>Politisamarbejde og strafferetligt samarbejde skal forebygge og bekæmpe grænseoverskridende kriminalitet. EU har bl.a. oprettet Europol, Eurojust og Den Europæiske anklagemyndighed til at bistå nationale myndigheder med dette arbejde.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Står uden for EU-lovgivning på det politimæssige og strafferetlige område. • Deltager dog i Europol og Eurojust via sær aftaler, ligesom vi har en samarbejdsaftale med den europæiske anklagemyndighed, EPPO. • Er desuden bundet af en række ældre mellemstatslige EU-regler på området (vedtaget før 2009).

EU's asyl- og migrationspolitik

Asyl- og migrationspolitikken fylder meget på EU's politiske dagsorden. Verden i det 21. århundrede præges af kriser og konflikter, som sender millioner af mennesker på flugt. Nogle af dem vælger at søge mod EU.

EU's asyl- og migrationspolitik handler om, hvordan EU-landene skal modtage mennesker, som ønsker at rejse ind i EU. Nogle er på flugt fra krig eller konflikt i deres hjemland, mens andre søger arbejde og et bedre liv i et EU-land.

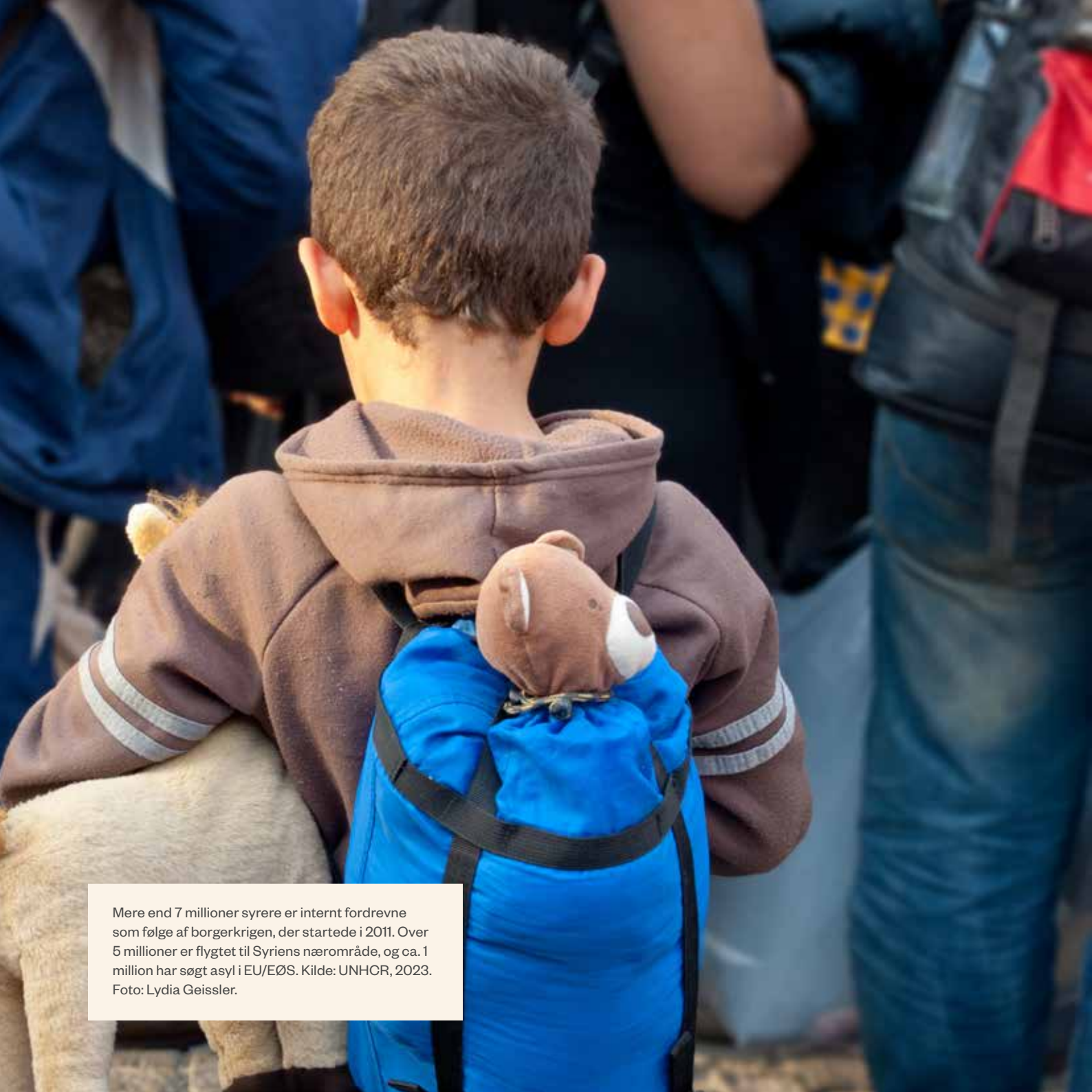
FAKTA

Migranter er mennesker, der krydser grænser for at bosætte sig i kortere eller længere tid i et andet land end deres hjemland.

»Asyl og migration er blandt de mest betydningsfulde udfordringer, som EU har stået over for i mange år. Sammen med sikkerhed rangerer de blandt de højeste prioriteter og bekymringer for mange europæere. Og de vil uden tvivl vedblive at være i centrum for vores politik gennem næste mandatperiode.«

^

Kommissær for indre anliggender
Ylva Johansson om Kommissionens
arbejde 2019-2024.

Mere end 7 millioner syrere er internt fordrevne som følge af borgerkrigen, der startede i 2011. Over 5 millioner er flygtet til Syriens nærrområde, og ca. 1 million har søgt asyl i EU/EØS. Kilde: UNHCR, 2023. Foto: Lydia Geissler.

EU's asylsystem

EU's fælles asylpolitik beskytter mennesker, som risikerer vold og forfølgelse i deres hjemland på grund af deres religion, etnicitet, politiske holdninger, seksuelle orientering eller på grund af krig og ufred. Reglerne for modtagelse og behandling af asylansøgere bygger på FN's flygtningekonvention og protokollen om flygtninges retsstilling fra 1967, som alle EU-lande har underskrevet.

Alle har ret til at søge asyl i EU, men hvis myndighederne vurderer, at ansøgerne ikke kan dokumentere deres behov for beskyttelse tilstrækkeligt, kan de få afslag. Retten til asyl findes i artikel 18 i Den Europæiske Unions Charter om grundlæggende rettigheder.

Dublinreglerne

Hjørnestenen i EU's asylregler er Dublinforordningen, som fastsætter, hvilket EU-land der har ansvaret for behandling i asylsager. Ifølge forordningen skal asylansøgere forblive i det land, hvor de først bliver registreret, når de rejser ind i EU.

Under flygtninge- og migrantkrisen i 2015-2017 blev reglerne dog sat under pres, da især Italien og Grækenland blev overbebyrdet af flygtningestrømme på grund af deres geografiske placering.

FAKTA

Danmark har et forbehold over for det retlige samarbejde, herunder asyl- og migrationspolitikken, som indebærer, at Danmark *ikke* er bundet af denne, men deltager alligevel i dele af samarbejdet på et mellemstatsligt grundlag (se skemaet på side 165). (Læs om de danske forbehold på side 126-129).

Læs mere om dine grundlæggende rettigheder i EU's Charter om grundlæggende rettigheder.

CASE

Krigen i Ukraine sender strømme af mennesker på flugt til Europa

Da Rusland i februar 2022 invaderede Ukraine, sendte det chokbølger ud i hele verden, især i EU-landene, som oplevede krig i Europa for første gang siden Balkankrigen i 1990'erne.

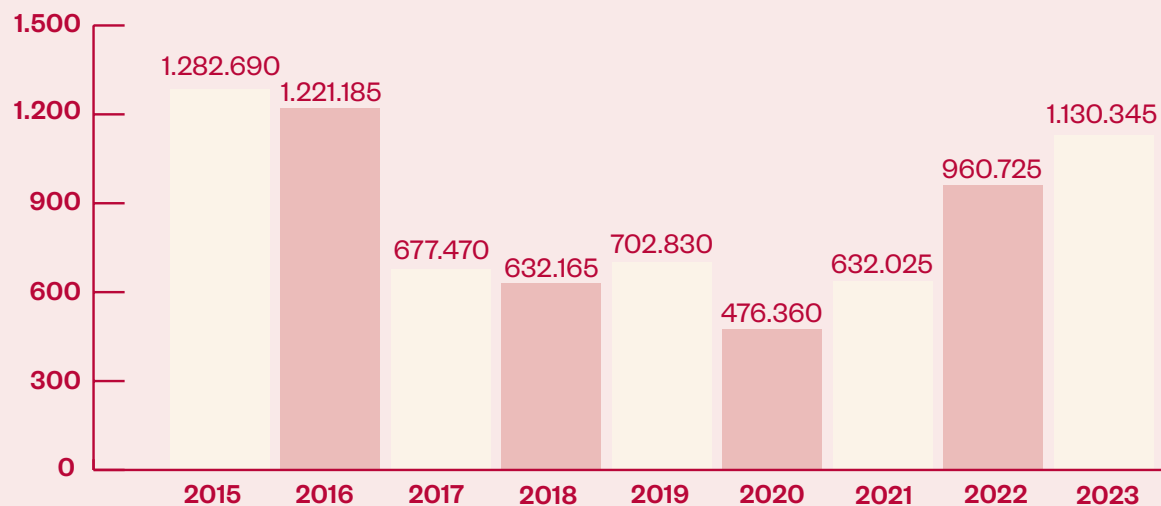
Siden årtusindskiftet har vi vænnet os til, at asylansøgere og migranter hovedsagelig kom fra Middelhavsområdet, især under de store flygtninge- og migrantstrømme i 2015. Dengang modtog Italien og Grækenland så mange flygtninge på kort tid, at de slet ikke kunne nå at registrere dem alle. Med krigen i Ukraine var det andre lande, der blev modtagerlande. Polen modtog f.eks. på få dage et enormt antal ukrainere på flugt.

Ifølge Danmarks Statistik ankom der 31.400 ukrainske statsborgere til Danmark i 2022. Før krigen var det mest unge ukrainske mænd, som rejste til Danmark for at søge arbejde, især inden for landbruget. I 2022 var 85 pct. af de ankomne ukrainere derimod kvinder og børn, da Ukraine havde forbudt mænd i værnepligtig alder at forlade landet.

For at håndtere de nye flygtningestrømme fra Ukraine aktiverede EU direktivet om midlertidig beskyttelse. Det er en EU-nøddordning, som under ekstraordinære omstændigheder kan give øjeblikkelig og kollektiv beskyttelse til mennesker på flugt og aflaste EU-landenes nationale asylsystemer.

Selv om Danmark på grund af retsforbeholdet ikke er bundet af EU-lovgivningen på området, vedtog Danmark en særlov, som ligner EU's lovgivning. Argumentet var nødvendigheden af, at EU står sammen om at løse opgaven. Særloven giver ukrainere lov til at søge arbejde og benytte sig af skoler, dagtilbud og sundhedsvæsen, mens de har opholdstilladelse.

Asylansøgere til EU-landene

Kilde: Eurostat.

<

Flygtningelejr i Libanon. I 2024 var der over 122 millioner mennesker på flugt i verden. 69 pct. af disse opholdt sig i nabolande til deres hjemland. Kilde: FN's Flygtningehøjkommissariat (UNHCR). Foto: Terkel Svensson.

Asylpakken: Reform af EU's asylregler

Som et resultat af de store flygtninge- og migrantstrømme i midt-10'erne opstod der et ønske om reform af EU's regler på migrations- og asylområdet. Efter 8 års forhandlinger blev der i 2024 opnået enighed om en omfattende reform af EU's asyl- og migrationslovgivning.

Reformen omfatter bl.a.:

- Hurtigere screening (ID, sundheds- og sikkerhedstjek, fingeraftryk i Eurodac-databasen osv.), som skal afsluttes inden for 5 dage.
- En ny, hurtigere procedure til at fastslå, om en person har et beskyttelsesbehov, og en hurtigere hjemsendelsesprocedure, hvis personen ikke har.
- Revision af Dublinreglerne, hvor det vigtigste princip fastholdes, nemlig at det land, hvor personen først registreres, har ansvar for at behandle asylansøgningen.

Der er blevet indført en solidaritetsbestemmelse, som forpligter alle EU-lande til at hjælpe et andet EU-land under stort migrationspres. EU-landene kan selv vælge, *hvordan* de vil hjælpe, f.eks. ved at omfordele asylansøgere, tage imod anerkendte flygtninge (genbosætning) eller hjælpe med at hjemsende afviste asylansøgere.

Større krisesituationer (*force majeure*) kræver stærkere solidaritetsforpligtelser og hurtigere procedurer. Et stærkt presset EU-medlemsland kan da meddele, at det i en periode ikke kan modtage asylansøgere fra andre EU-lande.

Endelig arbejder Kommissionen på bedre samarbejde med de tredjelande, hvorfra afviste asylansøgere kommer, og tilbyder bedre visummuligheder til borgere i lande, som samarbejder med EU omkring hjemsendelse.

EU's migrationspolitik

EU's fælles migrationspolitik fastsætter regler for indrejse og ophold for personer, som ønsker at flytte til EU fra tredjelande af andre årsager end krig og forfølgelse, både lovligt og ulovligt.

Politikken har to hovedformål: På den ene side ønsker EU at tiltrække og fastholde højt kvalificeret arbejdskraft fra tredjelande til sektorer med mangel på arbejdskraft. På den anden side ønsker EU at bekæmpe ulovlig indvandring.

Tiltrækning af højt kvalificeret arbejdskraft

EU har indført en blåkortsordning, som giver højt kvalificerede arbejdstagere fra tredjelande adgang til EU-landenes arbejdsmarked. Ordningen giver ret til at

- opnå status som fastboende udlænding efter 5 års ubrudt og lovligt ophold i et EU-land
- blive omfattet af EU's regler for arbejdskraftens fri bevægelighed, så man kan arbejde i andre EU-lande.

EU har også vedtaget fælles regler, som gør det nemmere for forskere og studerende fra tredjelande, der ønsker at arbejde eller studere på en videregående uddannelse i et EU-land.

<

EU's migrationspolitik er et sæt regler, som gælder for tredjelandsborgere, der flytter til EU. Hvis du er EU-borger (statsborger i et EU-land) og flytter til et andet land internt i EU, gælder et andet sæt regler. Hvis en dansker f.eks. får job i Spanien, kan han eller hun frit bosætte sig der sammen med sin ægtefælle. Også selv om ægtefællen kommer fra et tredjeland, altså et land uden for EU. Foto: Christoffer Regild, 2019.

Ulovlig indvandring

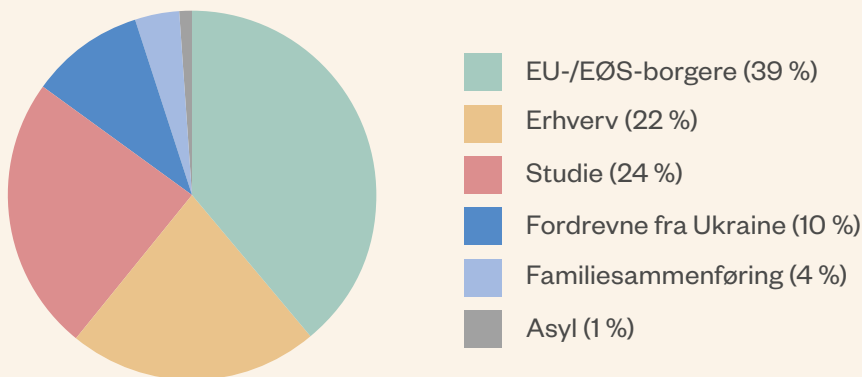
EU bekæmper ulovlig indvandring gennem en række forskellige tiltag. Sanktionsdirektivet fastsætter minimumsgrænser for sanktioner (straf) af arbejdsgivere, som har ulovlige indvandrere ansat. Arbejdsgivere har pligt til at sikre, at ansatte har gyldig opholdstilladelse.

Den europæiske grænse- og kystvagt (Frontex), som hjælper EU-landenes

myndigheder med at forhindre ulovlig indvandring, forstærkes. Bemandingen ved EU's ydre grænser forstærkes til ca. 10.000 mand.

Endelig har EU revideret de fælles visumregler, som gør det muligt at tilbagesende migranter til deres hjemlande, hvis de opholder sig ulovligt i et EU-land.

Opholdstilladelser givet i Danmark i 2024

Kilde: Udlændinge- og Integrationsministeriet 2024.

Betydningen af Danmarks retsforbehold for dansk deltagelse i EU's asyl- og migrationspolitik:

EU-samarbejde	Danmarks deltagelse
EU's asylpolitik	Danmark er ikke omfattet af EU's lovgivning på asylområdet. Dog har Danmark indgået en samarbejdsaftale med EU om at være med i Dublinforordningen (at asylansøgere kan sendes tilbage til det første EU-land, hvor de registreres) og i det fælles fingeraftryksregister, Eurodac, (asylansøgerne afgiver fingeraftryk, når de registreres).
EU's migrationspolitik	Danmark er ikke omfattet af EU's lovgivning om migration som f.eks. reglerne om blåkortsordningen. Danmark deltager dog delvist i EU's fælles visumlovgivning*, ligesom Danmark også på et mellemstatsligt grundlag har ret til at være med i grænsesamarbejdet i Schengen – uden her at kunne være med til at vedtage nye regler. Bl.a. bidrager Danmark til EU's fælles grænse- og kystvagt, Frontex.

* Danmark har en undtagelse fra retsforbeholdet i forhold til dele af EU's visumpolitik og deltager i både vedtagelsen og finansieringen. Visumpolitikken blev nemlig et område med fælles EU-lovgivning før Danmark fik sit forbehold.

(Læs mere om samarbejdet på det retlige område og det danske retsforbehold på side 148-154).

FAKTA

Arbejdsløshed og mangel på arbejdskraft

Arbejdsløsheden i EU er lav, nemlig 5,9 pct. Lav arbejdsløshed er godt, men hvis det fører til mangel på arbejdskraft i nogle sektorer, kan det også betyde lavere økonomisk vækst.

Gennemsnittet i EU dækker dog over store forskelle. Fra 11,2 pct. i Spanien til 2,6 pct. i Tjekkiet. I Danmark er arbejdsløsheden 2,9 pct.

Kilde: Eurostat, november 2024 og tal fra Danmarks Statistik, januar 2025.

Arbejdskraftens fri bevægelighed og EU's sociale dimension

Som EU-borger kan du arbejde hvor som helst i EU og nyde godt af en række regler om velfærdsydelse og arbejdsvilkår.

Diskussionen om sociale vilkår

De senere år er spørgsmålet om sociale vilkår for EU's borgere blevet en vigtig del af den politiske dagsorden. Kommissionsformand Ursula von der Leyen har argumenteret for, at EU ikke kun skal handle om budgetregler og samhandel, men også om socialt ansvar.

Det er grundlaget for den europæiske søjle for sociale rettigheder, der består af tyve principper, som fungerer som retningslinjer for et socialt Europa. Formålet er at skabe sammenhæng mellem den sociale og økonomiske dimension af EU's indre marked. Principperne følges op af konkrete initiativer for at nå målene.

Samfundet ændrer sig konstant, især på grund af teknologisk udvikling. Det stiller nye krav til arbejdstagere, der

skal navigere i et arbejdsmarked under konstant udvikling. Der er også behov for at sikre europæerne gode arbejdsvilkår, især når traditionelle ansættelsesformer erstattes af midlertidige ansættelsesformer eller platformsarbejde. Platformsarbejde findes f.eks. inden for rengøringsbranchen eller ved levering af varer, hvor kontakten til kunderne sker via digitale platforme som hjemmesider eller apps.

Som EU-borger kan du bevæge dig frit over grænserne i EU. Du kan også frit bosætte dig og arbejde i andre EU-lande. Foto: Folketingets EU-oplysning.

▼

»Jeg ønsker at Europa skal sætte barren højere, når det drejer sig om social retfærdighed og velstand. Dette er Unionens grundlæggende løfte. [...] At styrke vores sociale markedsøkonomi er bydende nødvendigt i en tid, hvor vi er i gang med at omstrukturere den måde, hvorpå vores industri og økonomi fungerer. [...] Jeg mener, det er på høje tid, at vi forener det sociale og det markeds-mæssige i den moderne økonomi.«

^

Ursula von der Leyen, formand for Kommissionen, i hendes politiske retningslinjer for Kommissionens arbejde 2019-2024.

EU's sociale dimension

Sociale rettigheder og forbedring af leve- og arbejdsvilkårene i EU bliver kaldt EU's sociale dimension. Området er primært de enkelte EU-landes eget ansvar, men EU spiller også en rolle.

Formålet med EU's sociale dimension er at

- **forbedre beskæftigelsen** i landene
- **forbedre leve- og arbejdsvilkårene** for borgerne og sikre en gradvis udligning mellem landene
- **sikre en passende social beskyttelse** for borgerne
- **sikre dialogen på arbejdsmarkedet** mellem arbejdsgivere og arbejdstagere
- **bidrage til udviklingen af de menneskelige ressourcer**, der skal muliggøre et varigt højt beskæftigelsesniveau i landene, det vil sige opfordre EU-landene til at investere i efteruddannelse
- **bekæmpe social udstødelse.**

Kilde: TEUF, artikel 151.

Medlemslandene bestemmer over deres egne velfærdsmodeller

Som EU-borger har du ret til at arbejde i andre EU-lande, og efter et vist stykke tid har du ret til de samme sociale ydelser som borgerne i landet. Velfærd er et område, som de enkelte medlemslande i høj grad selv bestemmer over. Landene træffer f.eks. selv beslutninger om pensionssystemer, bistand til arbejdsløse og børnepenge ved skilsmisse.

EU's rolle er at koordinere de forskellige velfærdsydelser og fastsætte regler for, hvilket land der skal udbetale bestemte ydelser til borgere, der har benyttet sig af den fri bevægelighed for arbejdskraft til at bo eller arbejde i et andet EU-medlemsland.

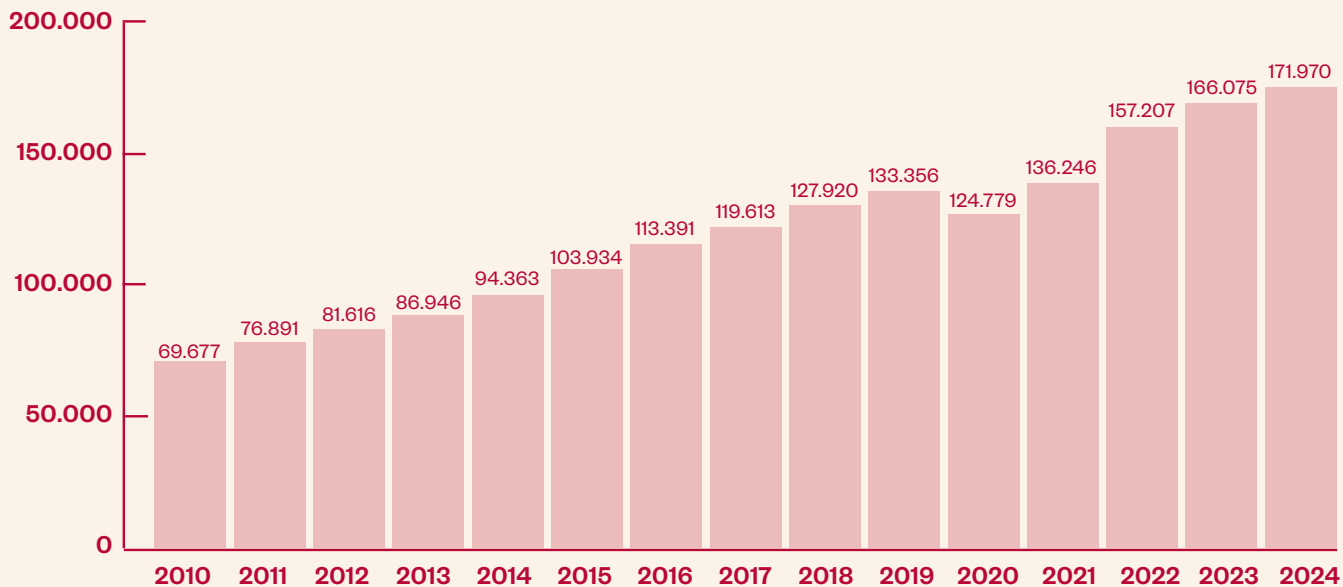
^

EU-reglerne om koordination af social sikring (velfærdsydelser) sikrer, at EU-borgere altid er socialt sikret, når de rejser eller flytter rundt i EU. Reglerne forhindrer samtidig, at en ydelse udbetales to gange fra to forskellige lande, og sørger for, at du ikke mister retten til pension, blot fordi du vælger at flytte til et andet EU-land. Grafik: Lee Woodgate, Scanpix.

Fra hvilke EU-lande kommer der flest arbejdere til Danmark (2024)?

- 1 Polen (38.395 personer)
- 2 Rumænien (26.067 personer)
- 3 Tyskland (18.312 personer)
- 4 Sverige (18.310 personer)
- 5 Litauen (10.024 personer)

Antal EU-borgere, som arbejdede i Danmark 2010-2024

Kilde: Udtræk fra Udlændingeregistret via Jobindsats.

CASE

EU, den danske model og mindstelønsdirektivet

Modsat mange andre lande, har Danmark ikke en lovfastsat mindsteløn. Det er arbejdsmarkedets parter (dvs. arbejdsgiver og arbejdstager), som bliver enige om løn- og arbejdsvilkår gennem kollektive overenskomster.

Derfor bekymrer det ofte danske regeringer, når EU vedtager lovgivning på arbejdsmarkedets område. Direktivet om mindsteløn er ingen undtagelse.

Direktivet fastsætter *ikke* en europæisk mindsteløn. EU kan nemlig slet ikke lovgive om lønforhold ifølge traktaterne. Formålet er at sikre, at alle arbejdstagere i EU får adgang til en passende mindsteløn. Det kan ske *enten* gennem kollektive overenskomster (som i Danmark) *eller* med en løn, der er fastsat ved lov. Direktivet skelner klart mellem lande med lovfastsat mindsteløn og lande som Danmark, der ikke har det.

Alle medlemslande skal opfordre til flere kollektive overenskomstforhandlinger (som i Danmark). Hvis færre end 80 pct. af arbejdstagerne er omfattet af kollektive overenskomster, skal landet lave en handlingsplan, for at få flere omfattet af overenskomster.

Fordi mere end 80 pct. af danske arbejdstagere ifølge Beskæftigelsesministeriet er omfattet af kollektive overenskomster, skal Danmark *ikke* lave en handlingsplan på nuværende tidspunkt.

Danmark forsøger at få direktivet erklæret ugyldigt gennem et annullationssøgsmål. Et annullationssøgsmål betyder, at EU's medlemsstater kan anlægge sag ved EU-Domstolen for at få en EU-lov erklæret ugyldig. Ét af kriterierne for at kunne anlægge annullationssøgsmål (ifølge TEUF artikel 263) er, at EU mangler kompetence – altså lovhjemmel i traktaterne – til at vedtage en bestemt lov. Dette er Danmarks hovedargument i sagen. Mens sagen kører ved EU-Domstolen, skal Danmark stadig implementere lovgivningen. (*Læs mere om annullationssøgsmål på side 80*).

Arbejdskraft på tværs af grænser og selvbestemmelse

Mange virksomheder arbejder i flere forskellige EU-lande samtidig og sender nogle gange medarbejdere til andre lande for at løse opgaver i kortere perioder, f.eks. på store byggeprojekter.

De enkelte lande bestemmer selv, hvordan deres arbejdsmarked skal indrettes. I Danmark blander regeringen sig normalt ikke i forhold om arbejdsvilkår og lønniveau. Det overlades til arbejdsmarkedets parter, altså arbejdsgivere og arbejdstagere, som er organiserede i foreninger.

EU fastsætter sociale minimumskrav til landene om løn, arbejdstid og andre arbejdsvilkår. Men EU blander sig ikke i, hvordan disse rettigheder sikres. Det er op til de enkelte lande.

EU's regler sikrer, at konkurrencen mellem virksomheder i det indre marked sker på fair vilkår. Virksomheder skal opfylde de samme regler om sikkerhed på arbejdspladsen, så de ikke konkurrerer på bekostning af arbejdstagernes beskyttelse. Men om det er en opgave for regeringen eller arbejdsmarkedets parter, bestemmer landet selv.

Der findes ingen klar definition på begrebet social dumping. Begrebet bruges typisk til at beskrive situationer, hvor udenlandske arbejdstagere og virksomheder presser løn- og arbejdsvilkårene for medlemslandenes egen arbejdsstyrke.

Ofte handler det om, at udenlandske arbejdstagere arbejder i et andet EU-medlemsland på dårligere løn- og arbejdsvilkår end landets egne arbejdstagere.

Debatten om social dumping blev intensiveret efter EU's store østudvidelse i 2004 og 2007, hvor i alt tolv nye lande blev medlemmer. Det øgede forskellene i lønniveauerne i EU.

Ét af Kommissions argumenter for at foreslå mindstelønsdirektivet var netop de store forskelle på lønningerne på tværs af EU.

Gennemsnitlig årsløn for en fuldtidsansat i 2023

De fem højeste i EU

Luxembourg	81.064 euro / 604.581 kr.
Danmark	67.604 euro / 504.195 kr.
Irland	58.679 euro / 437.632. kr.
Belgien	57.989 euro / 432.486 kr.
Østrig	54.508 euro / 406.524 kr.

De fem laveste i EU

Polen	18.054 euro / 134.648 kr.
Rumænien	17.739 euro / 132.299 kr.
Grækenland	17.013 euro / 126.884 kr.
Ungarn	16.895 euro / 126.004 kr.
Bulgarien	13.503 euro / 100.706 kr.
Gennemsnit af EU's 27 medlemslande	37.863 euro / 282.385 kr.

EU's klimapolitik

Klimapolitikken står højt på EU's dagsorden. For valgperioden 2024-29 har Kommissionen kaldt klima, sikkerhed og konkurrenceevne de tre største udfordringer, EU står over for.

EU's klimalov

EU's klimapolitik er fælles, men gennemføres af de enkelte EU-lande. Alle medlemslande skal overholde de bindende klimamål, som EU-landene er blevet enige om. Målet er at reducere udledningen af drivhusgasser og leve op til Parisaftalens mål.

Klimaloven gør det juridisk bindende for EU at blive klimaneutralt i 2050. Loven har også et delmål for 2030 om at reducere CO₂-udledningen med mindst 55 pct. udregnet i forhold til niveauet i 1990.

<

Afbrænding af olie, kul og naturgas (fossile brændstoffer) til energi udleder mest CO₂ i verden. Men også transport og industri udleder meget CO₂. Selv om vi har gjort fremskridt med solceller, vindmøller og vandkraft, kommer op til 80 pct. af verdens energi stadig fra fossile brændstoffer. Foto: Kampilpetran (Adobe Stock).

For at undgå de værste og muligvis katastrofale konsekvenser af klimaforandringerne er det afgørende, at vi holder den globale opvarmning under 2 grader og helst ikke over 1,5 grader sammenlignet med niveauet før industrialiseringen. Kilde: Parisaftalen – United Nations Framework Convention on Climate Change. Foto: Mads Claus Rasmussen (Ritzau).

Fit for 55-pakken

Fit for 55-pakken er navngivet efter 2030-målet, som handler om at reducere CO₂-udledningerne med mindst 55 pct. inden 2030. Pakken indeholder konkrete tiltag for at sikre, at målene nås. Desuden skal den skabe en sammenhængende og afbalanceret ramme for at opfylde EU's klimamål på en fair og socialt retfærdig måde samtidig med at innovation og konkurrenceevne styrkes i EU's industri.

De 14 konkrete tiltag i Fit for 55-pakken:

1. En omlægning fra fossil gas til vedvarende og kulstoffattige gasser.
2. En reform af EU's kvotehandelssystem.
3. En reduktion af CO₂-udledninger fra transport, bygninger, landbrug og affald.
4. Opfyldelse af klimamålene inden for arealanvendelse og skovbrug.
5. Mere bæredygtig transport.
6. Håndtering af CO₂-udledninger uden for EU.
7. Oprettelse af en fond til at støtte de hårdest ramte borgere og virksomheder.
8. Luftfarts- og søtransportsektoren skal bruge flere grønnere brændstoffer.
9. Færre udledninger af metangas (drivhusgassen CH₄) i atmosfæren.
10. Strengere regler for CO₂-udledninger fra biler og varevogne.
11. Ændring af reglerne for energibeskatning.
12. Mere brug af vedvarende energi.
13. Højere energieffektivitet.
14. Grønnere bygninger.

De såkaldte drivhusgasser findes helt naturligt i Jordens atmosfære. Gasserne tillader solens varme at nå Jorden og forhindrer den i at slippe ud igen. De centrale drivhusgasser er: CO₂ (kuldioxid), H₂O (vanddamp), CH₄ (metan), O₃ (ozon) og diverse gasser fra industrien samt lattergas.

Den grønne omstilling

Klimapolitikkenes mål er klart: at reducere udledningen af drivhusgasser. Uenighederne mellem EU-landene handler mest om, hvor ambitiøse målene skal være, og hvordan vi når dem, mens vi samtidig sikrer økonomisk vækst. Selv om det er helt afgørende, at vi når klimamålene, er det også enormt vigtigt at undgå, at EU mister arbejdspladser, hvilket vil føre til arbejdsløshed og social uro. En omfattende klimavenlig omstilling vil uden tvivl udfordre store europæiske industrier som den tyske bilindustri og landbruget

Derfor er der forskellige og nogle gange modsatrettede hensyn på spil, og EU's stats- og regeringschefer og landenes klimaministre har ofte været uenige om emnet. Dog er en række forslag fra Fit for 55-pakken og REPowerEU blevet vedtaget i kølvandet på krigen i Ukraine, fordi EU ønsker at blive uafhængig af energikilder fra Rusland.

Kommissionen mener, at et klimaneutralt Europa i 2050 kan skabe økonomisk vækst, flere jobs og styrke EU's konkurrenceevne. Tallene støtter den tilgang: Mellem 1990 og 2018 blev EU's udledning af drivhusgasser reduceret med 23 pct., mens økonomien voksede med 61 pct. Derfor fokuserer Kommissionen på grøn omstilling – omlægning til bæredygtige industrier, der kan konkurrere internationalt.

Sektorer i EU, som udleder mest CO₂:

Produktionssektoren (22,7 %)

Husholdningerne (18,3 %)

Elektricitet og gas (14,5 %)

Landbrug (14,4 %)

Transport og opbevaring (13,8 %)

Kilde: Eurostat, 2024.

»Vi vil fortsat støtte den europæiske industri gennem denne omstilling. [...] Det primære mål vil være at støtte alle sektorer i opbygningen af forretningsmodeller for dekarbonisering af industrien. Fordi vi mener, at denne omstilling er afgørende for Europas fremtidige konkurrenceevne. Men det handler lige så meget om mennesker og deres job i dag. [...] Fra vind til stål, fra batterier til elektriske køretøjer - vores ambition er klar: Vores fremtidige cleantechindustri skal udformes i Europa.«

^

Ursula von der Leyen, formand for Europa-Kommissionen, den 13. september 2023, tale om Unionens tilstand.

REPowerEU

REPowerEU-planen blev vedtaget i maj 2022 som en direkte reaktion på de energimæssige udfordringer og forstyrrelser, der fulgte af Ruslands invasion af Ukraine i februar 2022.

Planens mål er at:

Spare på energien.

Producere mere ren energi.

Spredte EU's energiforsyninger bredere ud.

Planen handler i høj grad om at mindske EU's afhængighed af fossile brændstoffer (gas og olie) fra Rusland – og andre lande, som EU ikke deler værdi med. Dette understreger erkendelsen af, at klima- og energipolitik også er sikkerhedspolitik.

Planen skal også være med til at give vedvarende energiformer i EU endnu et skub fremad. Helt konkret var planen med til at sikre, at EU's borgere og virksomheder ikke blev ramt af energimangel i vinteren 2022/23, hvor Rusland truede med at lukke for gasforsyningerne til Europa. Mange EU-lande var nemlig i mange år afhængige af russisk gas.

Udfordringerne for EU's klimapolitik

Selv om EU har taget mange initiativer i klimaets navn de senere år, er vi stadig ikke i mål. Katastrofale klimaændringer synes mere og mere uundgåelige. Én ting er at have forpligtende mål, men der er ingen garanti for, at vi når dem. Vi ved stadig ikke, om det vil lykkes os at nå 2030-målene. Den Europæiske Revisionsret har analyseret fremskridtene mod 2030-målene og konkluderede følgende:

Samtidig forhandles 2040-målene, som er endnu et delmål til at opnå det store erklærede mål om et klimaneutralt EU i 2050. EU's klimaråd har foreslået en reduktion på 90 til 95 pct. i 2040.

»Samlet set fandt vi ikke meget, der for nærværende tyder på, at de ambitiøse EU-mål for 2030 vil blive omsat til tilstrækkelig handling. Der foreligger ikke oplysninger om, at der vil blive stillet tilstrækkelig finansiering til rådighed til at opfylde 2030-målene, navnlig fra den private sektor.«

^

Den Europæiske Revisionsret, 2023.

2023 bød på usædvanlig mange naturbrande i verden – også i Europa. Her er et billede fra den græske ferieø Rhodes, hvor turister måtte evakueres på grund af de voldsomme naturbrande. Foto: Adobe Stock.

EU. Rent faktisk – sådan kan du bruge Folketingets EU-Oplysning

I Folketingets EU-Oplysning bringer vi EU tæt på danskerne. Vi fortæller, hvad EU betyder, og hvorfor det er så vigtigt at følge med og tage stilling. Vi gør det i øjenhøjde – og på en måde, så det åbner øjne.

Vi står op for fakta. For korrekte og troværdige informationer – leveret uden politiske tilhørsforhold, særinteresser eller bagtanker.

Det gælder, uanset om det er i vores publikationer, podcasts, undervisningsmaterialer, oplæg eller i vores svartjeneste.

Folketingets EU-Oplysning

*Scan QR-koden, og
send dit spørgsmål.*

Har du et spørgsmål om EU?

EU er komplekst. Det ved vi godt. I vores svartjeneste er ingen spørgsmål for små og ingen kompleksiteter for store.

Alle hverdage mellem kl. 10 og 14 sidder vi klar ved telefon og chat, så du kan få svar på lige præcis det spørgsmål om EU, du sidder med. Gratis, hurtigt og nemt.

Tlf. 33 37 33 37 – www.eu.dk

Læs, lyt, eller se mere

Hvis bogen har givet dig mod på at dykke mere ned i EU, har Folketingets EU-Oplysning en hjemmeside med masser af information om EU, en podcastserie om Danmarks EU-historie og en masse undervisningsmateriale til grundskoler og gymnasier.

Scan QR-koden og lyt med.

Podcastserien »Danmark og Europa«

Lyt til den der, hvor du plejer at høre dine podcasts, eller ved at scanne QR-koden.

Danmark har været medlem af EU i godt 50 år. I tre podcasts dykker vi ned i udvalgte tidslommer, som beskriver Danmarks forhold til EU gennem tiden. Vært Anne Sofie Allarp taler med en sand perlerække af centrale aktører i dansk politik gennem de sidste 50 år og tager os helt med ind i maskinrummet af forhandlingerne sammen med dem, der var med ved bordet, da det skete.

Podcastserien egner sig også godt til undervisningsbrug i samfundsfag og historie på stx.

Undervisningsmateriale

Er du underviser, tilbyder Folketingets EU-Oplysning specifikke undervisningstilbud på hjemmesiden. Disse er målrettet forskellige niveauer, fra folkeskolens udskoling (8.-9. klasse) til samfundsfag på A-niveau på stx.

EU-Oplysningens andre (gratis) publikationer

Hvad er EU?

Undervisningshæfte til brug i samfundsfagsundervisningen i 8. -9. klasse. Du kan bestille et klassesæt.

Sådan arbejder EU

Savner du mere dybdegående viden, udgiver Folketingets EU-Oplysning bogen *Sådan arbejder EU*. Bogen er målrettet den professionelle bruger, som arbejder med EU-stof i hverdagen og har brug for en manual eller håndbog til, hvordan tingene fungerer helt nede i detaljen.

Bestil én af disse og andre publikationer her. Her kan du eventuelt også bestille et klassesæt af denne publikation, *EU på kryds og tværs*, til brug i samfundsfagsundervisningen på stx.

Book oplægget »Få styr på EU«

Oplægget »Få styr på EU« er målrettet gymnasieelever og fokuserer på Folketingets rolle, når EU vedtager love, herunder hvordan Folketingets Europaudvalg fungerer, og hvad de nationale parlamenters rolle er i forhold til EU. I oplægget arbejdes der med konkrete og aktuelle eksempler på lovgivning.

Vi bygger videre på elevernes grundlæggende viden om EU-institutionerne og EU's beslutningsprocesser og fortæller om, hvordan Danmark – og især Folketinget – er involveret i EU's beslutningsproces.

Oplægget egner sig især til stx samfundsfag på A-niveau og som afslutning på et EU-forløb.

Kontakt os om muligheden for eventuelle oplæg for andre målgrupper. Kan eventuelt kombineres med en generel omvisning i Folketinget.

Book oplægget her.

Følg EU-Oplysningen på sociale medier

EU-Oplysningen deler løbende nyt fra EU, quizzer og nyttig info på sociale medier. Så følg med, og forbliv opdateret på EU.

@euoplysningen

Folketingets EU-Oplysning

@EUoplysningen

@euoplysningen.bsky.social

Stikordsregister

Acquis communautaire	101
Afgørelse	76, 80, 104, 154
Albanien	15
Alliance	61-62, 67, 146
Amsterdamtraktaten	33, 125, 129
Annulationsøgsmål	67, 80, 168
Arbejdsgruppe	47, 62
Arbejdskraft	15, 32, 131-133, 161, 163, 164, 166, 169
Armenien	15, 145
Aserbajdsjan	15
Asylpolitik	28, 157, 163
Balkan	158
Bankunionen	88, 137, 139
Beføjelser	35, 98, 122, 127
Belarus	15
Belgien	8, 11, 24, 26, 32, 50, 57, 61, 67, 109, 150, 170
Beskæftigelse	33, 35, 37, 65, 72, 81, 104, 113, 165, 168
Borgerinitiativ	33, 97-99, 100
Bosnien-Hercegovina	15, 18, 145
Brexit	16-17, 20, 78, 98
Bruttonationalindkomst (bni)	105, 107
Bruttonationalprodukt (bnp)	133
Bruxelles	25, 41, 46, 48, 51, 55, 61, 67, 69, 86, 88, 97, 112, 154
Budget	32, 45, 47-48, 60, 63, 65, 84, 89, 105-115, 137, 139, 164
Budgettraktaterne	32
Bulgarien	11, 13, 50, 57, 109, 170

Bæredygtig udvikling	140, 143
Bæredygtighed	72
Bøder	80
Centralbanken	81-85, 88, 138
Christophersen, Henning	88
Civile missioner/operationer	143-145
Civilretlige spørgsmål	148
CO ₂	171, 174
Coreper	62
Costa, António	69-70, 85-86
Cypern	11, 12, 34, 56, 73, 74, 109, 150
Danmark	4, 7, 11, 13, 16, 25, 28, 30, 32, 35-36, 40-42, 47, 50, 54, 56-58, 61, 64, 67-68, 71-74, 78, 80, 82, 88, 98, 100, 102, 108-110, 113, 115-116, 119-122, 124-127, 129
Danmarks Faste Repræsentation ved Den Europæiske Union	61
Delors, Jacques	117
Demokrati	12, 18, 33, 44, 70, 97, 140
Den almindelige lovgivningsprocedure	102
Den Europæiske Centralbank (ECB)	81-85, 88, 137-138
Den Europæiske Fælles Akt (EF-pakken)	32, 125
Den Europæiske Menneskerettighedskonvention	34
Den fri bevægelighed	12, 15, 38, 78, 96, 97, 132, 148, 166
Det Europæiske Råd	24, 42, 68-70, 84-87
Det Europæiske Kul- og Stålfællesskab	11, 24, 26
Det indre marked	12, 15, 26, 31-32, 35-36, 42, 65, 93, 111, 124, 130, 131-133, 169
Det Østlige Partnerskab	15
Direktiv	26, 42, 80, 93, 101-104, 118
Dom	42, 49, 75-80, 96, 134, 153
Domstolen	34, 40, 42, 49, 75-80, 96, 101, 118, 125, 134, 168
Drivhusgasser	171, 173, 174

Dublinforordningen	152, 157, 163
Edinburghaftalen	125
EF	8, 16, 25, 32-33, 122, 124-126
EF-pakken	32, 125
EFTA	14-15, 103, 149
Enekompetence	36
Energi	36, 45-46, 65, 72, 82, 88, 113, 115, 171, 173, 174, 175
Enstemmighed	64, 93, 105, 140-141
Estland	11-12, 34, 50, 109
EU's historie	17, 23
EU's værdier	8, 12, 140
EU-borger	38, 63, 76, 78, 97-99, 103, 110, 131-132, 161, 164, 166, 167
EU-formandsskabet	71-73
EU-lov	20, 28, 34, 42, 47-48, 63, 69, 79, 90-102, 117-121, 154, 158, 163, 168,
EU-medlemskab	8, 122
Euratom-traktaten	32
Euro	81-83, 105, 107-109, 111, 115, 125, 126, 129, 142, 170
Eurojust	124, 151, 154
Europa	8-10, 14-15, 21, 24-26, 29, 70, 72, 81, 151, 158, 165, 174,
Europadag	26, 119
Europa-Kommissionen	25, 41-44, 69, 88, 93
Europa-Parlamentet	20-26, 32-33, 42-43, 46, 47-59, 60-61, 75, 84-85, 86-87, 90-93, 95, 101-102, 117
Europaparlamentsvalg (Valg til Europa-Parlamentet)	24, 47, 56-57
Europarådet	34, 70
Europaudvalget	119-121, 127
Europol	124, 151, 152, 154
EØS	15, 131, 132, 157, 162
Finanskrise	72, 93, 139
Finanspagten	137, 139

Finland	11, 50, 67, 109
Fiskeri.....	16, 31, 36, 45, 48, 65
Fiskeripolitik.....	36, 119
Flertal.....	32, 48, 63, 64, 91, 95, 119-124, 126-127
Flerårige finansielle ramme (MFF, EN: Multiannual Financial Framework) ...	105, 110
Flygtning.....	4, 18, 60, 150, 157-160
FN	84, 143, 157
Folkeafstemning	16-17, 25, 34, 116, 122-127, 129, 136, 147, 152
Folketinget.....	23, 30, 40, 46-47, 64, 89, 94, 96, 118-124, 127
Folketingets Europaudvalg	119-121, 127
Forbehold	28, 124-129, 130, 144, 147, 152, 157, 158, 163
Forbrugerbeskyttelse	26, 35-36
Forbrugerrettigheder	76, 89, 104
Formanden for Den Europæiske Centralbank.....	82, 84-85
Formanden for Det Europæiske Råd.....	68-70, 84-86
Formanden for Europa-Parlamentet.....	84-86
Forordning.....	93, 101-104, 118, 163
Forskningsstøtte.....	110, 115
Forsvar	31, 45, 111, 119, 125, 127, 143, 144-147
Frankfurt am Main	81
Frankrig.....	8, 11, 24, 26, 32, 50, 67, 109, 134, 146, 150
Fred.....	70, 140, 146
Frederiksen, Mette.....	17, 87
Fri bevægelighed, Den	12, 15, 38, 78, 96-97, 131-132, 148, 161, 164, 166
Frontex	149, 162, 163
FUSP	140
Fælles marked	24, 32
Færøerne	16, 61
Fødevarer	45, 82, 110, 115
Georgien.....	15, 18, 145
Grundloven.....	30, 122-124

Grækenland	11, 57, 74, 109, 157, 158, 170
Grænsekontrol	128, 143, 148-149, 150
Grøn omstilling	112, 174
Grønland	16, 61
Handel	24, 26, 28, 133, 138, 148, 153
Handelspolitik	35-36, 142
Harmonisering	37, 60, 105, 133-134
Holland (Nederlandene)	8, 11, 24, 26, 32, 50, 74, 109, 150
Horizon Europe	115
Humanitær bistand	143-144
Indflydelse	61, 87, 92, 94, 97, 120
Industri	24, 37, 65, 91, 144, 165, 171, 173-175
Indvandring	130, 148-149, 154, 161-162
International organisation	61, 70, 122
Internationale aftaler	36, 101
Internationalt samarbejde	24, 40, 140
Irland	11, 17, 20, 34, 50, 74, 78, 109, 149, 150, 170
Island	15, 103, 131, 132, 149
Italien	8, 11, 24, 26, 32, 67, 74, 77, 109, 133, 157, 158
Jørgensen, Dan	45, 46, 88
Kallas, Kaja	44, 85, 141, 142
Kandidatlande	11, 14-15, 18, 34
Klima	42, 45, 46, 60, 72, 97, 105, 115, 119, 130, 146, 171-177
Komité	62
Kommissionen	20, 26, 41-42, 46-49, 60-62, 68, 71, 76, 79, 80, 85, 90-91, 93, 94-96, 97, 99-100, 102, 104, 108, 117, 121, 134, 142, 144, 160, 171, 174
Kommissionsformand	47, 85, 87, 117, 164
Kommissær	34, 41, 43, 46, 85, 88, 155
Kompetence	35, 36-37, 39, 102, 168
Konkurrence	12, 36, 44-45, 65, 77, 79, 88, 110, 115, 133, 169, 171, 174
Konkurrenceregler	36, 77

Krag, Jens Otto	25
Kroatien	11, 13, 109
Kultur	20, 35, 37, 45, 65, 88, 115, 118
Kvalificeret flertal	32, 63-64, 91
København	12-13, 73
Københavnskriterier	12-13, 18, 73
Lagarde, Christine	82, 85
Landbrug	28, 31, 36, 42, 45, 46, 49, 65, 79, 100-102, 105, 106, 108, 110, 115, 118, 158, 173, 174
Letland	11, 12, 34, 50, 74, 109
Leyen, Ursula von der	43-44, 85, 86, 87, 164, 165, 175
Liechtenstein	15, 103, 131, 132, 149
Ligebehandlingsprincippet	132
Lissabontraktaten	16, 30, 33, 86, 124, 142
Litauen	11-12, 34, 50, 74, 109, 167
Lovgivning	20, 28, 30, 32-33, 34, 35, 36-37, 38, 40, 41-42, 47-49, 51, 54, 61, 63, 67, 68, 72, 77, 79, 89-104, 108, 117-121
Luxembourg	8, 11, 24, 26, 32, 48, 50, 56-57, 67, 74, 75, 109, 150, 170
Maastrichttraktaten	30, 32, 116, 125-127
Malta	11-12, 20, 34, 56, 74, 109
Mandat	59, 119-120, 155
Marokko	8
Medlem af Europa-Parlamentet (mep)	46, 51, 54-55, 85
Mellemstatsligt	129, 154, 157, 163
Menneskerettigheder	12, 28, 34, 70, 108, 140
Metockdommen	78
Migration	28, 45, 108, 111, 130, 148, 150, 155-163
Militær	18, 24, 129, 143, 144-147
Militære operationer	143-145
Miljø	26, 31, 35-36, 44, 48, 52, 63, 65, 89, 97, 102,

	104, 111, 115, 118, 120, 133-134, 140
Minister	12-13, 17, 25, 26, 46, 61, 64, 69-70, 73, 82, 85, 87, 119-120, 124, 125, 127, 139
Ministerrådet	24, 26, 32-33, 47, 48, 60-67, 68, 71, 75, 80, 88, 90-91, 92-93, 94-95, 101-102, 104, 105, 119-120
Mobilitet	148
Moldova	15, 18, 145
Montenegro	15
Multiannual Financial Framework (MFF, DA: Flerårige Finansielle Ramme)	105, 111
Møller, Per Stig	13, 73
Nationale Kompromis, Det	126-128
Nationale parlamenter	31, 33, 94-96, 121, 181
Nederlandene (Holland)	11, 32, 50, 74, 109, 150
Nettobidrag	108-109
Nicetraktaten	33, 34
Nordirland	17
Nordmakedonien	15
Norge	15, 103, 131, 132, 149
Nærhedsprincip	94-96, 121
Næstformand	21, 44, 83-84, 88, 142
Officielle EU-sprog	20, 22
Optagelse	8, 11-12, 15, 18, 28, 33, 64, 83
Overstatsligt	124, 129
Parlamentet (Europa-Parlamentet)	20-21, 24, 26, 32-33, 42-43, 46-51, 53-63, 68, 71-72, 75, 80, 82, 84-95, 100-102, 105-106, 1171
Partnerskabsaftale	15
Passivitetssøgsmål	80
Pengepolitik	81-83, 138
Podcast, Danmark og Europa	13, 28, 73, 128, 179
Polen	11-12, 34, 50, 73-74, 109, 158, 167, 170

Politisamarbejde	129, 148, 151, 154
Politisk gruppe i Europa-Parlamentet	50-51
Portugal	11, 50, 109, 153
Præjudicielle spørgsmål	76
Rasmussen, Anders Fogh	13, 73
Rasmussen, Poul Nyrup	12, 73, 127
Regioner	91, 106, 112-113, 142
Rente	81-82, 84, 108, 135, 138
Retlige og indre anliggender	31, 65, 124, 129, 130, 148
Retligt samarbejde	154
Retsstat	12, 108, 140
Retsstatsprincippet	108, 140
Rettighed	12, 16-17, 28, 34, 40, 44, 49, 76, 89, 93, 103, 129, 152, 157, 164-165
Romtraktaten	24, 30, 32
Rotationsprincippet	72
Rumænien	11, 13, 50, 109, 167, 170
Samhørighedspolitik	110, 112
Sanktion	18, 138, 141, 162
Santer, Jacques	48
Schengen	148-150, 154, 163
Schengenaftale	33, 150
Schlüter, Poul	124, 139
Schuman, Robert	27
Schweiz	15, 103, 149
Serbien	15
Sikkerhedspolitik	28, 32, 44, 64, 116, 126, 140-143, 175
Slovakiet	11-12, 34, 50, 74, 109
Slovenien	11-12, 34, 50, 109
Social beskyttelse	165
Social dimension	130, 164-165

Social dumping.....	67, 169
Social- og arbejdsmarkedspolitikken.....	36
Social udstødelse.....	165
Spanien.....	11, 50, 71, 109, 153, 161, 163
Sprog, officielle.....	20-22
Stabilitets- og vækstpagten.....	137
Stats- og regeringschefer.....	12, 24, 68-70, 96, 106, 126-127, 174
Stemmeregler.....	63-64, 91
Storbritannien.....	7, 11, 14, 16-17, 20
Straffesager.....	148
Strasbourg.....	48, 50
Sundhed.....	35, 36-37, 45, 65, 102, 112, 115, 133-134
Suverænitet.....	23, 40, 44, 140
Sverige.....	11, 50, 67, 109, 136, 139, 150, 153, 167
Særaftale.....	129, 152, 154
Tjekkiet.....	11-12, 34, 109, 163
Told.....	41, 77, 101, 107, 131, 135
Toldunion.....	35-36
Tolkning.....	20-22
Topmøde (Det Europæiske Råd).....	12-13, 68-69, 106, 126-127
Traktat.....	8, 23-38, 42-43, 70, 77, 80, 101, 122-129, 142, 168
Traktatbrud.....	42, 80
Traktatændringer.....	31-32, 64
Traktaten om Den Europæiske Union (TEU).....	30-31
Traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde (TEUF).....	30-31
Transeuropæiske net.....	36
Transport.....	35-36, 45, 65-67, 80, 102, 132, 171, 173, 174
Transportpolitik.....	80
Tredjeland.....	78, 160, 161
Tredobbelt beskyttelse af borgernes rettigheder.....	34
Turisme.....	37, 45, 113

Tyrkiet	15, 146
Tyskland	11, 26-27, 29, 43, 50, 56, 67, 77, 108-109, 132, 150, 167
Uddannelse	35, 37, 65, 88, 112-113, 118, 132, 143, 161, 165
Udenrigs- og sikkerhedspolitik	26, 28, 31-32, 64, 116, 126, 140-143
Udenrigsrepræsentant	33, 67, 84-85, 140-143
Udmeldelse	16, 98
Udvalg	47-49, 119-121, 127
Udvidelse	13, 28, 33-34, 45, 73, 169
Ukraine	15, 18-19, 60, 68-69, 82, 108, 138, 141, 145, 158, 162, 174-175
Ungarn	11-12, 34, 109, 170
Unionsborger	129
Unionsborgerskab	127, 129
Valg til Europa-Parlament (Europaparlamentsvalg)	24, 47, 56-57
Valuta	129, 135-137, 139
Valutakurs	129, 135-136
Vestager, Margrethe	88
Vesttyskland	8, 11, 24, 26-27, 32
Vetoret	26, 64, 141
Visum	149, 154, 160, 163
Visumregler	149, 162
ØMU	28, 31-32, 126, 129
Østeuropa	15, 18
Østtyskland	27
Østrig	11, 50, 67, 109, 170
Østudvidelse	12-13, 28, 34, 73, 169

